

Pia Rapo

RAJAMATKAILUN SOSIAALINEN KIELIOPPI

Koronapandemian vaikutukset matkailun kulttuurisiin käytäntöihin

Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla

Pro gradu -tutkielma

Matkailututkimus

2021

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Rajamatkailun sosiaalinen kielioppi. Koronapandemian vaikutukset matkailun kulttuurisiin käytäntöihin Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla.

Tekijä: Pia Rapo

Tutkinto-ohjelma/oppiaine: Matkailututkimus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma _x_ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 98

Vuosi: 2021

Tiivistelmä:

Tutkimusasetelma: Ruotsin ja Suomen kansalliset erot koronakriisin hoidossa heijastuvat rajamatkailuun. Vapaa-ajan matkustusrajoitusten vaihtelevuus hankaloittaa pohjoismaista matkailuyhteistyötä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa matkailusta Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla. Päättökysymys on, *miten koronapandemia vaikuttaa matkailun kulttuurisiin käytäntöihin Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla*. Ensimmäinen osakysymys on, *miten koronapandemia vaikuttaa matkailuelämyksiin*. Toinen osakysymys on, *miten koronaviruksen leviämisen kontrollointi muuttaa rajanylityksen kulttuurisia käytäntöjä*. Kolmas ja viimeinen osakysymys on, *miten koronapandemia voi muuttaa pysyvästi matkailun kulttuurisia käytäntöjä*. Tämä tutkimus on jatkumoa aiemmalle matkailun kriisien hallinnan, rajayhteisöjen erityispiirteiden ja matkailuelämysten ympäristösidonnaisuuden tutkimukselle. Objektiviisen hermeneutiikan kehittelyihin kuuluva sosiaalisen kieliopin teoria jäsentyneenä kulttuurisiin käytäntöihin muodostaa teoreettisen viitekehyksen. Tutkimusaineisto on kerätty sosiaalisen median ruotsalaisilta ja suomalaisilta julkisilta keskustelupalstoilta maaliskuu-joulukuussa 2020 ja analysoitu hermeneuttisella metodilla sekä laadullisella sisällönanalyysillä.

Tutkimustulokset: Tutkimusaineistossa on näyttöä siitä, että koronakriisi on heikentänyt rajamatkailun turvallisuustilannetta. Toimintaympäristö, jossa matkailuelämyksiä tuotetaan ja koetaan, on joutunut koronakriisissä voimakkaiden muutosten alaiseksi. Paikalliset asukkaat ja matkailuyrittäjät joutuvat noudattamaan kahden eri valtion koronaohjeistuksia. Tutkimusaineiston perusteella rajanylityksen käytännöistä ja matkailun kehittämisestä haluttaisiin päättää itse paikallisella tasolla. Koronakriisin toivotaan vauhdittavan matkailun kulttuuristen käytäntöjen muutosta luonnolle ja ilmastolle ystävällisempään suuntaan. Yhä suosittumaksi tullut virtuaalimatkailu kehittyi nopeasti.

Johtopäätökset: Koronakriisin muuttamassa yhteiskunnallisessa tilanteessa paikallisten ruotsalaisten ja suomalaisten hyväksyntä uusille rajamatkailuhankkeille voi olla epävarmaa. Selostan tutkielmassani kehittämääni propositiologiikkaan pohjautuvaa teoreettista mallia rajamatkailun sosiaalisen toimiluvan kartoittamiseksi.

Opastettujen rajamatkailun virtuaalikierrosten suunnittelun avuksi olisi hyödyllistä perustaa maiden yhteinen digiarkisto. Molemmiin puolin rajaa kerättävät vanhat painotuotteet, äänitteet ja kuvataallenteet pitäisi muuntaa digitaaliseen muotoon.

Pohjoismaisen matkailuyhteistyön kannalta sopiva hanke olisi lentoliikenteen käynnistäminen Suomen Kemi-Tornion ja Ruotsin Pajalan lentokenttien välillä. Kaupalliset testilennot sähkölentokoneilla parantaisivat alueen imagoa. Matkailualan olisi vahvistettava yhteyksiään teknologiayrityksiin ja haettava tukea lentojen käynnistämiseksi yhdessä alueen akkuteollisuuden kanssa.

Avainsanat: sosiaalinen kielioppi, koronakriisi, rajamatkailu, kulttuurinen käytäntö, elämys, rajavalvonta

x Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja.

University of Lapland, Faculty of Social Sciences

Title of the thesis: The Social Grammar of Border Travel. The Effects of the Corona Pandemic on the Cultural Practices of Tourism on the Northern Border of Sweden and Finland.

Author/Authors: Pia Rapo

Degree programme: Tourism research

Sort of the work: Pro gradu thesis _x_ Licentiate thesis__

Number of pages: 98

Year: 2021

Summary:

Background: Nordic tourism cooperation has encountered difficulties during COVID-19. The Swedish approach to COVID-19 is different from the Finnish one causing disarray. The aim of this research is to produce new information about border tourism on the Northern border of Sweden and Finland. The main research question is *how COVID-19 affects the cultural practices of tourism on the Northern border of Sweden and Finland*. The first sub-question is *how COVID-19 affects tourist experiences*. The second sub-question is *how controlling the spread of the coronavirus changes cultural practices at border crossings*. The third sub-question is *what kind of enduring significance a corona pandemic can have on the cultural practices of tourism*. This study is a continuation of previous research on tourism crisis management, the specificities of border communities and the environmental factors of tourist experiences. The main concept of this study is cultural practice. The analysis is based upon social grammar theory included in hermeneutic tradition. Data collected from Swedish and Finnish public online discussion sites in the period from March to December 2020 are analysed via hermeneutic method applying epistemic logic.

Results: The research suggests that the corona crisis has weakened the security situation in border tourism. The operating environment in which tourism experiences are produced and experienced has been subject to strong changes in the corona crisis. Residents and tourism entrepreneurs will have to follow the guidelines of two different states. Based on the research material, it would be desirable to decide on border crossing practices and the development of tourism at the local level. It is hoped that the corona crisis will accelerate the change in cultural practices of tourism in a more nature- and climate-friendly direction. Virtual tourism, which has become increasingly popular, is developing rapidly.

Conclusions: In the current situation, it is not certain that local people will accept a new cross-border tourism project. In the form of propositional logic, I present a theoretical model for mapping social license to operate (SLO).

To help plan virtual tours of border travel, it would be useful to put together a digital archive from both sides of the border. Old recordings and documents should be converted to digital format.

A major project to revitalize Nordic tourism cooperation would be the launch of air services between Kemi-Tornio and Pajala airports. Test flights with electric planes would strengthen the region's image as a carbon-neutral and advanced travel destination. The tourism industry should increase its contacts with Nordic battery technology companies.

Key words: social grammar, corona crisis, border tourism, cultural practice, experience, border control

x Pro gradu thesis does not contain personal data of any other than the data of the author/authors.

Sisällys

1 JOHDANTO	7
1.1 Koronapandemian vaikutukset rajamatkailun kulttuurisiin käytäntöihin	7
1.2 Matkailun kriittinen tilanne elinkeinoelämän näkökulmasta	8
1.3 Hermeneutiikka ja aineiston valinta	9
1.4 Tutkielman pääkäsitteenä matkailun kulttuuriset käytännöt	10
1.5 Sosiaalisen kieliopin teorian päälinjoja	11
1.6 Sosiaalisen median aineistot ja tutkimuskysymykset	15
1.7 Tutkimuksen kulku	17
2 MATKAILUN AIEMPAA TUTKIMUSTA	18
2.1 Matkailun ja paikallisten kulttuurien suhde Itämeren matkailualueella	18
2.2 Matkailuelämysten ja kulttuuristen käytäntöjen aiempaa tutkimusta	20
2.3 Rajamatkailun aiempaa tutkimusta	22
2.4 Matkailun kriisien hallinnan aiempaa tutkimusta	25
3 SOSIAALINEN KIELIOPPI HERMENEUTTISESSA VIITEKEHYKSESSÄ	28
3.1 Kulkutaudit ja vapaa liikkuvuus Ruotsin ja Suomen rajamatkailussa	28
3.2 Tutkimuksen tavoitteet	29
3.3 Tutkimusaineistoa koronapandemian takia muuttuvasta rajamatkailusta	29
3.4 Laadullinen tutkimus rajamatkailusta tilastollisia kaavioita apuna käyttäen	30
3.5 Sosiaalinen kielioppi teoreettisena lähestymistapana	30
3.6 Käsitteiden määrittelyä	34
3.7 Hermeneuttisen teorian ja aksiologian leikkauspisteessä	37
4 HERMENEUTTINEN SOSIAALISEN KIELIOPIN ANALYYSIMENETELMÄ	38
4.1 Kysymys todellisuuden luonteesta	38
4.2 Merkityssuhteet	39
4.3 Kysymys tietoteoreettisista sitoumuksista	40
4.4 Kysymys tutkimusetiikasta	41
4.5 Tutkimusaineiston keruu ja analysointimenetelmät	43
4.6 Digitaalinen aineistohallinta	46
4.7 Pohdinta tutkimuksen luotettavuudesta	48
5 MATKAILUELÄMYKSET KORONAPANDEMIAN AIKANA	49
5.1 Tornion autopommi-isku	49
5.2 Festivaali peruttu	51

5.3 Matkustuskupla matkailuelämyksen varmistajana.....	53
5.4 Ohjelmapalvelujen eläimet.....	56
5.5 Yhteenveto koronapandemian vaikutuksista matkailuelämyksiin	59
6 KORONAVIRUKSEN LEVIÄMISEN KONTROLLOINNIN MERKITYS RAJANYLITYKSEN KULTTUURISILLE KÄYTÄNNÖILLE	62
6.1 Rajan merkitys paikallisyhteisöille ja muille toimijoille.....	62
6.2 Ulkomaisten matkailijoiden testaus Lapissa	65
6.3 Matkailun tyrehtyminen Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla	67
6.4 Koronavilkku.....	69
6.5 Yhteenveto koronaviruksen leviämisen kontrolloinnin vaikutuksista	71
7 KORONAPANDEMIASTA JOHTUVIA PYSYVIÄ MUUTOKSIA MATKAILUN KULTTUURISIIN KÄYTÄNTÖIHIN	73
7.1 Matkailualan ahdinko	73
7.2 Luksusmatkailu	75
7.3 Tornion ja Haaparannan matkakeskuksen kohtalo.....	77
7.4 Kemi-Tornion lentokentän lopetusuhka.....	78
7.5 Matkailuteollisuudesta virtuaalitapahtumateollisuudeksi	81
7.6 Yhteenveto koronapandemian pysyivistä vaikutuksista rajamatkailuun.....	82
8 PÄÄTÄNTÖ	85
8.1 Tutkimustulosten yhteenveto	85
8.2 Johtopäätökset	87
LÄHTEET	89

Kuvioluettelo

	s.
1. Sosiaalisen todellisuuden rakenne.	11
2. Sosiaalisen todellisuuden suhde ontologiaan.	12
3. Tulkintaprosessin kuvaus.	13
4. Tutkimussuunnitelman käsittekartta.	34
5. Kulttuuristen käytäntöjen kolme kerrosta.	35
6. Sekventiaalisen tulkinnan prosessi.	46
7. Tutkimusaineiston luokittelu ja teemoittelu.	47
8. Vastaustaulukon malli.	47
9. Koronapandemian vaikutukset matkailuelämyksiin.	59
10. Koronaviruksen leviämisen kontrolloinnin vaikutukset.....	71
11. Matkailualan työpaikat kaikista työpaikoista Norrbottenissa.	75
12. Koronapandemian mahdollisia pysyviä vaikutuksia rajamatkailuun.	82
13. Matkailun kulttuuristen käytäntöjen, luonnon ja teknologian välinen voimakenttä.	83

1 JOHDANTO

1.1 Koronapandemian vaikutukset rajamatkailun kulttuurisiin käytäntöihin

Maaliskuun 16. päivänä vuonna 2020 nousin Rovaniemelle menevään junaan Kemin asemalta. Minulla oli varusteina FFP2-tason hengityssuojain, kertakäyttökäsineet, tiukkaan solmittu hupullinen takki ja vieläpä suksisauvat, koska kävelin Rovaniemen rautatieasemalta Lapin yliopistolle varsin liukkailla teillä. Yliopiston päärakennuksella puin ylleni ylimääräisen suojapuvun. Sain tietää, että tilaisuus, johon olin tulossa, oli jo peruutettu. Seuraavana päivänä suljettiin koko yliopisto. Muutaman viikon kuluttua matkailututkimuksen syksyllä 2020 alkavalle pro gradu -kurssille tulijat saivat kurssin vetäjiltä sähköpostiviestin, jossa kannustettiin ottamaan koronapandemian vaikutukset tutkimusaiheeksi.

Keväästä 2020 matkailukysyntä on hiljentynyt koronapandemiasta johtuvien liikkumisrajoitusten takia. Laiva- ja lentoliikenteen sekä matkatoimistojen myynti on romahtanut. Majoitus- ja ravintola-ala on joutunut tiukan sääntelyn alaiseksi, lisäksi kansainvälisten matkailijoiden poissaolo uhkaa pysäyttää ohjelmalveluyritysten liiketoiminnan. Suomen rajavartiolaitos on komennettu valvomaan maitse tapahtuvaa henkilöliikennettä Ruotsin ja Suomen pohjoiselle rajalle. Pohjoismaisen matkailuyhteistyön toimivuus on koetuksella, sillä Ruotsin ja Suomen erilaiset koronastrategiat ovat nostattaneet ruotsalaisen ja suomalaisen rajayhteisön vastakkainasettelua. Kotiseudullani Meri-Lapissa matkailualan selviytyminen koronakriisistä vaatii sitkeitä ponnisteluja, onhan esimerkiksi paikallisten asukkaiden suhtautuminen matkailijoihin – ja etenkin ulkomaalaisiin – muuttunut varaukselliseksi, koska pelätään taudin leviämistä.

Suomalaista tutkimusta koronapandemian vaikutuksista rajamatkailun kulttuurisiin käytäntöihin ei ole aikaisemmin tehty. Pro gradu -tutkielmani tutkimustehtävänä on selvittää, miten koronapandemia vaikuttaa matkailun kulttuurisiin käytäntöihin, esimerkiksi retkiohjelmiin, käyntikohteiden tarjontaan ja matkailijoiden vapaaseen liikkuvuuteen Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla. Matkailuelämysten aiemmasta tutkimuksesta on suora yhteys omaan tutkimukseeni, jossa tulkitseen koronapandemian merkitystä matkailuelämyksille.

Matkailun maantieteen ja rajamatkailun aiemmasta tutkimuksesta hahmottuu omaan tutkimukseeni toinen selkeä jatkumo: elinkeinoelämän näkökulmasta markkina-alueen

jakautuminen kahden valtion alueelle on haasteellinen, tarvitaan parannuksia liiketoiminnan ja rajanylityksen totuttuihin käytäntöihin. Ongelmallista on, jos jommankumman valtion hallinto- ja oikeuskulttuuri ei tunnista rajayhteisön erityispiirteitä, ja siksi rajalla tulevat voimaan sinne kehnosti sopivat käytännöt, jotka haittaavat matkailuliiketoimintaa.

Kolmas tutkimuslinja on matkailun kriisien hallinta. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, miten matkailun kriisistä voi muodostua käännekohta, jolloin omaksutaan uusia kulttuurisia käytäntöjä. Seuraten tätä tutkimuslinjaa tarkastelen, muuttaako koronakriisi pysyvästi matkailun kulttuurisia käytäntöjä. Omassa tutkimuksessani kerrytän tietämyskantaa ruotsin ja suomen sosiaalisista kieliopeista, jotta voidaan ymmärtää paremmin rajayhteisön kulttuurisia käytäntöjä ja ennakoida odotettavissa olevaa kehitystä. Tutkijana katson tehtäväkseni edistää kulttuurienvälistä dialogia. Tutkimuksellani osallistun matkailututkimuksessa vireillä olevaan keskusteluun koronapandemian vaikutuksista.

1.2 Matkailun kriittinen tilanne elinkeinoelämän näkökulmasta

Koronakevät 2020 on vahvistanut tutkimustuloksen, jonka mukaan menestyksekkäittenkin matkailuyritysten johtajien taidoissa ehkäistä ja hallita kriisitilanteita on parantamisen varaa. Poikkeusolojen keinovalikoimaa ei ole aina mietitty riittävästi, joissakin tapauksissa varautumissuunnitelmaa ei ole päivitetty ajan tasalle. Tämä tulos saatiin haastatteleamalla 21 johtajaa, jotka olivat kyenneet pitämään omat matkailuyrityksensä toiminnassa, kunnes vaikeina aikoina yrityksiä kohdannut kriisi oli ohi. (Paraskevas, Altinay, McLean & Cooper, 2013, s. 137–139, 147.) Koronapandemian vuoksi operatiiviselle johdolle voi syntyä pulmia, kun on sovittava yhteen paikallisten asiakkaiden ja matkailijoiden asiointi esimerkiksi ravitsemistoiminnassa tai kylpylän käytössä. Avoin vuoropuhelu alan toimijoiden ja matkailututkijoiden välillä viitoittaa suuntaa uusille tutkimushankkeille, joissa etsitään ratkaisuja koronapandemian ja vastaavien ongelmien aiheuttamiin poikkeusoloihin.

Koronapandemian aikana voimme seurata, onko matkailualan velkaelvytys kestävä. Tuhansien miljardien eurojen velkarahalla yritetään kiihdyttää koronapandemian hidastamaa Euroopan unionin taloutta (Kesätervehdys, 2020). Elvytysinstrumentin käyttäminen vaatii taitoa, josta on esimerkkejä eri puolilta maailmaa: aiemmin ennen korona-aikaa Sri Lankan onnistuttua solmimaan pysyvän rauhan maan hallitus aloitti jälleenrakennustyöt. Sisällissodan runteleman Sri Lankan infrastruktuuria on päätetty

kohentaa, talouskasvua ja tärkeää matkailusektoria halutaan elvyttää tukemalla kotimaista kysyntää. (Buultjens, Ratnayake & Gnanapala, 2016, s. 361–364.) Elvytys pitää hoitaa viisaasti kuten Sri Lankassa. Täällä meillä tulossa oleva EU:n korona-elvytyspaketti näyttää laaditun Euroopan keskuspankin konseptilla, koska jäsenmaiden velkaa kasvatetaan radikaalisti. Olisiko niin, että Euroopan keskuspankki on jo kauan pitänyt ohjauksen negatiivisena saadakseen uusia velallisia ja lisätäkseen vaikutusvaltaansa jäsenmaissa?

1.3 Hermeneutiikka ja aineiston valinta

Koronapandemian puhjettua keväällä 2020 tiedotusvälineet ja sosiaalinen media olivat tulvillaan hätääntyneitä viestejä. Lapin matkailuelinkeinolle alkoi asiakasvirran tyrehtyminen näyttää kohtalokkaalta. Ryhdyin keräämään pro gradu -tutkielmaani varten tutkimusaineistoksi sosiaalisen median viestiketjuja, koska halusin tietää, mitä kentällä ja ruohonjuuritasolla matkailun tragediasta ajatellaan. Hallintoviranomaisten ja matkailun suurten toimijoiden kannanotot olivat selkeästi esillä tiedotusvälineissä, mutta esimerkiksi kansalaisten suhtautumisesta rajavalvontaan ei niinkään uutisoitu. Keräsin siis tutkimusaineistoa ennen kuin olin valinnut teorian. Puusa ja Juuti (2020, s. 72–74) vakuuttavat laadulliselle tutkimukselle olevan tyypillistä, että tutkimuksen eri vaiheet kietoutuvat toisiinsa. Tutkijan esiymmärrys vaikuttaa siihen, millaisen teorian hän valitsee.

Yliopistokoulutukseni aikana olen omaksunut hermeneuttisen tieteenorientaation ja induktiivisen tutkimusotteen. Aluksi esittelen lyhyesti hermeneutiikkaa, jolla on pitkä traditio eri koulukuntineen, paradigmaattisia kehittäjiä ja oma metodi. Tutkielmani teoreettisen viitekehyksen olen rakentanut hermeneutiikan perustalle, koska tutkimusaineistoni koostuu dialogeista ja lyhyistä teksteistä. Hermeneutiikka on tutkimusaineistona käytettävien tekstien tulkintataitoa, *ars explicandi*. Hermeneutikko pyrkii ymmärtämään, mitä piileviä merkityksiä tutkittaviin teksteihin sisältyy, *ars intelligendi*.

Tekstien tulkitsemisen viisituhatuotisessa historiassa virstanpylväinä on ollut tapana pitää Platonin Κρατύλος-dialogia nimien oikeellisuuden ymmärtämisestä (vanha suomennos *Kratylos*) ja Aristoteleen lauseiden logiikkaa käsittelevää teosta Περί ἑρμηνείας (translitteroituna *Peri hermeeneias*), eli suomeksi *Tulkinta* (Oesch, 2005, s. 15). Käsittelem lauselogiikkaa tarkemmin tutkielmani metodologian yhteydessä. Tutkielmani taustalla

vaikuttaa saksalainen kielifilosofis-hermeneuttinen perinne, josta kerron tarkemmin teorialuvussa, lisäksi analyysissä sovellan hermeneuttista metodia, *ars applicandi*.

1.4 Tutkielman pääkäsitteenä matkailun kulttuuriset käytännöt

Korona heijastusvaikutuksineen muokkaa voimakkaasti kulttuurisia käytäntöjämme. Uudelleen arvioitaviksi joutuvat kätelemine, halaaminen ja muu arkinen tapakulttuuri. Maailmanlaajuisesti jaettu koronakokemus vaatii kulttuurintutkijaa tekemään ratkaisun, asettuuko hän dokumentoijan rooliin vai aktivoituuko hän näkemykselliseksi suunnannäyttäjäksi kaoottisessa tilanteessa. (Kuusela & Venäläinen, 2019, s. 3–4.) Keväällä 2019 valmistuneen pitkän sivuaineeni kulttuurihistorian proseminarityön otsikoksi valitsin *Kulkutaudit motivoimassa Meri-Lapin naisten harrastuksia*. Työn aiheen ja tutkimuskohteen sai vapaasti valita. Proseminarityön valmistumisen jälkeen ei kulunut vuottakaan, kun koronapandemia alkoi. Käsittääkseni on jo pitkään ollut nähtävissä, kuinka räikeästi elinympäristömme mikrobiologinen tila on luisumassa yhä pahempaan epätasapainoon. Proseminarityössäni nostin esiin jo miltei unohtuneita selviytymiskeinoja vaativissa hygieniaolosuhteissa.

Rajat ylittävän alueyhteistyön toimivuuden kannalta tärkeitä tekijöitä ovat kulttuuristen arvojen tuntemus ja käyttäytymisen tietty ennakoitavuus (Tikkanen, 1991, s. 87–88). Rajamatkailussa sosiaalisen kieliopin tuntemus vähentää väärinymmärryksiä ja virhetulkintoja. Tutkielmassani tarkastelen sosiaalisen kieliopin teorian avulla rajamatkailun kulttuurisia käytäntöjä eli valtionrajan molemmiin puolin sijaitsevan matkailun kohdealueen tapoja ja tottumuksia i.e. tutkielmani pääkäsite. Koronarajoitusten alaisissa poikkeusoloissa matkailu luultavasti kohottaa esiin piileviä ja hämmästyttävän voimakkaitakin kulttuurieroja, joista keskustellaan sosiaalisessa mediassa. Ihmistieteiden metodologi Varto (1992, s. 76, 92–93) toteaa suosittujen ja paljon käytettyjen käsitteiden johdattelevan tutkimuksen tekijää toistamaan aikaisempien tutkimusten kenties jo vanhentuneita käsityksiä. Tutkielman pääkäsite pitää ymmärtää väliaikaiseksi tutkimukselliseksi muodosteeeksi, jonka sisältö tarkentuu tutkimuksen edistyessä. Matkailun kulttuurisista käytännöistä eli tutkielmani pääkäsitteestä kerron yksityiskohtaisemmin teorialuvussa. Sovellan sosiaalisen kieliopin teoriaa matkailun kulttuuristen käytäntöjen tutkimukseen.

1.5 Sosiaalisen kieliopin teorian päälinjoja

Hermeneuttisen paradigman kehittelyihin kuuluu sosiaalisen kieliopin teoria tekstien tulkinnasta (Siljander, 1995, s. 111). Muinaisajoista on meille säilynyt fragmentaarisia tekstinäytteitä ja katkelmallisia dialogeja, mutta näiden vähäistenkin näytteiden varassa tutkijat kykenevät hahmottamaan eri aikakausien kulttuurisia käytäntöjä. Tutkijan pitää osata suhteuttaa käsillä olevat tekstinäytteet todellisuudessa vallinneeseen tilanteeseen, esimerkiksi antiikin ajoilta säilyneissä teksteissä yleisimpiä lienevät maininnat aristokraattisten miesten elämästä, joten yleistyksen tekeminen vaikkapa heidän kodinsisustustyyleistään koko kansan tyypilliseksi kodinsisustustyyleiksi olisi virheellinen päätelmä. (Kiiskinen, 2010, s. 91–92.) Pro gradu -tutkielmaani varten keräämäni aineistoon sovellan sosiaalisen kieliopin teoriaa, sillä sen avulla voi lyhyistäkin tekstinäytteistä hahmottaa tutkittavan ilmiön kulttuurisia käytäntöjä pääpiirteissään.

Sosiaalisen kieliopin teoriassa ajatellaan, että kulttuuriyhteisön sosiaalinen todellisuus jakautuu tietoiseen ja tiedostamattomaan tasoon. Tietoisella tasolla kulttuuriyhteisön jäsenet noudattavat yhteisesti sovittuja sääntöjä, esimerkiksi liikennesääntöjä. Tiedostamattomalla tasolla on olemassa oma normirakennelmansa, sosiaalinen kielioppi. Kulttuuriyhteisön sosiaalista todellisuutta koskevassa tutkimuksessa tutkijan yhtenä tehtävänä on selvittää, kuinka kollektiivin jäsenet toimivat piilevien normatiivisten sääntöjen mukaisesti. (Siljander, 1995, s. 111–112.)

tietoinen ja subjektiivinen taso matkailuyrittäjien haastattelututkimukset	tietoinen ja kollektiivinen taso liikennesäännöt, matkailun lainsäädäntö
tiedostamaton ja subjektiivinen taso tiedostamattomat syyt valinnoille	tiedostamaton ja kollektiivinen taso sosiaalinen kielioppi

Kuvio 1. Sosiaalisen todellisuuden rakenne. Lähde: Siljander, 1995, s. 112–115.

Ruotsalainen ja suomalainen kulttuuri eivät välttämättä reagoi samalla tavalla koronapandemiaan. Yhteisöt tekevät tietoisia päätöksiä koronarajoituksista, mutta molemmissa kulttuureissa on oma tiedostamaton sosiaalinen kielioppinsa säätelemässä

matkailuun liittyvää sosiaalista vuorovaikutusta. Sosiaalisen todellisuuden karkea jaottelu neljään tasoon sosiaalisen kieliopin teorian mukaisesti on havainnollistettu kuviossa 1.

Hermeneutiikan piirissä ontologisista käsityksistä ei vallitse yksimielisyys, vaan on olemassa kaksi pääsuuntausta: *konstruktivismi* ja *ontologinen realismi*. Konstruktivismi tutkii sosiaalisen todellisuuden rakentumista yksilön näkökulmasta. Sosiologi Max Weber (1864–1920) teoretisoi subjektin konstruoivan oman todellisuutensa yhteiskunnallisen liikehdinnän ulottumattomissa. Sosiaalisen kieliopin teorialle taas ontologinen realismi on välttämättömyys, koska materiaalin ja yhteisesti tuotetun kielen ajatellaan olevan peruseriaatteiltaan valmiina jo ennen subjektin syntymää. Kollektiivinen normijärjestelmä voi siis ohjata yksilön valintoja. (Siljander, 1995, s. 117.) Kekäle ja Puusa (2020, s. 54) huomauttavat, että todellisuus on monikerroksinen koostuen toisiinsa limittyvistä tasoista, joiden ontologinen status voi olla realistinen, konstruktionistinen, strukturalistinen tai joku muu.

tietoinen ja subjektiivinen taso konstruktivismi	tietoinen ja kollektiivinen taso ontologinen realismi
tiedostamaton ja subjektiivinen taso konstruktivismi	tiedostamaton ja kollektiivinen taso ontologinen realismi

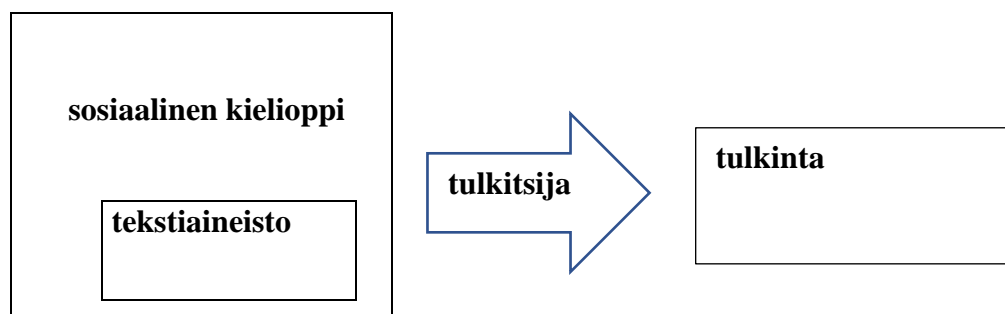
Kuvio 2. Sosiaalisen todellisuuden suhde ontologiaan. Lähde: Siljander, 1995, s. 117.

Matkailututkimuksessa konstruktivistinen lähestymistapa on luonteva tarkasteltaessa matkailijoiden yksilöllisiä kokemuksia, kun taas ontologisen realismin viitoittamaa lähestymistapaa voidaan käyttää esimerkiksi tarkasteltaessa, miten matkailun graafinen suunnittelu muuttuu ammattilaisten työn kannalta. Sosiaalisen todellisuuden ja ontologian suhde karkeasti jaoteltuna on havainnollistettu kuviossa 2.

Objektiivisen hermeneutiikan merkitystasomalli on innoittanut yhteiskunta- ja kasvatustieteilijöitä heidän suunnitellessaan sopivaa tutkimusasetelmaa seuraavalle tutkimukselleen. Merkitystasoerottelusta on ollut apua esimerkiksi haastattelukysymysten laadinnassa. Objektiivisen hermeneutiikan merkityskonseptio auttaa jäsentämään ja rajaamaan tutkimuskohdetta. (Karjalainen, 2009, s. 237.) Pro gradu -tutkielmaani varten

olen rajannut merkitystasomallin kategorioista vain yhden tarkastelukohteeksi, nimittäin sosiaalisen kieliopin. Väitöskirjatyössä tai muussa laajemmassa selvityksessä kategorioita voi olla käytössä useampi.

Keskusteluanalyysin, hermeneuttisen tiedonsosiologian ja objektiivisen hermeneutiikan vertailu paljastaa näiden teorioiden välisiä näkökulmaeroja ja soveltuvuutta asetettuihin tutkimuskysymyksiin vastaamiseen. Lääkäri potilastilanteessa on keskusteluanalyysin klassinen esimerkki. Keskusteluanalyysillä selvitetään lääkärin sanavalintoja ammatillisessa tilanteessa. Vastaavassa tilanteessa objektiivisella hermeneutiikalla arvioidaan lääkärinpraktiikan yleistä sosiaalista rakennetta. Hermeneuttisen tiedonsosiologian metodologia ei halua sulkea yksilöä pois tutkimustilanteesta, vaan ottaa yksilölliset merkityksenannot huomioon. (Karjalainen, 2009, s. 247.) Rajamatkailun yleisen perspektiivin hahmottamiseksi on objektiivisen hermeneutiikka luonteva valinta. Varsinkin tutkittaessa yleisellä tasolla koronapandemian vaikutuksia rajamatkailun kulttuurisiin käytäntöihin on hyvä aloittaa rakentamalla tutkimuksen viitekehys objektiivisen hermeneutiikan perustalle.

Kuvio 3. Tulkintaprosessin kuvaus. Lähde: Siljander, 1995, s. 126.

Sosiaalisen kieliopin teoriassa oletetaan, että tekstiaineistolla on oma itsenäinen merkitysrakenteensa, joka on osa sosiaalista kielioppia. Tulkitessaan tekstiaineistoa tutkija tulkitsee samalla sosiaalisen kieliopin merkitysrakenteita ja selittää ne tulkinnassaan. (Siljander, 1995, s. 126.) Tulkintaprosessi on havainnollistettu kuviossa 3. Mey ja Dietrich (2016, s. 8) lisäävät, että yhteiskuntatieteilijä Ulrich Oevermann on kehittänyt objektiivisen hermeneutiikan alun perin tekstiaineistojen tulkitsemiseksi, mutta vuodesta 2014 lähtien hän on alkanut kehittää menetelmäänsä visuaalisen aineiston tulkitsemiseen.

Hermeneuttisessa menetelmässä lukija saa seurata tulkintaprosessia kuin aitiopaikalta, sillä tutkijan velvollisuus on kohta kohdalta avoimesti perustella tekemiään valintoja (Fingerroos, 2010, s. 73–74). Vaikka oltaisiin tekemisissä tavattoman pieneltä näyttävän tutkimuksellisen valinnan kanssa, asennoidun siihen vakavuudella ja minun täytyy olla valmis kirjallisesti perustelemaan ratkaisuni. Hermeneuttinen ymmärtäminen merkitsee minulle sitä, että tutkimuksen edetessä olen valmis muuttamaan piintyneitäkin käsityksiäni.

Tutkija voi työllään lieventää kulttuuriyhteisön perinteisten tapojen törmäystä nykyaikaiseen elämänmuotoon ja vahvistaa rinnakkain elävien kulttuurien yhteisymmärrystä (Kalela, 2000, s. 160–161). Ruotsin ja suomen kielen sosiaalisen kieliopin tutkimus kartuttaa tietoa mahdollisesti odotettavissa olevista kulttuurisista yhteentörmäyksistä. Emme voi varmasti tietää, miten ruotsalaisessa tai suomalaisessa yhteiskunnassa asennoituminen matkailuun alkaa muuttua, jos koronapandemia yltyy. Matkailun rajoituksista voi tulla kiistaa, esimerkiksi matkailuyrittäjät saattavat esittää kansalaisten mielestä kohtuuttomia vaatimuksia. Kansalaiset Ruotsissa ja Suomessa saattavat antaa koronakriisille hyvin toisistaan poikkeavan merkityksen, jonka ruotsin ja suomen kielen sosiaalisen kieliopin vertaileva tutkimus voi tuoda julki, kun tutkimuskysymykset asetetaan oikein paljastamaan matkailun kipukohtia.

Filosofi Jaakko Hintikka (1929–2015) esittää tieteellisen tiedon luotettavaan produsointiin kysymys–vastaus-periaatetta. Päättämiskysymyksestä lähtevät haarautumaan osakysymykset, joista lähtevät puiden oksiston kaltaisesti haarautumaan vielä pienemmät kysymykset, kunnes päästään tasolle, jossa kysymykseen riittää vastaukseksi: tosi tai epätosi. (Sintonen, 2009, s. 100, 103.) Episteeminen logiikka on selkeä malli tieteellisen tiedon hankintaan ja kuvaus tieteellisen ajattelun kokonaistapahtumasta. Selostan tarkemmin episteemistä logiikkaa ja sen vaikutusta työskentelyyni tutkielmani menetelmäluvussa.

Aristoteles (384–322 eKr.) oli kiinnostunut tosiasioiden inhimillisestä päättelystä. Tulkinnan taito, Η Ερμηνευτική Τέχνη (translitteroituna Hee Hermeeneutikee Tekhnee), merkitsi Aristoteleelle lauselogiikan ottamista huomioon kaikessa päättelyssä. (Nordin, 1999, s. 80–81.) Tutkielmani menetelmäluvussa selostan tarkemmin aristoteelisen syllogiikasta kehittyneen propositiologiikan ilmentymistä aineistoni analyysissä.

1.6 Sosiaalisen median aineistot ja tutkimuskysymykset

Päätutkimuskysymykseni on, *miten koronapandemia vaikuttaa matkailun kulttuurisiin käytäntöihin Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla*. Rajamatkailulla tarkoitan yleensäkin paikallista päivittäistä liikkuvuutta esimerkiksi ostosmatkailuun liittyen, mutta Ruotsin ja Suomen rajaseutu on myös kauempaa tulevia matkailijoita kiinnostava kokonaisuus. Tälle rajaseudulle suuntautuvaan vapaa-ajan matkaan liittyy tavanomaisesti käyntikohteita molemmiin puoliin rajaa, siksi alueen matkailua pitää nähdäkseni tarkastella kokonaisvaltaisesti molempien maiden näkökulmasta. Rajan yli kulkeva työmatkaliikenne on tutkielmassa otettu huomioon rajayhteisön liikkuvuutta sivuavissa tarkasteluissa. Kulttuuriset käytännöt viittaavat perinteisiin ja vallitseviin tapoihin tehdä asioita: suomalaisen saunomiskulttuuriin kuuluva tapa heittää löylyä kiukaalle oudoksuttanee ruotsalaiseen saunaan tottuneita.

Matkailijat odottavat matkakohteelta palvelukokonaisuutta, josta joustavasti voi valita elämysaktiviteetteja. Vetovoimaisessa matkakohteessa on tarjolla kaikenkattava kirjo mieluisaa tekemistä. (Konu, Pesonen & Reijonen, 2020, s. 17.) Ensimmäinen osakysymykseni on, *miten koronapandemia vaikuttaa matkailuelämyksiin*. Rajamatkailuun kuuluu lähellä asuvien liikkuminen rajan yli, mutta Tornionlaakso on myös yhtenäinen matkailualue, ja siellä järjestettävät tapahtumat ja aktiviteetit houkuttelevat osallistujia molemmilta puolilta rajaa ja kauempaakin, esimerkiksi Norjasta ja Etelä-Suomesta. Koronarajoitukset ovat supistaneet ravintoloiden ja ohjelmalveluiden toimintaa, maskisuositukset ja ohjeet turvaväleistä saattavat huolestuttaa ja vaikuttaa matkailuelämysten laatuun. Sosiaalisen median keskusteluista sekä Ruotsista, että Suomesta löytyy paljon kommentteja näihin asioihin. Analysoimalla kommentteja on mahdollista saada käsitys kommenttien taustalla vaikuttavasta sosiaalisesta kieliopista.

Toinen osakysymykseni on, *miten koronaviruksen leviämisen kontrollointi muuttaa rajanylityksen kulttuurisia käytäntöjä*. Ulkoministeriön (UM, 2020) käynnistämä sisärajavaltvonta Ruotsin ja Suomen maarajalla johtuu maiden erilaisesta tautitilanteesta. Ruotsi ei ole sulkenut maarajaa ja toivottaa matkailijat tervetulleiksi, Suomen puolella hyväksyttävänä pidetään vain työmatkaliikennettä. Sosiaalisessa mediassa on paljon keskustelua siitä, pitäisikö valtakunnanrajan olla auki vai kiinni, halutaanko Lappiin matkailijoita ja ovatko koronarajoitukset oikeudenmukaisia matkailuyrittäjille.

Kolmas ja viimeinen osakysymykseni on, *miten koronapandemia voi muuttaa pysyvästi matkailun kulttuurisia käytäntöjä*. Futuristinen liikkuvuuden ja liikevaikutelmien kuvaamisen ihannoiti, mobiliteetti, on innoittanut eurooppalaista kulttuuria Marinettin manifestista (Marinetti, 1909) lähtien. Olemmeko tulossa tienhaaraan, jolloin osa matkailumaista jättää hyvästit koneromantiikalle? Onko sosiaalisen median kirjoituksista pääteltävissä, että koronapandemia sinetöi yhden matkailun kulttuuristen käytäntöjen aikakauden ja aloittaa toisen, uudenlaisen aikakauden?

Digitaaliselle humanismille kallisarvoista tutkimusmateriaalia ovat tavallisten kansalaisten omaehtoiset kirjoitelmat ja viestit sosiaalisessa mediassa (Heimo, 2020). Kerään tutkimusaineistoa suomalaisilta ja ruotsalaisilta sosiaalisen median julkisilta keskustelupalstoilta. Tekstien tulkitsemisen vuosituhantisessa historiassa olemme nyt siinä vaiheessa, että tietoverkossa spontaanisti tuotettu tekstimateriaali on halukkaille tarjolla tutkittavaksi. Tämä suotuista tilaisuus jää kenties lyhytaikaiseksi, koska verotuksen suuntaaminen tietoliikenteeseen ja datan kryptinen suojaaminen saattavat tulevaisuudessa hankaloittaa tutkimusaineiston keräämistä. Olen valinnut tutkimusaineistoksi nimenomaan spontaanisti tuotetun datan, koska sen viestiketjuja analysoimalla voi ymmärtää, miten tiedostamattoman sosiaalisen kieliopin merkitykset rakentuvat. Hahmotettuani ja jäsenettyäni suomen ja ruotsin sosiaalisista kieliopista matkailuun liittyvät osiot voin tulkinnan vakuudeksi verrata suomalaisesta aineistosta saatua tutkimustulosta ruotsalaisesta aineistosta saatuun tutkimustulokseen. Suomalaiset ja ruotsalaiset viestiketjut ovat keskenään vertailukelpoisia, koska olen koonnut tutkimusaineiston niin, että tiettyä uutista on aina mahdollisuuksien mukaan kommentoitu molemmissa maissa.

Tutkimusaineiston laajuus on riittävä, kun sosiaalisesta mediasta tallennetaan muutaman matkailusta kiinnostuneen keskusteluryhmän anti, mutta ryhmien vertailun perusteella saatava tutkimustulos on ymmärrettävä valtakunnallisesti vain suuntaa antavaksi ja likimääräiseksi. Matkailua harrastavien keskusteluryhmässä puheenaiheet ja katsantokannat voivat näet poiketa kansalaisten yleisistä käsityksistä. Lisäksi jotkut sosiaalisen median viesteistä voivat olla totuusarvoltaan kyseenalaisia ja harhaanjohtavia. (Lüthje, 2010, s. 35–36.) Oman tutkielmani osalta tarkennan vielä, että perusperiaatteenani on kerätä aineistoa, joka vastaa asettamiini tutkimuskysymyksiin.

1.7 Tutkimuksen kulku

Lapin yliopiston matkailututkimus on orientoitunut luovana edelläkävijänä analysoimaan matkailun edellytyksiä. Keskeisiä tehtäviä ovat matkailun kollektiivisten vaikutusten tunnistaminen ja toimintaympäristössä tapahtuvien muutosten ennakointi. Koronapandemian aikana elinkeinoelämäyhteistyön merkitys saa matkailututkimuksessa entistä enemmän painoarvoa. (Syväjärvi, 2020.) Pro gradu -tutkielmassani punaisena lankana kulkevat nämä rehtorimme nimeämät painotukset: pyrin olemaan luova edelläkävijä, pyrin tunnistamaan ja ennakoimaan matkailun yhteiskunnallisia käännekohtia ja painotan tutkimuksessani elinkeinoelämälähtöisyyttä.

Tutkielmani etenee siten, että johdantoluvun jälkeen luvussa 2 esitän kirjallisuuskatsauksen. Luvussa 3 valaisen yksityiskohtaisesti sosiaalisen kieliopin teorian pohjalle rakentamaani teoreettista viitekehystä. Sen ohella kerron teorian jäsentymisestä hermeneuttiseen traditioon ja nykyhetken tieteelliseen keskusteluun. Luvussa 4 selostan aluksi ontologista realismia ja tutkielman epistemologiaa. Luvun loppupuolella kerron tutkimusaineistosta, sen keruusta ja hermeneuttisesta tutkimusmetodista. Analysoin päätutkimuskysymystä jakamalla sen kolmeen osakysymykseen. Jokaista osakysymystä varten on oma lukunsa: luvut 5, 6 ja 7. Johdantoluku ja tutkielman loppuun kirjoitettu tulosluku muodostavat parin, sillä johdantoluvussa esittämiini tutkimuskysymyksiin annan vastauksen tulosluvussa. Tutkielman lopussa esitän tulkinnan tutkimustuloksista ja ehdotuksia jatkotutkimuksille.

Filosofit Dilthey ja Ricœur korostavat tieteellisen tulkinnan yhteyttä inhimilliseen elämään: objektiivisuuteen pyrkivistä ponnisteluistaan huolimatta tutkijan on hyvin vaikea irrottautua ajallisista ja paikallisista kytköksistään ja oman aikakautensa ajattelusta tehdessään tulkintaa. Dilthey suosittelee tutkijoille omaelämäkerran kirjoittamista. Silloin sivulliset voivat verrata, millaisin kriteerein tutkija tulkitsee omaa elämäänsä ja miten muu tiedeyhteisö arvioi tutkijan saavutuksia. (Oesch, 1994, s. 36.) Nykyaikainen vastine tälle on tutkijoiden yksityisten blogien ja sosiaalisen median tilien seuraaminen.

Hermeneuttinen tulkinta on oman kieli- ja kulttuurialueensa tuotos. Se on oman aikakautensa ajattelua edustava viesti. Hermeneutiikka tulkitsee yhteisön jaettuja kokemuksia kiteyttäen ja arvioiden niitä. (Vattimo 1999, s. 82.) Tutkielmani lopussa esitettävässä tulkinnassa asemoin itseni 2020-luvun merilappilaisen kulttuurin edustajaksi. Toivon, että tieteellinen tulkintani sisältää paljon ajattomia aineksia ja ajankohtaisia huomioita merilappilaisittain ilmaistuina.

2 MATKAILUN AIEMPAA TUTKIMUSTA

Kirjallisuuskatsauksen alussa tutustutan lukijan Itämeren kulttuuripiirin matkailututkimukseen. Valitut puheenvuorot matkailun ja paikallisten kulttuurien välisestä suhteesta luovat aikalaiskontekstin ja taustoittavat pro gradu -tutkielmaani. Tämän jälkeen esitän kirjallisuuskatsauksessa ne kolme tutkimuslinjaa, joille oma tutkimukseni on jatkumoa. Aiempi tutkimuskirjallisuus on perusta, jolle uutta tietoa rakennetaan. Matkailuelämysten ja ympäristön välinen suhde, rajamatkailun avautuminen – tässä tapauksessa sulkeutuminen koronakriisiin vuoksi – ja matkailun kriisien hallinta ovat niitä keskusteluja, joihin haluan tuoda jotakin uutta pro gradu -tutkielmani välityksellä.

2.1 Matkailun ja paikallisten kulttuurien suhde Itämeren matkailualueella

Väljästi määriteltynä Islanti, Norja ja Valko-Venäjä kuuluvat Itämeren alueeseen, mutta yleensä tieteellisissä tutkimuksissa ja myös Euroopan unionin säännöksissä Itämeren alue rajataan tiiviimmin koskemaan yhdeksää valtiota. Ne ovat aakkosjärjestyksessä lueteltuina Latvia, Liettua, Puola, Ruotsi, Saksa, Suomi, Tanska, Venäjä ja Viro. Itämeren matkailualueella voidaan hakea Euroopan unionin hankerahoitusta muun muassa kansainvälisille merimatkailuprojekteille liittyen esimerkiksi Hansaliiton historiallisiin kauppareitteihin tai muinaiisiin meripihkareitteihin. (Studzieniecki & Palmowski, 2018, s. 101–103.) Kuten yleisesti on tunnettua, Euroopan läntinen kulttuuripiiri yhdistyy Itämeren matkailualueella Euroopan itäiseen kulttuuripiiriin. Itämeren paikalliset kulttuurit tarkastelevat matkailua kukin omasta näkökulmastaan, joihin seuraavaksi luon lyhyen katsauksen.

Matkailun kohdemaan ei aina ole tyytyminen passiiviseen matkailijavirran vastaanottajan ja muokattavana olemisen rooliin. Liettualaisen Klaipedan yliopiston tutkija Žilinskas muistuttaa, että isäntämaan vieraanvaraisuus matkailijoille ei ole itsestäänselvyys. Sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät vaikuttavat molempiin suuntiin: sekä isänniltä vierailijoille, että vierailijoilta isännille. Paikallinen kulttuuri näivettyy, jos matkailualan taloudelliset hyödyt asetetaan etusijalle ja kulttuuria mukautetaan turistien tarpeisiin esimerkiksi siten, että eksoottisten kansantanssiesitysten katseleminen jää matkailijoiden lähes ainoaksi kontaktiksi kohdealueen kulttuuriin. (Žilinskas, 2011, s. 272–275.) Myös Tornionjokilaaksossa omasta paikallisesta kulttuurista ammentavat ohjelmalveluyritykset

ja muu paikallinen elinkeinoelämä joutuvat kilpailemaan kansainvälisen matkailuteollisuuden kanssa. Koronakriisi saattaa suistaa pienimmät yritykset konkurssiin, kun liikevaihto tyrehtyy. Onko käymässä niin, että paikallisten kulttuuristen käytäntöjen tilalle asettuvat koronakriisistä kuivin jaloin selviävän kansainvälisen matkailuteollisuuden konseptit?

Kaliningradilaisen Immanuel Kant Baltic Federal Universityn tutkimuksessa on käytetty faktorianalyysiä ja talousmatemaattista mallintamista rajat ylittävän matkailun esteiden poistamiseksi. Semenovan työryhmä on laatinut rajat ylittävän ja kilpailukykyisen matkailukonseptin mallin: ensiksi tunnistetaan naapurimaiden kanssa yhteisesti sovittuun matkailuhankkeeseen vaikuttavat tekijät, seuraavassa vaiheessa nostetaan matkailun kärkihankkeeksi rajat ylittävä yhteistyö ja lopuksi viimeistellään yhdessä suunniteltu matkailukonsepti. (Semenova, Zaitseva, Korneevets & Dragileva, 2017, s. 1557–1559.) Tutkielmassani selvittelen, miten koronakriisi vaikuttaa matkailualan ammattilaisten kansainväliseen yhteistyöhön sekä mitä vaikutuksia koronakriisillä on ylijäraisten matkailutapahtumien järjestämiseen.

Varsovan yliopiston tutkija Derek jäsentää matkailun ja paikallisten kulttuurien suhdetta lähtökohtanaan puolalaisen kalastajakylän tapaustutkimus. Yleensä korkeatasoisen hotellikompleksin rakentamisen ratsastuskenttineen ja uima-altaineen katsotaan tuovan vaurautta investoinnin kohteena olevalle paikkakunnalle. Käytännössä taloudellinen hyöty valuu varsin monissa tapauksissa rahan ulosvirtauksena pääkaupunkiseudulle, sillä suurhotellin omistajat ovat tavallisesti kirjoilla siellä, eivätkä lomapaikkakunnalla. Ympäri maailmaa on esimerkkejä matkailualan jätti-investointien seurauksista: rakentamisvaiheessa pienen maalaiskunnan viehättävä venesatama otetaan kansainvälisen purjehdusseuran käyttöön ja paikkakunnan idylliseen vanhaan keskusta avataan viihderavintoloita, jolloin melu ja anniskeluravintoloiden lieveilmiöt lisääntyvät. Paikalliset asukkaat eivät enää tahdo tunnistaa asuinpaikkaansa samaksi kuin se oli ennen. Hotellit kokoavat sesonkiajan henkilökuntansa pääsääntöisesti paikkakunnan ulkopuolisista matkailu- ja ravintola-alan ammattilaisista ja näin paikkakuntalaiset työttömät jäävät sivustaseuraajiksi. (Derek, 2007, s. 116, 121–122.) Derekin esimerkki valottaa hyvin, miten matkailun investoinnit ovat usein tasapainoilua paikallisen kulttuurin ja kansainvälisen matkailuteollisuuden tarpeiden välillä. Horjuttaako koronakriisi herkkää tasapainoa, joutuuko paikallinen kulttuuri taipumaan taloudellisten realiteettien paineessa?

Gössling, Lohmann, Grimm ja Scott vertailivat saksalaisten lomamatkoillaan käyttämien kulkuneuvojen – junien, laivojen, autojen ja lentokoneiden – keskimääräisiä hiilidioksidipäästöjä. Työryhmä totesi, että huomattavan varakkaat henkilöt matkustavat erittäin kauas, vieläpä melko usein, ja aiheuttavat suurimman osan matkailun hiilidioksidipäästöistä. Numeerisesti ilmaistuna 15 prosenttia lomamatkoista aiheuttaa 70 prosenttia saksalaisten lomamatkustuksen päästöistä. Saksassa kysytään, miksi matkailusektorin ei tarvitse rajoittaa hiilidioksidipäästöjään kuten muiden teollisuudenalojen, esimerkiksi Saksan terästeollisuutta ja energiantuotantoa sitovat tiukat päästörajoitukset. (Gössling, Lohmann, Grimm & Scott, 2017, s. 598, 602.) Keskeinen este matkailuliiketoiminnalle voi kehkeytyä hiilidioksidipäästökeskustelusta, jos ryhdytään puntaroimaan luksusmatkailun päästöjä. Kuitenkin koronatilanteessa luksusmatkailu saattaa jäädä jäljelle ainoaksi kannattavaksi matkailuliiketoiminnan muodoksi.

Suomalaiselle kulttuurille ominainen piirre on erämaahan ja maaseudulle rakennettu lomamökkien ja kakkosasuntojen verkosto. Suomalaiset mökkeilijät ja kotimaanmatkailijat eivät yleensä miellä itseään matkailijoiksi, vaan mieluummin vapaa-ajan palvelujen kuluttajiksi. Pitkien etäisyyksien Suomessa työmatkat edellyttävät usein yöpymistä majoitusliikkeessä. Vapaa-ajan tutkimuksen, työmatkojen tutkimuksen ja perinteisen matkailututkimuksen aihepiirit limittyvät toisiinsa. (Honkanen, 2009, s. 3.) Omaan rajamatkailututkimukseeni tulee väistämättä elementtejä työmatkailusta ja paikallisten asukkaiden ostosmatkailusta, mutta tuskin olisi mielekästä seuloa tutkimusaineistoa niin, että se koskisi pelkästään lomamatkailijoita.

Tässä alaluvussa esitetystä katsauksesta käy ilmi, että Itämeren matkailualueen tutkijat käyvät vilkasta keskustelua paikallisten kulttuurien ja matkailun välisistä suhteista. Olen valinnut ylläolevat puheenvuorot taustoittamaan Itämeren piirissä tehtävän matkailututkimuksen nykytilaa. Olen koettanut valita puheenvuorot niin, että niillä olisi annettavaa omalle tutkimukselleni.

2.2 Matkailuelämysten ja kulttuuristen käytäntöjen aiempaa tutkimusta

Uusitalo on tutkinut Levillä ja Ylläksellä matkailijoiden luontoelämyksiä. Matkailukeskusten tiivis rakentaminen ja lähiluonnon kuluminen eivät voi olla vaikuttamatta matkailuelämysten laatuun. Maisemapreferenssikyselyllä selvitettiin

matkailijoiden toiveita luonnonläheisestä majoittumisesta ja maisemarakenneanalyysillä paikannettiin kulumiselle alttiita kohteita ympäristössä. Tutkimustuloksissa todettiin seniorien ja lapsiperheiden arvostavan hoidettua lähiluontoa, koska he liikkuvat pääasiallisesti juuri siellä. Tunturien lakivyöhykkeet eivät kestä kovaa kulutusta, eikä rakentamista sinne tutkimustulosten perusteella suositella. (Uusitalo, 2017, s. 7.) Perille päästyä matkailija toivoo tietenkin lomakohteen vastaavan odotuksia. Vakiokävijöitä saattavat järkyttää heidän poissa ollessaan pystytetyt huoltotiloiksi tarkoitetut rakennusrumilukset. Puiden kaataminen ja uusien kulkuväylien avaaminen pirstovat maisemaa. Matkailukeskuksissa on noudatettava huolellista suunnittelua, jotta matkailuelämyksen edellytyksiä ei pilattaisi. Matkailuelämyksen ja sen puitteiden yhteys on ilmeinen.

Luonnonpuiston kävijäkokemuksia, *visitor experiences*, tutkittiin pyytämällä kävijöitä muistelemaan ja pisteyttämään kävijäkokemuksensa seitsenportaisella asteikolla. Kävijöiden vastaukset analysoitiin tilastollisesti. Tuloksista pystyttiin osoittamaan, että matkailuelämyksen synnyttämät muistot näyttävät vaikuttavan seuraavan matkakohteen valintaan. (Jorgenson ym., 2019, s. 566–570.) Pisteyttämällä ja ehkä muutamalla lauseella luonnehtimalla luonnonpuiston kävijät antavat arvokkaita vinkkejä matkakohteen ehostamiseksi yhä paremmin vastaamaan kävijöiden odotuksia. Matkailuelämys voi olla täydellinen tai jotenkin vaillinainen, jos esimerkiksi lähistöltä kantautunut meteli on häirinnyt sitä. Iivari (2017, s. 190) toteaa, että matkakohteen turvallisuus ja lomailun häiriöttömyys ovat yhä merkittävämpiä tekijöitä asiakkaille.

Uusitalo on tutkinut matkailijan luontoelämyksen suhdetta matkailuympäristön virikkeellisyyteen, Jorgenson ym. ovat tutkineet luonnonpuiston synnyttämiä muistoja siellä vierailleille matkailijoille; jatkan tällä tutkimuslinjalla selvittäen, mitä koronakriisistä ja ympäristön turvallisuustilanteen epävarmuudesta seuraa matkailuelämysten tuottamiselle ja kokemiselle erityisesti rajamatkailussa.

Litvin on tutkinut, millä tavalla kulttuuritausta vaikuttaa TripAdvisorin kirjoitettuihin hotelli-arvosteluihin. Hän on tehnyt Hofsteden mallin mukaisesti tilastollisen tutkimuksen vertaillen kulttuurisia käytäntöjä (ks. alaluku 3.6 Käsitteiden määrittelyä). Litvinin tulokset rohkaisevat hotellyrittäjiä ottamaan matkailijoiden lähtömaan kulttuuriset käytännöt paremmin huomioon liiketoiminnassaan. Litvin pitää Hofsteden mallin puutteena sitä, että kyselylomakkeet ovat aina englanninkielisiä eli tulkinta joudutaan tekemään jo valmiiksi

rajatusta angloamerikkalaisesta perspektiivistä. (Litvin, 2019, s. 712–716.) Oma tutkimukseni perustuu samalla tavalla Hofsteden teoriaan kulttuurisista käytännöistä, mutta teen laadullista analyysiä hermeneuttisen sosiaalisen kieliopin teorian avulla tekstiprotokollasta.

2.3 Rajamatkailun aiempaa tutkimusta

Tietty maantieteellinen alue on usein yhtä aikaa sekä matkailun lähtö- että kohdealue. Matkailututkimuksen maantieteellinen lähestymistapa on kiinnostunut matkailijavirroista ja alueiden sosiaalis-spatiaalisesta rakentumisesta. (Saarinen, 2017, s. 42, 45.) Liikkuvuuden politiikkaa sekä matkailun geopolitiikkaa on tutkittu varsin vähän, kun tutkimuskohteena ovat rajakaupungit vastakkaisilla puolilla valtakunnanrajaa. Uudeksi käsitteeksi voisi muotoilla rajapaikkakuntien välisen matkailun geopolitiikan ja tutkia matkailun vaikutusta kulttuuriin käytäntöihin molemmin puolin valtakunnanrajaa. (Porcaro, 2017, s. 25.) Kahden valtion alueelle ulottuva yhtenäinen matkailualue noudattaa kahden eri valtion lakeja omilla puolillaan, myös skenaariot matkailun kehittämisestä voivat olla erilaiset.

Kestävän matkailun tutkija Timothy on tarkastellut Yhdysvaltain ja Kanadan välisellä rajalla sijaitsevia luonnonpuistoja kiinnittäen huomiota kahden eri valtion lakien soveltamiseen puistojen hallinnoinnissa, markkinoinnissa ja henkilökunnan päivittäisessä toiminnassa. Kahden valtion projektinhallintajärjestelmiä vertailevaa analyysiä varten kerätty tutkimusaineisto koostuu 27 hallintoviranomaiselle ja puiston henkilökunnan jäsenelle tehdystä syvähaastattelusta; tulli- ja rajaviranomaisia oli sängen työläs saada mukaan haastattelututkimukseen. Tutkimuksesta selvisi, että luonnonpuistojen toimintaa ohjasivat valtioiden välisten ja tulli- ja rajaviranomaisten tekemien sopimusten lisäksi epämuodolliset kumppanuusneuvottelut, jotka ovat luonteeltaan valtiolliset rajat ylittäviä ja paikallisia koskien vain yhtä tiettyä luonnonpuistoa. (Timothy, 1999, s. 187, 201.) Kahden valtion rajavyöhykkeellä erämaassa sijaitseva luonnonpuisto voi olla kooltaan hyvinkin laaja ulottuen pitkälle molempien maiden puolelle. Molemmilla mailla on todennäköisesti omalla puolellaan luonnontieteellinen koeasema, ja asemilla työskentelevät biologit vierailevat vastapuolen asemalla. Heille saattaa muodostua yhtenäinen käsitys luonnonpuistojen kehittämisestä kokonaisuutena, esimerkiksi retkeilyreitistöt suunnitellaan kulkemaan luontevasti molempien maiden puolella. Jos jommassakummassa valtiossa harjoitetaan

keskusjohtoista suurvaltapolitiikkaa, rajavyöhyke voidaan nähdä ensisijaisesti puolustuksellisesta näkökulmasta, jolloin vapaata liikkuvuutta rajoitetaan.

Nilsson, Eskilsson ja Ek valitsivat Itämeren matkailualueelta tarkasteltaviksi kolme Interreg-ohjelmaa, jotka ovat Nordkalotten, Pomerania ja Skärgården. Euroopan unionin Interreg-ohjelmat on suunniteltu eurooppalaistamiskehityksen ja alueellisen yhdentymisen vahvistamiseksi. Tutkimuskysymyksenä esitettiin muun muassa, miten Euroopan unionin sisäraajat ylittävän matkailualueen identiteetti määritellään. Tietyn matkailualueen identiteettiä määrittävää tutkimusaineistoa käsiteltiin menneisyyden – nykyisyyden – tulevaisuuden -tapahtumaketjuna narratiivisella lähestymistavalla. Toisin sanoen esimerkiksi Pomeraniassa eli Preussin matkailualueella on oma historiansa, jolle sen nykyinen identiteetti rakentuu. Tutkimustuloksista käy ilmi, että matkailualueen eri toimijoiden roolin määrittäminen ilman alueen historian kuvausta on työlästä, mutta vanhoista rajalinjoista ja alueluovutuksista puhuminen on herkkä aihe. (Nilsson, Eskilsson & Ek, 2010, s. 160–161, 167.) Kahden maan alueelle ulottuvan matkailualueen identiteetin määrittäminen voi olla paikallisten asukkaiden mielestä hankalaa, jos he kokevat, että alueen historiassa on tehty vääryyksiä heidän edustamallaan kulttuurille. Kaihoisa toive alueluovutuksista voi kyteä monen ajatuksissa. Kouluissa opetettava historiankirjoitus saattaa olla voittajien historiankirjoitusta, ja paikallisten asukkaiden mielestä asiat ovat menneet toisin. Opastuspalveluiden järjestäjien on pohdittava, kenen näkökulmasta patsaista ja nähtävyyksistä kerrotaan matkailijoille.

Venäjän kansalaiset ovat hankkineet omistukseensa paljon kakkosasuntoja Savonlinnan seudulta läheltä Suomen ja Venäjän välistä valtionrajaa, jonka vuoksi Honkanen, Pitkänen ja Hall päättivät tutkia Savonlinnan seudun suomalaisten mökinomistajien ja vakituisten omakotiasujien suhtautumista venäläisten kakkosasumiseen. Tutkimus suoritettiin lomakekyselynä Likert-asteikkoa käyttäen: mökkiläisistä 41 % ja vakituisista omakotiasujista 25 % vastasi kyselyyn. Saadut 494 vastausta analysoitiin tilastollisesti. Kyselyn tulokset osoittavat, että pääosa vastaajista arvioi venäläisten kiinnostuksen kakkoasuntojen hankkimiseen Savonlinnan seudulta nostavan kiinteistöjen hintoja. (Honkanen, Pitkänen & Hall, 2016, s. 152–153.) Naapurimaassa viriävällä kiinnostuksella rantatontin ja kesämökin hankkimiseen suomalaiselta maaseudulta on oma merkityksensä kiinteistömarkkinoille. Kysynnän ja tarjonnan laki säätelee hintoja. Erinäiset rakennusliikkeet saattavat ryhtyä pystyttämään kesämökkejä / talviasuttavia loma-asuntoja avaimet käteen -periaatteella varta vasten ulkomaisille asiakkaille.

Euroopan unionin politiikkaan sisältyy valtiolliset rajat ylittävän matkailuyhteistyön edistäminen raja-alueilla kuten Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla. Euroopan unionin rahastot myöntävät kehittämistukia kahden valtion alueelle ulottuville matkailun kohdealueille. Prokkolan tutkimustehtävänä oli selvittää, miten matkailuprojektien ylirajainen verkostoituminen ja pyrkimys Tornionlaakson rajattomuuteen vaikuttivat alueen imagoon ja paikalliseen identiteettiin. Tutkimuksessa tarkasteltiin alueellisten kehittämisorganisaatioiden toimintaa osana Euroopan integraatioprosessia. Tutkimusaineistoksi valittiin internetin kotisivuja, matkaesitteitä, matkailuprojektien asiapapereita ja lisäksi haastateltiin organisaatioiden avainhenkilöitä. Tutkimusmetodina käytettiin lähilukua ottaen huomioon tekstien kulttuurinen ja poliittinen tausta. Tulokset paljastivat yhteistyön poistaneen matkailun esteitä, koska projekteissa oli esimerkiksi koottu matkailijoille molemmat maat kattavia tietopaketteja. (Prokkola, 2007, s. 121–135.) Tavoitteen ollessa Euroopan integraatio on luontevaa aloittaa rajamatkailusta, koska matkailijat liikkuvat rajan poikki kysellen nähtävyyksistä ja ruokakulttuurista samalla stimuloiden raja-alueen matkailu- ja ravintola-alan toimijoita pohtimaan, miten alueen identiteetti esitettäisiin myönteisessä ja houkuttelevasta valossa. Raja-alueen matkailu- ja ravintola-alan omaksuma myönteinen asenne yhteistyöhön heijastuu koko alueen elinkeinoelämään vahvistaen Euroopan yhdentymiskehitystä.

Giacometti ja Wøien Meijer (2021) ovat tehneet laadullisen tutkimuksen koronapandemian merkityksestä pohjoismaiselle rajat ylittävälle yhteistyölle. Pohjoismaisia hallinnollisia asiantuntijoita, johtajia ja tutkijoita, jotka vastasivat puolistrukturoituihin haastatteluihin, oli yhteensä 36. Lisäksi järjestettiin etäyhteyksin 81 hengen asiantuntijakokoontuminen, josta saatu palaute jälleen analysoitiin laadullisesti. Tutkimustuloksena Giacometti ja Wøien Meijer esittävät, että haastateltavat olivat hämmentyneitä yhä jyrkemmäksi ja nationalistisemmäksi käyvistä sanailusta sosiaalisessa mediassa. Kärjistävä sosiaalisen median keskustelu ruokkii kansallisuuksien vastakkainasettelua ja on johtanut Torniossa vandalismiin kuten autopommi-iskuun. Nationalismin näin noustessa on vaikeaa jatkaa rajat ylittävää yhteistyötä. Pohjoismaat eivät ole kyenneet luomaan yhteistä linjausta koronaviestintään, mikä indikoi perustavanlaatuisen käännekohdan olevan tulossa Pohjoismaiden vuosikymmeniä kestäneeseen integraatioon.

Giacometti ja Wøien Meijer toteavat heidän tutkimustuloksissaan olevan näyttöä siitä, että valtiollisen keskushallinnon raja-alueille määräämät koronakäytännöt purkavat saavutettua integraatiota, esimerkiksi yrittäjät siirtävät toimintaansa sydänmaille. Kansallisella tasolla

rajayhteisöjen kulttuurisia käytäntöjä ymmärretään huonosti. Koronapandemian jälkeen pohjoismaisten instituutioiden yhteistyö sujunee vielä pitkään merkittävästi heikentyneenä, koska oman valtion rajojen puolustaminen saa nyt Pohjoismaissa ministeritasolla päähuomion. Giacomettin ja Wøien Meijerin mukaan koronaelvytysinstrumentti on käytettävissä niillekin, jotka haluavat tuoda rajat ylittävään yhteistyöhön jotakin aivan uutta.

Giacometti ja Wøien Meijer painottavat, että sosiaalisen median keskustelut raja-alueen korona-ajan tapahtumista pitäisi sivuuttaa, koska sosiaalinen media heidän mielestään negatiivissävyytteisesti vääristää todellisuutta. Tämä on varsin vastakkainen näkemys esimerkiksi kulttuurintutkijoiden Jyväskylän yliopiston Digital History IV -etäseminaarissa 8.10.2020 esittämille avauksille (Heimo, 2020; ks. luku 1 edellä). Kulttuurisesti kestävää suunnittelua on yhdistää asiantuntijatieto ihmisten arkikokemuksissa karttuneeseen tietoon (Siivonen, 2009, s. 73).

Timothy, Nilsson ym., Honkanen ym. ja Prokkola ovat tutkineet rajojen avautumiskehityksen seurauksia matkailulle. Jatkan tällä tutkimuslinjalla, mutta koronapandemian ollessa kyseessä tutkin rajojen sulkeutumisen seurauksia kuten Giacometti ja Wøien Meijer. Tutkin erityisesti sitä, miten rajanylityksen poikkeusolojen säännöt representoivat kulttuurisina käytäntöinä matkailun näkökulmasta.

2.4 Matkailun kriisien hallinnan aiempaa tutkimusta

Paraskevas, Altinay, McLean ja Cooper halusivat selvittää, millaisia kriisinhallintatyökaluja matkailualan yritysjohtajilla on käytettävissään. Tutkimuksen lähestymistavaksi valittiin sosiaalinen konstruktivismi, koska lähtökohtana oli ajatus, että itse kukin johtaja rakentaa oman tapansa vastata kriiseihin, oppii kriiseistä omalla tavallaan ja varastoi kokemuksensa itselleen sopivalla tavalla käytettäväksi seuraavassa kriisitilanteessa. Tutkimukseen pyydettiin mukaan 32 sellaista matkailualan johtajaa, joiden toimenkuvaan kuului yrityksen kriisinhallinta ja jotka olivat käytännössä hoitaneet yrityksen selviämistä vähintään yhdestä kriisistä. Tutkimukseen suostui osallistumaan 21 johtajaa. Aineiston keruu suoritettiin pyytämällä haastateltavia muistelemaan jotakin heidän yrityksensä kokemaa kriisiä ja sen opetuksia. Aineiston luokittelun ja analysoinnin tuloksena havaittiin, että matkailualan hätätilanteiden varalta laaditut proseduurit eivät riittävästi ota huomioon kriisitilanteiden eroavaisuuksia ja jäykän proseduurin noudattaminen ei kaikissa tilanteissa johda parhaaseen

mahdolliseen loppuratkaisuun. (Paraskevas, Altinay, McLean & Cooper, 2013, s. 137–139, 147.) Tutkimuksissa voisi myös tiedustella, miten yritysjohtaja arvioi markkinoiden ja kysynnän käyttäytyvän kriisin jälkeen. Investointeja ja panostuksia yritykseen jatketaan, jos yritysjohtaja on arvioinut, että suhdanteet kääntyvät melko pian positiivisiksi.

Buultjens, Ratnayake ja Gnanapala selvittivät Sri Lankan sisällissodan vaikutuksia matkailuun tarkastelemalla Sri Lankan hallituksen panosta jälleenrakennustyössä ja matkailualan toipumisen tukemisessa. Tutkimusaineiston analyysi suoritettiin triangulaatiomenetelmällä siten, että aineiston pääpaino oli kirjallisissa dokumenteissa, kuten hallituksen poliittisissa asiakirjoissa ja internetsivustoilta haetuissa kommenteissa, mutta kirjallisen aineiston vastapainoksi tehtiin haastatteluja varmistamaan saatujen osatutkimustulosten paikkansapitävyys. Haastateltaviksi valittiin 35 henkilöä matkailualalta: ylimmän tason virkamiehiä, matkailuyrittäjiä ja matkailualan suorittavan työn tekijöitä. Haastattelut analysoitiin kvalitatiivisen aineiston hallintaan tarkoitettulla NVivo-ohjelmistolla. Tutkimustulokset kertovat, että Sri Lankan hallitus haluaa edistää matkailua parantamalla infrastruktuuria: laivaväyliä, maanteitä ja voimalaitoksia koskevia hankkeita laitetaan vireille. Hallitus katsoo, että jo kriisiaikana oli tärkeää elvyttää kotimaan markkinoiden kysyntää. (Buultjens, Ratnayake & Gnanapala, 2016, s. 361–364.) Varmaankin on niin, että maissa, jossa matkailun osuus bruttokansantuotteesta on korkea, matkailualan hätähuudot koetaan tärkeiksi ja tarvittaviin toimiin ryhdytään heti. Jos matkailu- ja ravintola-alaa ei aatteellisista syistä arvosteta tai sitä pidetään jopa haitallisena, niin esimerkiksi koronakriisiä voidaan käyttää verukkeena matkailu- ja ravintola-alan toiminnan alasajoon.

COVID-19 pandemia (CO rona VI rus D isease 2019) on koetellut poikkeuksellisen raskaasti matkailualaa. Matkailupalvelujen kysynnän tyrehtymisen ohella on valtiollisesti jouduttu saattamaan voimaan matkustusrajoituksia ja puuttumaan ravintoloiden aukioloaikoihin. Ohjelmopalveluissa on mietittävä, miten osallistujien turvavälit saadaan pysymään suositusten mukaisina. Maahantulorajoitukset vaihtelevat maittain, jopa tietyn maan kansalaisuus voi olla este rajanylitykselle. Maskipakko on voimassa monissa lentoyhtiöissä, toisaalta suojavarusteista on pulaa. Matkustajien testaaminen koronavirustartunnan varalta on puutteellista, koska testauslaitteistosta on pulaa ja testien luotettavuus ailahtelee. Yleisötapahtumissa ja museoissa on jouduttu rajoittamaan osallistujien määrää. Hotellien vastaanottoauloihin on syytä miettiä turvallisuutta parantavia ratkaisuja. Matkavakuutukset pitää koostaa ja hinnoitella uudella tavalla. Matkailun suunnittelussa on siis otettava kaikilla

tasoilla huomioon COVID-19 pandemian aiheuttamat rajoitukset. (Chang, McAleer & Ramos, 2020, s. 3671.) Jos ja kun matkailun koronakriisistä kirjoitetaan, hyvänä osviittana on Changin, McAleerin ja Ramosin artikkeli, sillä siihen on koottu perusteellinen listaus koronapandemian aiheuttamista muutoksista matkailualalle.

Koronapandemia on ajanut Venäjän matkailualan kaaokseen. Valtiovallan ratkaisut ja markkinavoimat ovat nyt avainasemassa laadittaessa matkailun uudistusohjelmia koronakriisistä selviämiseksi. Matkailualasta voi kehittyä taloudellisen kasvun moottori, jos verouudistukset kohdennetaan harkitusti. Venäjän lähialueilla Kiinassa retkeilyvarusteiden ja teltojen kysyntä on voimakkaasti kasvanut; todennäköisesti tämä sama trendi tulee toistumaan muuallakin, kun yhteiskuntaa ryhdytään avaamaan. Kiinalaisten kiinnostus ulkomaanmatkailuun on myös vähitellen viriämässä ja on odotettavissa, että kiinalaiset matkailijat ovat pian sankoin joukoin lähdössä ulkomaanmatkalle. (Sheresheva, 2020, s. 73–75.) Vielä tammikuussa 2020 näimme Kemin katukuvassa paljon kiinalaisia matkailijoita, mutta nyt he ovat hävinneet. Kiinalaisia matkailijoita palvelevien yrittäjien kannattaa seurata venäläisiä talouselämän arvioita Kiinasta, koska venäläisillä on kotimaansa maantieteellisten rajojen vuoksi lähituntumaa kiinalaiseen matkailuun.

Ioannides ja Gyimóthy peräänkuuluttavat matkailun tutkijoilta vastuunkantoa koronakriisin hoidosta. Matkailun tilanne olisi nähtävä kokonaisvaltaisesti: kriisin akuuttien vaurioiden korjaaminen matkailualan palauttamiseksi ennalleen ei riitä, vaan nyt olisi otettava askel kestävämmän matkailun suuntaan. Matkailualan elvytysohjelmat pitäisi ehdollistaa niin, että luonnonsuojelullinen näkökulma yritystoiminnassa otettaisiin entistä paremmin huomioon. Opiskelijoita olisi koulutettava näkemään matkailun pitkävaikutteisia seurauksia luonnolle ja ilmastolle. (Ioannides & Gyimóthy, 2020, s. 630.) Ruotsin ja Suomen pohjoinen raja-alue lienee useimmille ulkomaisille matkailijoille kaukainen, lentomat kustuksella saavutettava kohde. Matkailututkimuksessa on pohdittava, miten lentämisen päästöt saataisiin kuriin. Tšekäläisessä rajamatkailussa on paljon hyvääkin, sillä alueen matkailu- ja ravintola-alan yritykset lienevät malliesimerkkejä koko maailmalle ympäristöasioiden järkevästä hoidosta.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen koronakriisiä edellä kuvatun tutkimuslinjan mukaisesti pitäen kriisiä mahdollisena käännekohtana uudensuuntaukseen. Olen tähän alalukuun koonnut esimerkkejä siitä, kuinka tutkijat ovat matkailualan koettelemuksissa olleet heti valmiina palvelemaan etsiäkseen ratkaisuja kriisitilanteisiin matkailuelinkeinon kohottamiseksi.

3 SOSIAALINEN KIELIOPPI HERMENEUTTISESSA VIITEKEHYKSESSÄ

Tässä luvussa kerron, miten Pohjoismaissa vallinnut yhteiskunnallinen tilanne loi tutkimusongelman. Esittelen tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset taustoittaen niitä kertomalla, miten vuonna 2020 saatavilla olleet akuutit aineistot vaikuttivat tutkimustavan, teorian ja pääkäsitteen valintaan. Selostan objektiivisen hermeneutiikan kehittelyihin kuuluvaa sosiaalisen kieliopin teoriaa perustana tälle tutkimukselle. Osoitan dependenssikieliopin yhteyden referentiaaliseen teoriaan ja objektiivisen hermeneutiikan kehittelyihin kuuluvaan sosiaalisen kieliopin teoriaan. Lisäksi selvitän, kuinka tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu sosiaalisen kieliopin teorian ja tutkimuksen pääkäsitteen, kulttuuristen käytäntöjen, varaan.

3.1 Kulkutaudit ja vapaa liikkuvuus Ruotsin ja Suomen rajamatkailussa

Piirilääkäreiden kertomuksista ja kuolinsyytilastoista voi päätellä, että influenssapandemia puhkeaa Suomessa vähintään viidenkymmenen vuoden välein, toisinaan puhkeamisväli on vain kymmenen vuotta. Sata vuotta sitten espanjantauti koettiin Suomessa neljänä aaltona, jolloin ensimmäisen ja toisen aallon välillä tauti näytti hävinneen kokonaan pariksi kuukaudeksi, mutta toinen aalto osoittautuikin synkäksi tautihuipuksi, kun taas kolmas ja neljäs aalto olivat vaimeampia. Vuosina 1957–1958 ”aasialainen” influenssapandemia vei hautaan maapallolta yli miljoona sairastunutta, Suomessa tähän tautiin kuoli noin 1800 henkeä. Vuosina 1968–1969 ”hongkongilaiseen” influenssapandemiaan menehtyi maapallolla 700 000 henkeä, joista 230 suomalaisia. (Linnanmäki, 2005, s. 60–61, 66–67.)

Koronapandemiasta johtuvat matkustusrajoitukset ovat suunnanneet valtakunnallisen mediahuomion Haaparannan ja Tornion väliselle rajalle, esimerkiksi television kuvausryhmät ovat raportoineet pulmallisesta Ruotsin ja Suomen pohjoisen rajan tilanteesta jo maaliskuusta 2020 lähtien. Ulkoministeriön (UM, 2020) mukaan ruotsalaisten pääsyä Suomeen rajoitetaan Ruotsin vakavan tautitilanteen takia, lisäksi suomalaisia on neuvottu välttämään matkailua Ruotsiin. Historioitsija Lamberg (2018, s. 44) muistuttaa, että vuonna 1809 Haminassa solmitussa Ruotsin ja Venäjän rauhansopimuksessa uusi valtiollinen rajalinja vedettiin suomenkielisen Tornionlaakson halki, Jukkasjärven pitäjä ja muut Tornionjoen länsipuoliset suomenkieliset alueet jäivät Ruotsin valtapiiriin. Näin

Tornionlaaksosta muodostui ylirajainen kulttuurialue, liikkuvuutta rajan yli pidettiin luonnollisena asiana.

3.2 Tutkimuksen tavoitteet

Pohjoismainen vapaa liikkuvuus on osa perinteistä matkailupolitiikkaa. Koronapandemia on yllättäen paljastanut suomalaisen ja ruotsalaisen kulttuurin eroja, jotka vaikuttavat pohjoismaiseen matkailuyhteistyöhön. Tutkimukseni tavoitteena on uuden tiedon tuottaminen rajamatkailusta. Olen perehtynyt koronakriisin kannalta oleellisiin tutkimusjulkaisuihin ja löytänyt kolme oman tutkimukseni kannalta keskeistä tutkimuslinjaa. Ensimmäisen keskeisen tutkimuslinjan puitteissa tarkastelen matkailuelämysten tuottamista ja kokemista lähestyen aihetta turvallisuustilanteen muuttumisen näkökulmasta. Toiseen tutkimuslinjaan liittyen tutkimukseni osallistuu tieteelliseen keskusteluun rajojen avautumiskehityksen/sulkemisen seurauksista matkailulle. Kolmannen keskeisen tutkimuslinjan puitteissa tarkastelen koronakriisiä mahdollisena matkailun käännekohtana. Päättökysymykseni on: *miten koronapandemia vaikuttaa matkailun kulttuurisiin käytäntöihin Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla?* Osakysymykset ovat: *miten koronapandemia vaikuttaa matkailuelämyksiin, miten koronapandemian leviämisen kontrollointi muuttaa rajanylityksen kulttuurisia käytäntöjä ja miten koronapandemia voi muuttaa pysyvästi matkailun kulttuurisia käytäntöjä?*

3.3 Tutkimusaineistoa koronapandemian takia muuttuvasta rajamatkailusta

Sekä Norrbottenissa että Meri-Lapin puolella kansalaiset julkaisevat päivittäin matkustusrajoituksiin liittyviä tekstejä ja kuvia digitaalisessa ympäristössä. Vertaamalla ruotsalaisten julkaisemia kuvia suomalaisten ottamiin pystyttäisiin todennäköisesti havaitsemaan kulttuurieroja. Taiteilija ja semiootikko Nordström (1989, s. 33–35) on kehittänyt teorian visuaalisesta kielijärjestelmästä. Siinä kuvan julkaisijalla katsotaan olevan ajankohtainen viesti katselijoille, mutta viestin lisäksi kuva kertoo samalla julkaisijansa sosiaalisesta todellisuudesta. Tutkijan on mahdollista tulkita kuvan kontekstia ja löytää lisämerkityksiä kuvan suoralle viestille.

Sosiaalisessa mediassa julkaistujen kuvien kerääminen tutkimusaineistoksi herättää kysymyksen kuvien laillisesta käyttöoikeudesta. Sosiaalisessa mediassa julkaistujen valokuvien analysoiminen tieteellisessä tarkoituksessa on toki sallittua, mutta kuvissa voi näkyä jotakin sellaista, mitä valokuvan ottaja ei mielellään haluaisi tutkittavan. Valintani on, että hyödynnän tutkimusaineistona pelkkiä tekstejä. Höckert, Lüthje, Ilola ja Stewart (2018, s. 138) ovat todenneet, että hyvän tavan mukaista valokuvaamista koskevat säännöt askarruttavat matkailijoita. Kuvien ottamisessa vallitsee kirjava ja tulkinnanvarainen käytäntö, koska laki ei yksityiskohtaisesti määrittele sopivaisuuden rajoja.

3.4 Laadullinen tutkimus rajamatkailusta tilastollisia kaavioita apuna käyttäen

Keskustelupalstoilla julkaistut puheenvuorot edustavat uusinta saatavissa olevaa tutkimusaineistoa matkailijoiden kokemuksista pandemia-aikana. Käyttökelpoiseksi teoreettiseksi lähestymistavaksi tämän tutkimusaineiston analyysiä ajatellen valitsen laadullisen tutkimuksen, mutta käytän tilastollisia menetelmiä apuna laatiessani havainnollisia kaavioita. Perusteluna valinnalleni ovat yhteiskuntatieteellisten käsitteiden operationalisoinnissa ilmenevät hankaluudet. Tilastotieteilijä Grönroos (2003, s. 16, 26–27) tähdentää, että yhteiskuntatieteellisen, abstraktin käsitteen operationalisointi mitattavaan muotoon voi vaatia tuon abstraktin käsitteen pilkkomista mitattavaksi useammalla kuin yhdellä tilastollisella muuttujalla. Tutkielmassani kategorisen muuttujan frekvenssijakauman esittäminen ympyrädiagrammina tai pylväskaaviona selventää osa-aineistojen suuruussuhteita. Pylväskaaviolla on visualisoitavissa esimerkiksi matkailualan työpaikkojen osuus kaikista työpaikoista tietyillä paikkakunnilla. Tällöin pystyakselin suuntaiset palkit havainnollistavat matkailuelinkeinon merkitystä vertailupaikkakunnilla.

3.5 Sosiaalinen kielioppi teoreettisena lähestymistapana

Kerään rajamatkailua käsitteleviä tekstejä suomalaisilta ja ruotsalaisilta sosiaalisen median julkisilta keskustelupalstoilta. Suomennan ruotsinkielisiltä keskustelupalstoilta keräämäni tekstit ja vertailen niitä vastaaviin suomenkielisiin. Nähdäkseni tekstin kääntäminen mistä tahansa kielestä suomeksi vaatii kulttuuristen merkitysten tilannetajua ja toisinaan vanhaa tekstiä käännettäessä myös tajua tekstiin liittyvistä aikalaiskäsitteistä. Tässä tutkielmassa

olennaista on, että ruotsin kieliopin taustalla vaikuttaa ennen muuta Norrbottenissa, mutta myös muualla Ruotsissa käytössä oleva ruotsin sosiaalinen kielioppi. Tämän kieliopin ymmärtäminen avaa ikkunan näkemään ruotsalaista sosiaalista todellisuutta ja ymmärtämään ruotsalaisia sosiaalisia konventioita, esimerkiksi muun Euroopan omaksumasta mallista poikkeavaa koronastrategiaa. Ruotsin ja suomen kielten sosiaalisen kieliopin tuntemus hyödyttää rajamatkailun suunnittelua.

Käyttäytymistieteiden teoreetikko Siljander (1995, s. 111–112) täsmentää sosiaalisen kieliopin asemaa osana sosiaalista todellisuutta. Hän lähtee siitä, että jokainen kulttuuriyhteisö tarvitsee paikallisiin olosuhteisiinsa soveltuvan normirakennelman jäsentämään kollektiivisesti tiedostettua sosiaalista todellisuutta. Normatiivisuus representoituu kulttuurispesifisinä sääntöinä, joista osa on määritelmiltään väljiä, kuten asiallinen pukeutumistyyli, ja osa on kirjattu lakiin. Lakiin kirjattujen sääntöjen rikkomisesta – vaikkapa kasvomaskin käyttämättä jättämisestä lentokoneessa – voi seurata yhteisön langettama rangaistus. Tämän tiedostetun sosiaalisen todellisuuden taustalla vaikuttaa kulttuuriyhteisön piilevä ja tiedostamaton sosiaalinen todellisuus. Sillä on oma rakenteensa, jota kutsutaan sosiaalisiksi kieliopiksi.

Sosiaalisen todellisuuden interaktiojärjestelmässä on erotettavissa subjektiivinen ja kollektiivinen taso. Subjektiivinen taso jakautuu yksilön tiedostettuun ja tiedostamattomaan sosiaaliseen todellisuuteen. Subjektiivista tiedostettua tasoa tutkittaessa kysytään esimerkiksi, mitä seikkoja haastateltava halusi erityisesti korostaa vastauksessaan. (Siljander, 1995, s. 115.) Matkailualalla subjektiivisen tiedostetun tason tutkimusta edustaa mallitapauksena sosiaalinen verkostanalyysi. Se on liiketaloudellinen tutkimusmenetelmä matkailun paikallisen yrittäjäverkoston kuulemiseksi. Tavoitteena on yrittäjiä ja kulttuurivaikuttajia haastatteleamalla löytää linjauksia yhteisille tuleville matkailun kehityshankkeille. (Lemmetyinen, 2020, s. 295.) Konstruktivistisella tietoteorialla on yhtymäkohtia subjektiivisen tiedostetun tason tutkimukseen, kun taas sosiaalisen kieliopin tutkimus on kollektiivisen tiedostamattoman tason tarkastelua. Rajamatkailun tutkimuksessa sosiaalisen kieliopin teorian soveltaminen tarkoittaa paikallisyhteisöjen matkailulle antamien merkitysten tutkimusta tekstiprotokollasta, esimerkiksi sosiaalisesta mediasta.

Kielentutkimuksen kehittelyihin kuuluvassa dependenssikieliopissa lauseilla on yhtä aikaa syntaktinen ja semanttinen funktio. Lauseen pääverbin ympärille rakentuu hierarkia valituista komponenteista. Komponentit noudattavat syntaktisia sääntöjä, sekä kuljettavat

semanttisia sisältöjä. Lingvisti Wilhelm Bondzion (1929–2017) teoriassa lauseet ja sanat kantavat loogis-käsitteellisiä merkityssisältöjä. Kielen ulkoinen todellisuus rakentuu sanojen käsitteellisiin ytimiin. (Tarvainen, 1977, s. 12,17.) Dependenssi-kieliopin ajatus syntaktisen lauserakenteen kyvystä kantaa kielen ulkoisessa todellisuudessa vallitsevia yhteisesti sovittuja merkityssisältöjä on pitkälti yhteneväinen sosiaalisen kieliopin teorian kanssa. Ruotsin kieli ja suomen kieli siis kantavat matkailuun liittyviä loogis-käsitteellisiä merkityssisältöjä, mutta sanojen käsitteelliset ytimet voivat poiketa sisällöltään eri kielissä.

Objektiivisessa hermeneutiikassa tarkastelun pääpaino kohdistuu yksilöllisen merkityksenannon ja objektiivisten rakenteiden relaatioon. Inhimillinen toiminta saa aikaan kirjoitelmia, videoita ja muita jälkiä: tämä tekstiprotokolla on avain sosiaalisen todellisuuden merkitysrakenteisiin. Objektiivisen hermeneutiikan pyrkimys on tekstejä tutkimalla konstruoida kollektiivinen, latenti merkitysstruktuuri. Sosiaalisen kieliopin teoria ei tutki behavioristisesti yksilöpsykologista merkityksenantoa, vaan nojautuu referentiaalisen merkityksen teoriaan. (Siljander, 1988, s. 205–209.) Referentiaalisen merkityksen teoria määrittelee sanan merkityksen objektiiviseksi ja yksilöstä riippumattomaksi: kun sanalla viitataan olioon, merkitys paikantuu viittauskohtaan sanan ja olion välille. Behavioraalisen merkityksen teoria sen sijaan määrittelee merkitykset keskustelun osapuolien reaktioiksi. (Haaparanta & Niiniluoto, 2016, s. 83.) Dependenssi-kieliopissa sanan käsitteellinen ydin kantaa merkityssisältöjä, referentiaalisessa teoriassa merkityssisällön positio on välittömästi käsitteelliseen ytimeen sidoksissa, jolloin merkityssisällöt muodostavat latentin struktuurin mukailten tekstiprotokollan muodostamaa näkyvää strukturia.

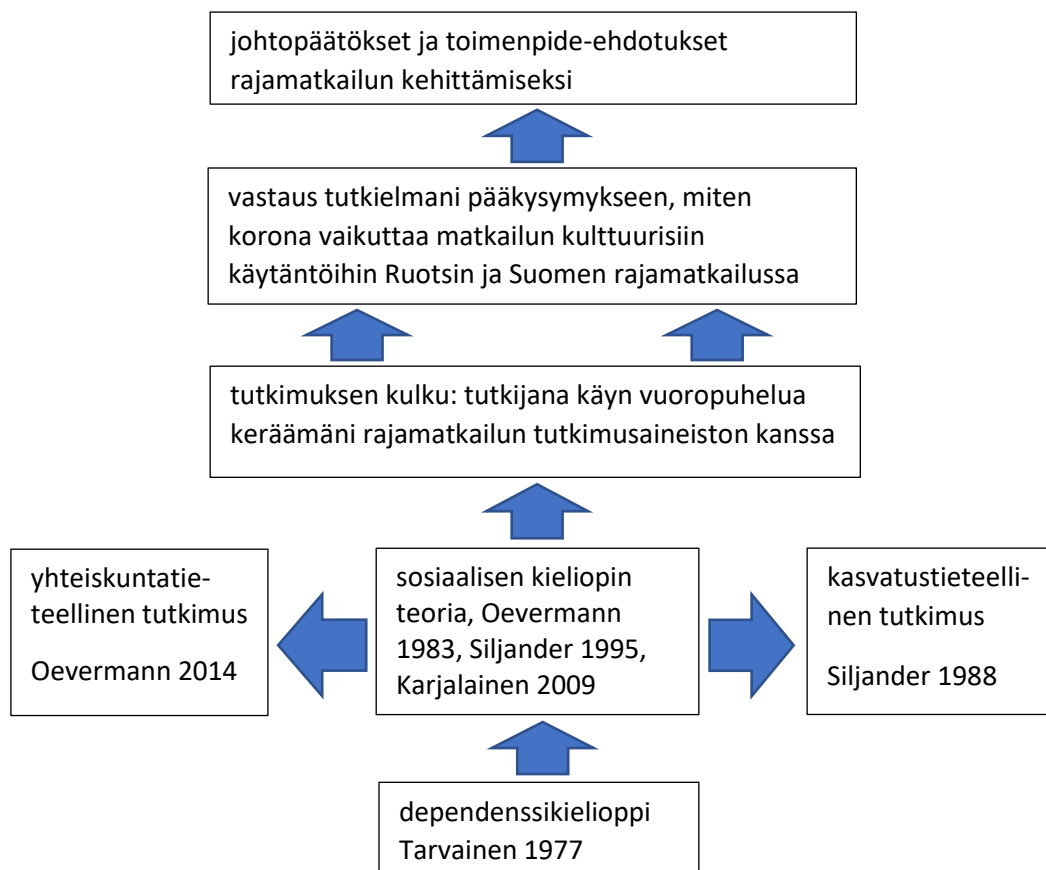
Läheistä sukua objektiiviselle hermeneutiikalle on sosiolingvisti Putnamin (1926–2016) teoreettinen olettaus kielellisen työnjaon universaaliudesta. Kulttuuriyhteisön sisällä on omaa ammattikieltään käyttäviä alayhteisöjä, jotka tuntevat erikoissanojen merkitykset paremmin kuin muut. Muut puhujat eivät käytä näitä sanoja välttämättä ollenkaan paitsi ollessaan tekemisissä alayhteisön jäsenten kanssa. (Putnam, 1997, s. 372.) Putnamin hypoteesi, dependenssi-kielioppi ja objektiivinen hermeneutiikka viittaavat kaikki samaan suuntaan: objektiivisten kielellisten merkitysjärjestelmien olemassaoloon. Vaikka sosiaalinen kielioppi on abstrakti konstruktio, on perusteet sen olemassaololle esitetty edellä usean eri teorian valossa.

Oevermannin mielestä latentti merkitysstruktuuri sijaitsee Popperin maailma 3:ssa ja on olemukseltaan elementti *sui generis*. Tästä seuraa, että piilevä merkitys ja objektiivinen merkitys alkavat tarkoittaa samaa, eikä autonomisen merkitysstruktuurin tarvitse palautua tekstiprotokollan tuottajien subjektiivisiin merkityksenantoihin. Objektiivisessä hermeneutiikassa subjektiivisten intentioiden ajatellaan sijaitsevan analogisesti Popperin maailma 2:ssa. (Siljander, 1988, s. 210–211.) Elementtien *sui generis* generoitumista voi etäisesti verrata kuvakirjoituksen muuntumiseen nykyään käytössä oleviksi aakkosiksi.

Analyttisen filosofian kehittäjä Popper (1902–1994) jakoi todellisuuden teoreettisesti kolmeen kategoriaan: maailma 1:ssä tapahtumat ja aistihavainnot sijoittuvat aineelliseen ympäristöön, maailma 2:ssa sielulliset liikutukset ja ihmismielen aivoitukset ovat keskiössä, ylätasoa maailma 3:ssa on matemaattisia aksioomia ja tieteellisiä realiteetteja (Määttä, 1996, s. 53–56). Voidaan ajatella, että uusia sanoja syntyy, kun yksilöllä on tarve antaa jollekin ilmiölle nimi. Vakiinnuttuaan jokapäiväiseen käyttöön puheyhteisössä tämä uusi sana merkityksineen irtautuu yksilötasolta yleiskäsitteeksi ja osaksi objektiivista strukturia, jonka ajatellaan sijaitsevan Popperin maailma 3:ssa. Irtautunut (abgelöst) merkitys siirtyy siis Popperin maailma 2:sta Popperin maailma 3:een.

Hypoteettisesti ajateltuna sosiaalisen kieliopin tutkija liikkuu Popperin maailmojen 2 ja 3 välillä kartuttaen tietovarantoa rajamatkailuun liittyvistä merkityksistä. Kun tietovaranto on riittävän suuri, tutkija pystyy ennakoimaan paikallisyhteisöjen toiveita ja rajamatkailun tulevaa kehitystä. Vanhat ja uudet merkitykset representoituvat kulttuurisina käytäntöinä.

Samalla tavoin kuin kielen lauserakenne perustuu kieliopin sääntöihin, kulttuuriyhteisön toiminnan rakenne muotoutuu sen oman sosiaalisen kieliopin sääntöjen alaisuudessa. Vieraan kulttuurin myyttiset piirteet ja toiminnan motiivit paljastuvat perehtymällä sen sosiaaliseen kielioppiin. (Siljander, 1995, s. 113–114.) Vierailijoiden kulttuurin sosiaalisen kieliopin tuntemus hyödyttää matkailualan ammattilaisia, koska se antaa valmiudet ennakkointiin erilaisissa tilanteissa. Ennakointia tarvitaan myös siksi, että voimme torjua ei-toivottuja massaturismi-ilmiöitä ja varjella toistaiseksi puhdasta luonnonmaisemaamme. Tässä tutkielmassa pitäydyn edellä selostettuun määritelmään sosiaalisen kieliopin käsitteestä. Kuviossa 4. on hahmoteltu tutkimussuunnitelmani käsitekartta.

Kuvio 4. Tutkimussuunnitelman käsitekartta.

3.6 Käsitteiden määrittelyä

Länsimaissa kulttuurilla ymmärretään olevan käsitteenä kaksi eri puolta: toisaalta tarkoitetaan raffinoitunutta sivistyselämää, johon kuuluvat taide, kirjallisuus ja muu korkeakulttuuri, mutta toisaalta tarkoitetaan tietyn yhteisön arvomaailmaa, kieltä ja tapoja, jotka siirtyvät seuraavalle sukupolvelle (Hofstede, 1993, s. 20–21). Tässä pro gradu -tutkielmassa kulttuurilla on jälkimmäinen, laaja merkitys. Kulttuurianalyttikko Fornäs (1998, s. 11, 118, 232) syventää kulttuurin määritelmää: staattisen kulttuurin asemesta on parempi puhua kulttuuriprosessista, jota ihmisten vuorovaikutteinen viestintä muokkaa. Sosiaalisen median käyttäjät julkaisevat tekstejä ja kuvia ilmaistakseen omaa elämäntyyliään, mutta sosiaalisella medialla on myös merkittävä tehtävä ryhmien keskinäisenä viestintäkanavana. Sosiaalinen viestintä on osa kulttuurin symbolista virtausta. Kulttuuriset käytännöt kertovat ihmisten elämämaailman arjesta ja yhteiskunnan julkisen sektorin toimintatavoista.

Pro gradu -tutkielmani pääkäsite kulttuurinen käytäntö perustuu kulttuurintutkija Geert Hofsteden (1928–2020) teoriaan. Hän jakaa (1993, s. 24–26) kulttuuriset käytännöt pintakerrokseen, keskikerrokseen ja alimpaan kerrokseen, käytäntöjen pohjalla ovat kulttuuriset arvot. Pintakerroksen kulttuuriset käytännöt ovat kielten, kuvien ja esineiden viestinnällistä ja symbolista virtausta. Matkailusanaston älypuhelinsovellus, lomamatkalla otetut valokuvat ja matkamauistot kuuluvat pintakerrokseen. Keskikerrokseen kuuluvat käyttäytymismalleina toimivat sankarit ja arvohenkilöt. Ville Haapasalo ja Folke West ovat tällaisia matkailun lähettäjiä. Alimpaan kulttuuristen käytäntöjen kerrokseen kuuluvat rituaalit ja kollektiiviset toiminnot, kuten tervehtiminen ja viralliset kokoukset. Kulttuuristen käytäntöjen suhde kulttuuriin arvoihin on havainnollistettu kuviossa 5. Hofstede itse on tehnyt tilastollista tutkimusta ja käyttänyt suurta määrää dataa, jolloin luokittelu kolmeen kerrokseen on helppo toteuttaa. Omassa tutkimuksessani aineiston koko on niin pieni, että kulttuuristen käytäntöjen yksityiskohtainen luokittelu ei ole mielekästä.

kulttuuristen käytäntöjen pintakerros	kielten, kuvien ja esineiden symbolinen virtaus
kulttuuristen käytäntöjen keskikerros	sankarit, arvohenkilöt
kulttuuristen käytäntöjen alin kerros	rituaalit, kollektiiviset toiminnot
pohjakerroksessa kulttuuriset arvot	

Kuvio 5. Kulttuuristen käytäntöjen kolme kerrosta. Lähde: Hofstede, 1993, s. 24.

Sosiaalipsykologi Edgar Scheinin innoittamassa ajattelussa kulttuuriyhteisön tehtävä on toimia ongelmanratkaisijana sopeutuen alati vaihteleviin olosuhteisiin. Hyväksi havaituista toimintatavoista muodostuu kulttuurisia käytäntöjä. (Puusa & Juuti, 2020, s. 66.) Lakiin kirjattujen menettelytapojen ohella kulttuuriin käytäntöihin vaikuttavat paikalliset olosuhteet. Rajayhteisön jäsenet joutuvat mukautumaan kahden eri valtion säätämiin lakeihin ja toisaalta on totta, että kaksi eri kulttuuria elävät rinnatusten.

Kulttuuriyhteisön tapa selviytyä ongelmista tuottaa sille oman sosiaalisen todellisuuden ja sisäisen normiston. Esimerkiksi tietyn organisaation kulttuuri muovautuu yhteiskunnallisissa muutoksissa tarkoituksenmukaisiksi tavoiksi toimia menestyksellisesti. Ilmiönä organisaatiokulttuuria luonnehditaan kollektiiviseksi ja yleispäteviin käytäntöihin pyrkiväksi. (Puusa & Juuti, 2020, s. 53.) Sosiaalisen kieliopin teoria tutkii kulttuuriyhteisön kollektiivista puolta.

Matkailun käsite linkittyy henkilön fyysiseen siirtymiseen vakituiselta asuinpaikaltaan muualle ja takaisin. Valtakunnan rajan ylittävät henkilöt luokitellaan matkailijoihin ja päiväkävijöihin. (Järviluoma, 2006, s. 38, 40.) Valtakunnan rajalla Kaakkois-Suomessa ja Ruotsin rajalla Torniossa ostosmatkailu liittyy vahvasti alueelliseen elinkeinotoimintaan. Ulkomaiset matkailijat tulevat ostamaan kotimaassaan myyntikiellossa olevia hyödykkeitä tai kotimaassaan verotuksella kalliiksi hinnoiteltuja hyödykkeitä edulliseen hintaan. (Santasalo, 1995, s. 252–253.) Tässä pro gradu -tutkielmassa rajamatkailulla tarkoitetaan kaikkia rajanylityksiä paitsi työmatka- ja tavaraliikennettä. Koska tutkimusaineisto on melko suppea, ei olisi mielekää esimerkiksi eritellä torniolaisen tekemä käynti Haaparannalla konserttitapahtumassa rajayhteisön sisäiseksi liikenteeksi, mutta kemiläisen tekemä käynti samassa tapahtumassa konserttimatkailuksi.

Kehittyneissä maissa vapaa-ajan matkailu on ripeästi omaksuttu osaksi kulttuurista käytäntöä (Petrisalo, 2001, s. 23). Kulttuurin käsite tarkoittaa yhteisön jäsenten elämäntapaa. Kulttuuriset käytännöt ovat yhteisön jäsenille ominaisia toimintatapoja. Turistimatkan viehätys syntyy tilaisuudesta kokea uusia ja eksoottisia kulttuurisia käytäntöjä. (Kurki, 2008, s. 90–91.) Matkailun kohdealueella noudatetaan siis paikallisia kulttuurisia käytäntöjä. Matkailu sinänsä on jo juurtunut osaksi länsimaisten ihmisten elämäntapaa, siksi voidaan puhua matkailusta länsimaisena kulttuurisena käytäntönä. Rajamatkailussa koronapandemia vaikuttaa sekä isäntien että vieraiden kulttuuriin käytäntöihin.

Yhteisölliset käytännöt ja kulttuuriset rakenteet ovat vankka perusta matkailun kehittämistyölle. Suunnitelmallinen ja kestävä kehittäminen voi johtaa uudenlaisten käytäntöjen syntymiseen ja vahvistaa kulttuuriyhteisöä. Kyläyhteisöt ottavat oppia toisistaan matkailuhankkeissa, usein oman kylän käytäntöjä verrataan naapurikylän toimintatapoihin. (Hakkarainen, 2017, s. 82.) Rajanaapurien on luontevaa vertailla keskenään kulttuurisia käytäntöjään ja hioa niitä yhdenmukaisiksi joustavan vuorovaikutuksen edistämiseksi. Yhteisistä matkailualan käytännöistä versoo synergiaetuja.

Ihmisillä on tapana kertoa toisilleen, missä he ovat käyneet lomalla ja vertailla matkakokemuksiaan. Tällainen ajatustenvaihto avaa uusia näkökulmia ja muokkaa käsityksiä matkakohteista. Keskusteluilla on vaikutusta matkailun kulttuuriin käytäntöihin: matkustustavan, seuraavan matkakohteen ja siellä suoritettavien aktiviteettien valintaan. (Lüthje, 2005, s. 35.) Korona-aikana tehdyt lomamatkat puhuttavat ja herättävät varmasti kiinnostusta matkailijan lähipiirissä.

Tietynlaisia kokemuksia sanotaan elämyksiksi, vastaavasti tietynlaisia elämyksiä sanotaan matkailuelämyksiksi (Perttula, 2002, s. 33, 42). Kokemus on laaja-alaisempi käsite kuin elämys. Matkailuympäristöön sidoksissa olevat elämykset luokitellaan matkailuelämyksiksi. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa käytetään paljon termiä *visitor experience*, kävijäkokemus. Tutkijoiden valtakielellä, englanniksi, kokemus on *experience*, elämys on *unique experience* ja kokenut on *experienced*. Kielen ja kulttuurin tuntemuksen viehätys piilee juuri siinä, että oppii huomaamaan, kuinka käsitteiden merkitykset menevät limittäin eri kielissä ja kuinka arvojärjestelmät poikkeavat toisistaan eri kulttuureissa.

Elämysteollisuuden tavoitteena on, että matkailijan tunnekokemuksesta syntyy muistettava elämys (Räikkönen, 2017, s. 157). Ohjelmapalveluyritys tarjoaa puitteet onnistuneelle elämykselle, mutta takuuta ravisuttavasta tunnekokemuksesta ei anneta. Tuotteena matkailuelämys on parhaimmillaan kaikilla aisteilla aistittavana, positiivisena kokemuksena johtaen pysyviin muutoksiin kokijansa identiteetissä. (Tarssanen & Kylänen, 2006, s. 139.) Määritelmä on osuva matkailutuotteelle. Tässä pro gradu -tutkielmassa matkailuelämyksellä tarkoitetaan matkailuympäristöön sidoksissa olevaa elämystä. Tarkastelen matkailuelämystä sekä matkailutuotteena että matkailijan kokemana subjektiivisena elämyksenä. Sosiaalinen kielioppi auttaa ymmärtämään, mikä merkitys matkailuympäristössä tapahtuvilla muutoksilla on matkailuelämysten tuottamiselle ja kokemiselle.

3.7 Hermeneuttisen teorian ja aksiologian leikkauspisteessä

Aristoteles mainitsee käytännöllisen järjen, ἡ φρόνησις (translitteroituna hee froneesis), edeltävän teorian käytännön toteutusta (Harra, 2003, s. 240). Aristoteles painottaa käytännöllisen järjen ja hyveiden kuuluvan yhteen. Toiminnan päämääränä on oltava hyvä elämä ja onnellisuus. (Nordin, 1999, s. 93.) Hermeneuttinen teoria pitää siis Aristoteleen mielestä muuntaa toiminnaksi eettisesti kestävien perustelujen ja käytännöllisen järjen voimin. Sosiaalisen kieliopin teoriaa voi tutkija tai matkailuyrittäjä hyödyntää soveltaen sitä pitkän kokemuksensa eli käytännöllisen järjen avulla. Sitoutumalla kestävään matkailuun yrittäjä täyttää hyve-eettiset vaatimukset. Aristoteleen hyveluettelossa luonnollisesti näkyy helleenisen kulttuuripiirin vaikutus, omassa pro gradu -tutkielmassani eettiset valinnat ovat luonteenomaisia Itämeren kulttuuripiirille.

4 HERMENEUTTINEN SOSIAALISEN KIELIOPIN ANALYYSIMENETELMÄ

Tässä luvussa kerron objektiivisen hermeneutiikan ontologiasta ja merkityssuhteiden määrittämisestä objektiivisen hermeneutiikan kehittäjiin kuuluvassa sosiaalisen kieliopin teoriassa. Perustelen tämän tutkimuksen epistemologiaa ja tutkimusetiikkaa. Esittelen tutkimusaineiston keruun ja analyysimenetelmät, sekä sekventiaalisen tulkinnan prosessin. Selostan digitaalista aineistonhallintaa ja lopuksi pohdin tämän tutkimuksen luotettavuutta: suppean aineiston yleistettävyyttä ja valitun analyysimenetelmän toimivuutta.

4.1 Kysymys todellisuuden luonteesta

Vaihtoehtoinen tapa tutkia koronapandemian vaikutuksia Ruotsin ja Suomen väliseen rajamatkailuun olisi käsitellä kysymystä oikeustieteellisestä näkökulmasta. Tällöin olisi laajasti esiteltävä oikeusfilosofi Axel Hägerströmin (1868–1939) vaikutusta skandinaaviseen realismiin ja ruotsalaiseen positiivisoikeudelliseen tutkimukseen. Klami (1977, s. 154–156) viittaa Hägerströmin käsityksiin metafysiikasta, esimerkiksi Ruotsin oikeuslaitoksen päätösten Hägerström katsoi nojautuvan fiktion ja epätieteelliseen magiaan. Hengen ja aineen taistelu on Ruotsissa johtamassa aineen voittoon, jolloin päätöksiä tarkastellaan empiirisestä ja aineellisuutta korostavasta perspektiivistä. Tarkemmin tutkimalla Ruotsin yhteiskunnan kehityskulkuja voitaisiin löytää selityksiä valitulle koronastrategiallekin.

Sosiaalisen kieliopin käsite pohjautuu Siljanderin (1995, s. 111) mukaan diltheyläiseen hermeneutiikkaan ja yhteiskuntatieteilijä Ulrich Oevermannin hahmottelemaan objektiiviseen hermeneutiikkaan. Kulttuuriyhteisön sosiaalisen todellisuuden ajatellaan olevan monikerroksista, näkyvän todellisuuden taustalla vaikuttavat tiedostamattomat kulttuuriset rakenteet. Karjalainen (2009, s. 242–242) täsmentää oman kulttuurin sääntöjen sisäistämisen tarkoittavan kompetenssia tehdä valintoja tiedostamattomasti ja rutiininomaisesti yhteisön hyväksymällä tavalla. Yksilön sosiaalistumisprosessi, kasvu aikuiseksi tai kotoutuminen, vahvistaa yksilön kykyä hahmottaa sosiaalisen todellisuuden dynamiikkaa, jota ohjaavat kielelliset merkitysrakenteet.

Nordin (1999, s. 376–377) kertoo filosofi Wilhelm Diltheyn (1833–1911) painottavan ymmärtämistä: merkitysten etsintä ja tutkimusaineiston tulkinta ovat hermeneuttisen

metodin keskeisimpiä piirteitä. Tunteista, järjestä, vaistoista ja muistista muodostuva inhimillinen tajunta edustaa elämismaailmaa, josta kumpuavat elämysten aikaansaamat ilmaisut, kuten kielet, pukeutumismuodit ja teknistieteellisen toiminnan tuotteet. Diltheyn hermeneuttisen metodin tutkimuskohteita ovat kielet, elokuvat, lomakylät, matkailutapahtumat tai mitkä tahansa inhimillisen toiminnan ilmaisut. Tulkitsijan tehtävänä on selvittää merkitysrakenteita kulttuurisesta ilmaisukielestä.

4.2 Merkityssuhteet

Jos maailmankuvaa verrataan palapeliin, niin merkityssuhteet ovat palapelin palasia, joista maailmankuva rakentuu (Rauhala, 2005, s. 27). Subjektiiivinen maailmankuva on mitä ilmeisimmin sidoksissa yksilön taustaan ja hänelle ominaiseen tapaan arvottaa kokemuksiaan. Kommunikaation tarve edellyttäneen, että yksilö tallettaa kulttuuriyhteisönsä merkitysrakenteista koostuvan, kulttuurisen symbolijärjestelmän osaksi tiedostamaansa maailmankuvaa, vaikka hän ei täysin jakaisi samaa arvomaailmaa kulttuuriyhteisönsä kanssa.

Kulttuuriset arvot ja normit muodostavat merkityssuhteitten ideaalisen rakenteen, mutta esimerkiksi psyykkisen häiriötilan vallitessa yksilön tajunta muuntaa ja ymmärtää väärin merkitysrakenteita. (Rauhala, 2005, s. 87, 123.) Koululaitoksen ja toisaalta mielenterveyspalvelujen erääksi tehtäväksi voidaan lukea ymmärryksen vahvistaminen oman yhteisön kulttuurisista merkitysrakenteista. Matkailututkimuksen lähtökohdista on paikallaan tarkastella merkityssuhteitten tosiasiallista rakennetta omassa ajassaan ja kulttuurisessa kontekstissään, jotta matkailuala voi hellävaraisesti tukea – eikä ainakaan huomaamattaan jarruttaa – kulttuurisen perinteen uusiutumista. Elävän kulttuuriperinteen fossiilistuminen unholan rakennelmaksi ei liene kenenkään etu.

Merkitys on käsitteenä vivahteiltaan vaihteleva eri aikakausina ja eri laadullisen tutkimuksen koulukunnissa. Merkityksiä voidaan etsiä tiedostetusta tai tiedostamattomasta sosiaalisesta todellisuudesta, lisäksi merkitykset voivat olla subjektiivisia tai kollektiivisia. Merkityksen alakäsitteenä sosiaalisen kieliopin käsite paikantuu erittelemään merkityksiä tiedostamattoman sosiaalisen todellisuuden tasolle. (Siljander, 1995, s. 114–116.) Tutkielmassani tulkitsen matkailuun liittyviä kollektiivisia merkityksiä koronapandemian näkökulmasta.

Diltheyn ajattelusta poiketen uuskantilaisen Badenin koulukunnan perustaja ja filosofi Wilhelm Windelband (1848–1915) kiistää ontologisen distinktion ihmistieteiden ja luonnontieteiden välillä. Hänen mielestään väittelyssä olevaisuuden perimmäisestä laadusta on kyse vain katsantokantojen metodologisista eroista. (Nordin, 1999, s. 378.) Tutkielmassani lähestyn kysymystä todellisuuden luonteesta hermeneuttisen tiedonintressin välityksellä ja tukeudun ontologiseen realismiin, koska sosiaalisen kieliopin teoriassa kielen merkitysjärjestelmien ajatellaan olevan valmiita taustarakenteita.

Ontologinen realismi rinnastaa tiedostetut ja tiedostamattomat merkitysjärjestelmät subjektin – tutkittavan henkilön tai ihmisryhmän – äidinkieleen. Kieli on ollut olemassa jo ennen subjektin syntymää, mutta opittuaan kielen subjekti voi käyttää ja muokata sitä yksilöllisesti. Samalla tavalla subjekti oppii käyttämään kulttuurinsa sekä näkyviä että latentteja merkitysjärjestelmiä. (Siljander, 1995, s. 122–123.) Sosiaalinen kielioppi on tällainen latenti merkitysjärjestelmä.

4.3 Kysymys tietoteoreettisista sitoumuksista

Akateemisen tutkimuksen tehtävä on tuottaa tietoteoreettisesti kestävä ja punnittua asiantuntijatietoa. Kulttuurin instituutiota lähtökohtanaan pitävä tieteellisen tutkimuksen tekijä on väistämättä yhteiskunnallinen vaikuttaja. Tutkijan on muistettava roolinsa yhteiskunnallisena vaikuttajana ja osattava pitää kriittistä välimatkaa sekä tutkimuskohteeseen että siitä vallalla oleviin käsityksiin. (Kalela, 2010, s. 41, 46.) Nähdäkseni tietoteoreettisesti arveluttavaa on sellainen matkailututkimus, jossa tutkija yrittää sovittaa oman kulttuurinsa moraalikäsitteitä ja yhteiskunnallisia tavoitteita vieraaseen kulttuuriin. Näin saatu tieto edustaa subjektiivista tulkintaa, mutta se kuitenkin mahdollisesti palvelee tutkimuksen tilaajaa ja rahoittajaa. Täysin objektiivisessa tutkimuksessa ei näy ollenkaan ihmisen kädenjälkeä. Minulle ihmisen harkitun ja vakaan kädenjäljen häivähdys tutkimuksessa on arvokasta juuri inhimillisyytensä takia. Tutkijoiden vuoropuhelu heidän kätensä töiden kautta on inhimillinen ja kaunis ilmiö, kertomus omasta aikakaudestamme.

Hermeneuttinen ymmärtävä tutkimusmenetelmä vaatii tutkijalta askel askeleelta läsnä olevaa epistemologista reflektiota tutkimuksen edetessä (Fingerroos, 2010, s. 73–74). Siispä analysoin tutkimusaineistoani ymmärtävällä tutkimusotteella ja perustelen tekemäni

valinnat kohta kohdalta lukijalle. Yksityiskohtaisesta kuvauksesta on lukijalle apua hänen arvioidessaan, miten henkilökohtaiset arvostukseni ovat vaikuttaneet tekemiini tutkimuksellisiin valintoihin. Tässä tutkielmassa kysymys tietoteoreettisista sitoumuksista saa lisäksi vastauksen episteemisestä logiikasta. Filosofisen logiikan kehittäjä Hintikan (2001, s. 30–31) näkemys on, että tietoteoreettisesti luotettavaa tietoa tuotetaan loogisilla strategioilla. Tiedonhankintaprosessi alkaa keksimisestä ja päättyy todistamiseen. Tiedeyhteisön suorittaman tietoteoreettisen arvioinnin kohteena on tutkijan strategia ensimmäisestä siirrosta viimeiseen siirtoon eli koko prosessi keksimisestä todistamiseen.

Hintikan episteeminen logiikka toimii kysymys–vastaus-periaatteella. Päättökysymys jakautuu osakysymyksiksi ja ne yhä pienemmiksi ja pienemmiksi kysymyksiksi, kunnes jokaiseen kysymykseen voidaan saada vastaus, joka on tosi tai epätosi. Tutkimuksen tekemisessä tiedon subjektia ei häivytetä taka-alalle, vaan tiedon subjekti eli tutkija tulkitsee saamansa vastaukset kokemuksensa ja oman päättelynsä perusteella. (Sintonen, 2009, s. 100, 103.) Tutkijan esittämille vaihtoehtoisille tulkinnoille voitaneen tulevaisuudessa laskea todennäköisyyksiä, ideaalitulanteessa tutkijan puoltama tulkinta voittaisi saamalla parhaan todennäköisyyden. Peliteoreetikko Sandu (2009, s. 174–175) jatkaa, että episteemistä logiikkaa täydentävässä Hintikan ja Sandun kehittelemässä IF-kielessä kysymykseen saatu vastaus voi olla tosi, epätosi tai totuusarvoltaan määrittelemätön.

Vaikka laadullisen tutkimuksen argumentoinnissa matematiikan ja formaalin logiikan käyttömahdollisuudet ovat rajoitetut, mikään ei estä ottamasta näitä retorisen argumentoinnin tueksi. Tieteellisen teorianmuodostuksen ideana on tulkintojen yleistettävyyys. (Kallio & Palomäki, 2020, s. 95–96.) Teorian yleistettävyyys ilmaistaan kirjoittamalla yleisiä implikaatiolauseita eli teoreettisia lakeja. (Haaparanta & Niiniluoto, 2016, s. 59–61.) Pro gradu -tutkielmani jatkokehittelyä ajatellen pyrin muodostamaan tulkinnan yhteydessä formaalin logiikan lauseita ja sosiaalisen kieliopin tietämuskannan, joka auttane ymmärtämään paremmin rajamatkailun erityispiirteitä.

4.4 Kysymys tutkimusetiikasta

Tieteellistä tutkimusta säätelee eettisten periaatteiden koodisto. Pätevä tutkija on sisäistänyt tieteen eettiset perusarvot: rehellisyyden, huolellisuuden ja eksaktin tarkkuuden. Tutkimusorganisaatioiden sisäisiin laatuvaatimuksiin kuuluu hyvän tieteellisen käytännön

näkyminen läpileikkaavana teemana itse tutkimustyössä, töiden julkaisemisessa ja tietojen arkistoinnissa. Tutkimusaineiston jatkokäyttöoikeuksista ja tulosten saatavuudesta tiedeyhteisön käyttöön on huolehdittava kansainvälisesti vakiintuneen avoimuusperiaatteen mukaisesti. Viittausmerkintöjen perusteella on selkeästi pystyttävä identifioimaan alkuperäiset lähteet. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta [TENK], 2012, s. 4–6.) Jos tieteellisessä tutkimuksessa käsitellään henkilötietoja, on tutkimussuunnitelmassa oltava mukana kuvaus henkilötietojen keräämisestä, tutkimuksellisesta käytöstä ja henkilötietojen hävittämisestä tai arkistoinnista. Jos tutkimusaineistosta on poistettu henkilötiedot ja aineisto on kauttaaltaan anonymisoitu, tietosuojasäädökset raukeavat. (EU:n tietosuoja – Tietosuojavaltuutetun toimisto, 2020.) Pidän mielessä nämä ohjeet tutkielmaa laatiessani.

Tutkimuskohteen rajaamisen lisäksi tutkijan on perusteltava valitsemansa tarkastelunäkökulma tutkimuksen kohteena oleville henkilöille. Jos tutkimuksen kulku noudattaa oikeudenmukaista kuvausta pienimmissäkin yksityiskohdissa, ei ole vaaraa propagandatyylisen tekstin tuottamiseen hairahtumisesta. (Kalela, 2010, s. 49.) En kerää tutkimusaineistosta henkilökohtaisia tietoja, vaan tutkimusaineistoksi kokoamani sosiaalisen median keskustelut edustavat yleisesti ruotsalaisia ja suomalaisia. Kielistä ja kulttuurista ammentavan tutkimukseni tulokset eivät saa jäädä pimentoon, vaan ne on julkaistava ja niiden on oltava avoimesti saatavilla ruotsalaisen ja suomalaisen kulttuuripiirin jäsenille. Anonymisoin tutkimusaineistoksi valitut tekstit täysin tunnistamattomiksi, kuten Järvinen-Tassopoulos (2011, s. 219) on tehnyt omassa tutkimuksessaan: puhetyylisistä viestiketjuista valitut otteet on mahdollista muuntaa kirjakieliseen asuun niin, ettei hakukone niitä tunnista.

Näkökulman valinta johtaa tutkimuskysymysten laatimiseen. Tutkimuskysymykset pitää suunnitella niin, että niihin vastaamalla rakentuu tutkittavien henkilöiden kannalta oikeudenmukainen konstruktio tarkasteltavina olevista asioista. (Kalela, 2010, s. 51.) Tieteellisen tutkimuksen tekeminen ei voi lipsua tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden kritisoimiseksi, saati mielipidekirjoitteluksi. Tutkijan on muistettava pysyä ammatillisessa roolissaan tietoteoreettisesti pätevän tiedon kerääjänä.

Totuuden kulttuurinen ulottuvuus viittaa totuuden ymmärtämisen tapoihin: eri sukupolvet voivat ymmärtää totuuden samasta asiasta eri tavoin, koska katsantokannat ovat erilaiset. Vastaavasti kulttuuriyhteisöt käyvät dialogia saavuttaakseen yhteisymmärryksen, jolloin tutkijan tehtävänä on edistää yhteisen totuuden löytymistä pitämällä yllä ja vahvistamalla

tätä dialogia. (Kalela, 2000, s. 160–161.) Koronakriisin mahdollisesti nostattamien rajamatkailun vastakkainasettelujen purkaminen ja liennyttämisen edistäminen voidaan katsoa osaltaan tutkijoiden tehtäväksi.

4.5 Tutkimusaineiston keruu ja analysointimenetelmät

Analysointivaiheen alussa suoritetaan yksityiskohtainen tekstiprotokollan eksplikaatio eli otetaan tarkka selko aineiston taustatekijöistä ja kontekstista. Tekstiprotokollan yleisilmettä verrataan kontekstiin. Toisinaan latentin merkitysstruktuurin tutkimus paljastaa vieraan kulttuurin vaikutusta tutkittavan kulttuuriyhteisön sosiaalisessa todellisuudessa. Tällainen kulttuurin kolonisaatio voi tietää hyvää, mutta se voi ilmetä ulkopuolisten silmissä joskus kulttuurin vääristymänä, yhteisön ulkopuolelta tulleen kulttuuria rappeuttavana ilmiönä. (Siljander, 1988, s. 215, 221.) Osa yhteisön jäsenistä saattaa tunnistaa kolonisaation ja olla sille myötämielisiä, jolloin kolonisaation vaikutus vahvistuu.

Suomalaisia viestiketjuja tutkittaessa on myös muistettava hallinnon alamaisiltaan edellyttämä itsesensuuri. Viestiketjuissa ei ehkä uskalleta mainita suoraan kaikkia puheenaiheita, mutta niihin viitataan epäsuorasti. Hiltunen ja Suuronen (2020, s. 20) muistuttavat, että esimerkiksi Yleisradion toimittajille on jaettu kiellettyjen aiheiden listoja, ja tietyistä merkkihenkilöistä saa kirjoittaa vain myönteisesti. Hemánus (1991, s. 176) tähdentää journalismin ja sananvapauden tilan peilaamisen yhteiskunnan kulloiseenkin kehitysvaiheeseen olevan kulttuurintutkijan välttämätön tehtävä.

Tulkinnassa pyritään paljastamaan subjektiivista merkityksenantoa motivoiva kollektiivinen ja tiedostamaton merkitysstruktuuri. Kun tutkimustekstistä kohoaa tulkinnallisia ristiriitoja, moni hermeneutikko saattaa pyrkiä siloitlemaan niitä luodakseen yhtenäisen tulkinnan. (Siljander, 1988, s. 230, 232.) Tekstin ristiriitaisuus voi kertoa kulttuuriyhteisössä meneillään olevasta murroksesta: vanha katsantokanta on vaihtumassa kiivaan argumentoinnin kautta uudeksi.

Hermeneuttinen dialogi on tutkijan ja tekstin vuoropuhelua. Tutkija käy tekstiaineistonsa läpi dialogina merkiten muistiin havaintojaan eli tutkijan ja tekstin välille muodostuu hermeneuttinen kehä. Yksittäiset tekstinkohdat saavat ohjata kokonaistulkinnan hahmottumista. Hypoteettis-deduktiivinen ja hermeneuttinen tieteellinen päättely edustavat samaa tieteellistä ymmärtämistä. Kun hermeneutiikassa sanotaan tutkijan itseymmärryksen

kasvavan tutkimuksen edetessä, voidaan samaa sanoa luonnontieteistä. Tutkijan ymmärrys luonnonilmiöistä kasvaa tutkimuksen edetessä. (Haaparanta & Niiniluoto, 2016, s. 110, 114–115.) Tässä pro gradu -tutkielmassa analyysiluvuissa 5, 6 ja 7 esitetään ensin hermeneuttinen perusanalyysi, jonka jälkeen aineisto analysoidaan vielä kertaalleen alaluvussa 5.5 filosofisten arvojen, alaluvussa 6.5 yhteiskunnallisten aatteiden ja alaluvussa 7.6 teknologisen kehityksen näkökulmasta.

Hermeneuttisen tutkimuksen spiraaliluonteisuus johtaa tutkimustiedon karttumiseen ja syvenemiseen, kun tutkija kysyy ja löytää aineistosta vastauksia. Tutkijalla täytyy olla jonkinlainen ennakkokäsitys ennen kuin hän osaa kysyä aineistolta jotakin. Saatuaan vastauksen ja kartutettuaan tietämystään tutkija osaa esittää syventäviä kysymyksiä. (Siljander, 1988, s.115–116.) Käytännössä kysymysten esittäminen tarkoittaa minulle sitä, että odotan saavani kysymykseen vastauksen, joka on tosi tai epätosi. Jos vastaus on totuusarvoltaan määrittelemätön, palaan tähän kohtaan uudelleen tarkentavilla lisäkysymyksillä. Tällä tavoin rakennan kokonaisvaltaisen kuvan tutkittavasta ilmiöstä. Lopulliseen kokonaistulkintaan sisältyy arvioita ja todennäköisyyksiä niiltä osin kuin aineistosta ei ole löytynyt selkeitä kyllä–ei-vastauksia.

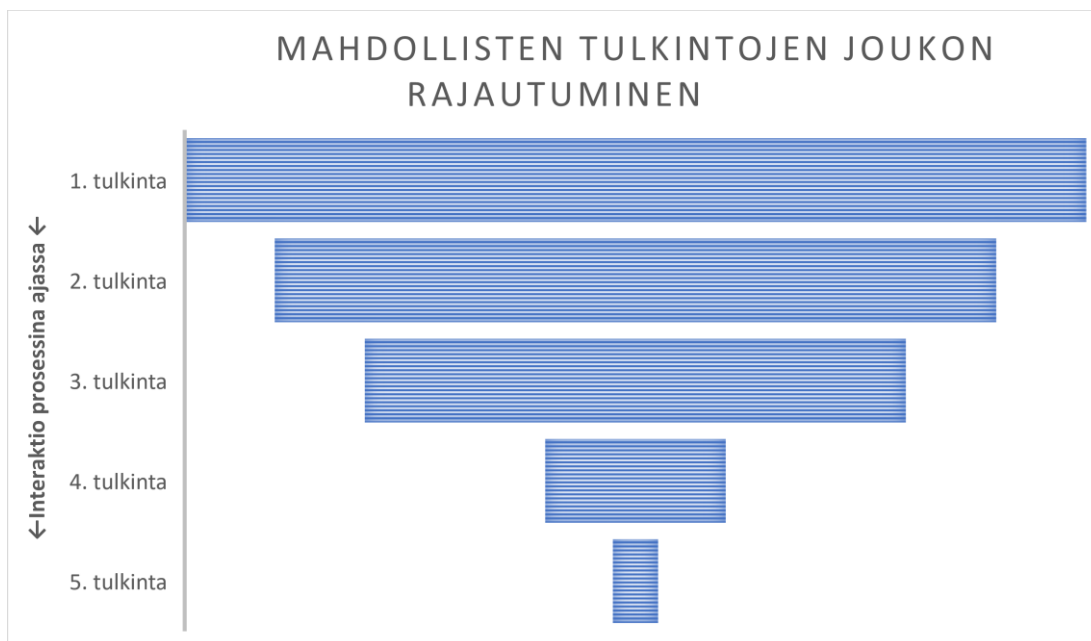
Sisällönanalyysin menetelmällä aineisto kategorisoidaan ja pelkistetään tulkintaa varten. Aineisto järjestetään selkeäksi kokonaisuudeksi ennen kuin sitä aletaan työstää tulkinnallisiksi johtopäätöksiksi. Itse kategorisointi on jo tulkintaa, koska tutkijan päätös ratkaisee, miten aineisto luokitellaan ja mitkä teemat nostetaan keskeisiksi informaatioarvonsa ja merkitysten tarkastelun kannalta. Tutkimuskysymyksiin vastataan esittämällä tutkimustulokset. Aineiston tutkiminen ja tulkinta vie teoreettisten johtopäätösten kautta tutkimustuloksiin. Tieteellinen tutkimustulos pitää pystyä perustelemaan loogisella päättelyllä. (Puusa, 2020, s. 149, 153, 155.) Analysoinnin alkuvaiheessa käytän laadullisen sisällönanalyysin menetelmää, koska siihen sisältyy mielestäni järkevä tapa jäsentellä aineisto. Kuitenkin teemoittelu ja luonnokset ovat minulle tässä vaiheessa vasta alustavia ja hermeneuttisen menetelmän mukaisesti käyn pelkistetyn aineiston läpi useampaan kertaan muokaten skemaattista teemoittelua. Siirryn siis alkuvaiheen jäsentelyn jälkeen käyttämään sisällönanalyysin asemesta hermeneuttista tutkimusmenetelmää.

Analyysin kulku on seuraava: käyn keskustelupalstojen viestiketjuja läpi pitäen mielessä osakysymykset ja poimin aineistosta vain sen materiaalin, joka vastaa esittämiini

kysymyksiin. Koodaan aineiston eli merkitsen valittuihin viestiketjuihin käsittelyn avuksi muistiinpanoja, sitten järjestän aineiston (ks. kuvio 7. Tutkimusaineiston luokittelu ja teemoittelu, s. 47). Etsin aineistosta toiminnan logiikkaa ja tyyppiesimerkkejä, jotka viittaavat sosiaalisen kieliopin säännönmukaisuuksiin. (ks. Tuomi & Sarajärvi, 2013, s. 92–93.) On hedelmällistä tutkia spontaanisti tuotettua autenttista dataa, koska haastatteleamalla kerätty aineisto saattaa olla jossakin määrin vastaajien itsensä kaunistelemaa, haastateltavat saattavat esimerkiksi yrittää peitellä joitakin matkailuun liittyviä kulttuurisia käytäntöjä.

Analyysiani ohjaa teoria sosiaalisesta kieliopista: kulttuuriyhteisön syvärakenteesta on hahmotettavissa yksilöiden toimintaa ohjaava koodisto. Kulttuuriyhteisön jäsenet tuottavat tekstejä noudattaen sosiaalisen kieliopin sääntöjä. Tutkijana analysoin tekstiaineistoja saadakseni selville tekstien taustalla vaikuttavan sosiaalisen kieliopin rakenteen. (ks. Siljander, 1995, s. 127–128.) Sosiaalinen kielioppi kertoo merkitysrakenteista, jotka suomen ja ruotsin kielessä poikkeavat toisistaan. Suomalaisten ja ruotsalaisten katsantokantojen kulttuuriset erot ja yhtäläisyydet paljastuvat ja saavat selityksensä tutkimalla sosiaalista kielioppia.

Objektiiviseen hermeneutiikkaan voidaan soveltaa falsifikaatiota siten, että muutaman hengen työryhmä laatii aineistosta kaikki mahdolliset tulkinnat, jotka yksi toisensa jälkeen osoitetaan vääriksi, kunnes jäljelle jää todennäköisin tulkinta. Toinen vaihtoehto on sekvenssianalyttinen lähestymistapa, jolloin painotetaan tapahtumien kulkua merkitysloogisena prosessina. (Karjalainen, 2009, s. 244–247.) Käyn sekventiaalisesti tutkimusaineistoa läpi hermeneuttisen kehän avulla sulkien pois yksi toisensa jälkeen vähemmän todennäköiset tulkinnat. Kuviossa 6. on esitetty sekvenssianalyttinen prosessi. Mahdollisten tulkintojen joukosta rajaan todennäköisimmän tulkinnan hermeneuttisen kehän avulla. Käytyäni ensimmäisellä tulkintakierroksella koko aineiston läpi rajaan pois vähemmän todennäköisiä tulkintoja ja esitän aineistolle seuraavalla tulkintakierroksella täsmentäviä lisäkysymyksiä. Näin käyn kierros kierrokselta aineistoa läpi, kunnes jäljellä on todennäköisin tulkinta.

Kuvio 6. Sekventiaalisen tulkinnan prosessi. Lähde: Karjalainen, 2009, s. 245.

4.6 Digitaalinen aineistohallinta

Olen järjestänyt tutkimusaineiston readme.txt -tiedostoksi. Jäädetytyn raakadatan koko on 472 kilotavua. Tietosuojalain mukaisesti tuhoan jäädetytyn aineiston muokattuani ensin readme.txt -tiedoston vastaustaulukot valmiiksi. Vastaustaulukoihin säästän tutkimuskysymysten kannalta olennaiset tiedot. Readme.txt -tiedoston voi tallettaa datarepositorioon vastaisen varalle, sillä esimerkiksi kymmenen vuoden kuluttua halutaan ehkä tutkia koronapandemian akuuttia vaihetta ja keräämäni aineisto voi olla tässä hyödyksi. Harkitsen muokkaamani aineiston lisensointia. ORCID-tunnisteeni on 0000-0002-2277-7051. Aineisto kattaa alueellisesti ensisijaisesti Norrbottenin ja Meri-Lapin, toissijaisesti koko Ruotsin ja koko Suomen. Aineisto on kerätty maaliskuusta 2020 joulukuuhun 2020 välisenä aikana. Olen koonnut kaiken tutkimusaineiston Lapin yliopiston tarjoaman Microsoft Office 365 -palvelun avulla käyttäen Word-sovellusta, mutta samanaikaisesti olen kerännyt oheismateriaaliksi lehtileikkeitä ja järjestän niistä kirjallisen materiaalin kotiarkiston. Kuviossa 7. on havainnollistettu aineiston luokittelu kysymyksittäin ja teemoittain. Jokaiseen osakysymykseen liittyy neljä aihealuetta eli teemaa. Olen valinnut sosiaalisessa mediassa paljon keskustelua herättäneitä teemoja.

Kysymys 1. Ensimmäinen osakysymys	Kysymys 2. Toinen osakysymys	Kysymys 3. Kolmas osakysymys
Kys. 1. Teema 1. Tornion autopommi-isku	Kys. 2. Teema 1. Rajan merkitys	Kys. 3. Teema 1. Matkailuyrittäjien ahdinko
Kys. 1. Teema 2. Festivaali peruttu	Kys. 2. Teema 2. Koronatestaus	Kys. 3. Teema 2. Luksusmatkailu
Kys. 1. Teema 3. Matkustuskupla	Kys. 2. Teema 3. Matkailijamäärien tyrehtyminen	Kys. 3. Teema 3. Matkakeskuksen ja lentokentän lopetusuhka
Kys. 1. Teema 4. Ohjelmapalvelujen eläimet	Kys. 2. Teema 4. Koronavilkku	Kys. 3. Teema 4. Virtuaalimatkailu

Kuvio 7. Tutkimusaineiston luokittelu ja teemoittelu.

Vastaustaulukon malli on havainnollistettu kuviossa 8. Vastaustaulukossa on kaksi saraketta: koodeille omansa ja informanttien repliikeille omansa. Jokaiseen teemaan liittyy monta eri viestiketjua mahdollisuuksien mukaan sekä ruotsinkielisestä että suomenkielisestä sosiaalisesta mediasta. Jokaiselle viestiketjulle on oma vastaustaulukkonsa, taulukkorivien määrä vastaa repliikkien määrää. Taulukkorivi ei ole sama kuin tekstirivi, sillä pitkä repliikki voi olla useamman tekstirivin pituinen.

K1T1V1R1	niin niin niin niin niin niin niin niin niin niin niin niin niin niin niin niin niin niin
K1T1V1R2	xxxxx xxxx?
K1T1V1R3	yyyy yyyyyy yyyyyyy!
K1T1V1R4	zz zzz zzzz

Kuvio 8. Vastaustaulukon malli.

K = kysymys, T = teema, V = viestiketju, R = repliikki

Tässä vastaustaulukon malliesimerkissä käsitellään kysymystä 1, teemaa 1 ja viestiketjua 1, jossa on neljä repliikkiä eli sosiaalisen median keskusteluryhmästä haettua kommenttia. Koodia K1T1V1R1 vastaa kaksi tekstiriviä, koska tämä sosiaalisen median kommentti on ollut melko pitkä. Vastaustaulukoissa olen säilyttänyt ruotsinkieliset viestiketjut ruotsinkielisinä, mutta suomentanut ne repliikit, jotka esiintyvät pro gradu -tutkielmani tekstissä. Sosiaalisessa mediassa viestiketjun pituus voi vaihdella parista kommentista kymmeneen kommentteihin. Sosiaalisen median viestiketjut ovat raakadataa, josta olen muodostanut vastaustaulukot jättäen pois vastaajien henkilökohtaiset tiedot ja muut tunnistamisen mahdollistavat tiedot. Kaikki vastaustaulukot on teemoittain koottu readme.txt -tiedostoon.

4.7 Pohdinta tutkimuksen luotettavuudesta

Tutkimusaineiston hankinta sosiaalisesta mediasta muistuttaa etnografista tapaa kerätä aineistoa jalkautumalla ihmisten pariin havainnoimaan ja tekemään muistiinpanoja (Viljanen, 2008, s. 9). Valitsin tutkimusaineistoksi sellaisia sosiaalisen median keskusteluita, joissa kommentoitiin koronaan liittyviä uutisaiheita. Henkilötietojen anonymiteetin säilyttämiseksi en voi paljastaa sivustojen verkko-osoitteita. En olen kerännyt mitään aineistoa suljetuista keskusteluryhmistä. Tutkimusaineisto on kerätty seitsemältä ruotsalaiselta ja seitsemältä suomalaiselta internetsivustolta heti tuoreeltaan, niinpä tutkimustulos kertoo ensivaikutelmista pandemian alkaessa. Sosiaalisen median aineistojen tarkastelu laajemmalla otannalla ja pitemmällä aikajänteellä voisi vahvistaa tulosten yleistettävyyttä.

Tässä tutkimuksessa aineiston analyysi ja tulkinta perustuu sosiaalisen kieliopin teorian käyttöön työkaluna. Tämän työkalun käyttö oli aluksi hidasta opettelua, joten analyysi ja tulkinta saattavat sisältää puutteita. Sosiaalisen kieliopin teorian omaksuminen kehitti ehdottomasti tulkinnan taitoani. Syventymällä sosiaaliseen kielioppiin pystyy hahmottamaan todennäköisiä tulevia tapahtumia ja suuria kokonaisuuksia. Tutkimuksen toistettavuuden ja kontrolloitavuuden tähden olen kirjannut analyysin tuloksiksi ne tulokset, jotka ovat vahvistettavissa myös laadullisen sisällönanalyysin perusteella. Oma tutkimukseni tuo tietenkin vain yhden näkökulman koronakriisiin, siksi olisi hyödyllistä tutkia, miten uutismedia käsitteli rajamatkailua vuonna 2020. Tilastollinen tutkimus koronakriisin vaikutuksista rajamatkailuun täydentäisi omalta osaltaan kokonaiskuva.

5 MATKAILUELÄMYKSET KORONAPANDEMIAN AIKANA

Kelpo matkakohteesta löytyy laaja valikoima innostavaa tekemistä (Konu, Pesonen & Reijonen, 2020, s. 17; ks. luku 1 edellä.) Matkailijat odottavat ravintolaelämyksiä, konsertteja, teatteria, kylpyläpalveluja ja shoppailua; mökkilomaa viettävät osallistuvat elämysaktiviteetteihin. Jorgenson ym. (2019, s. 566–570; ks. luku 2 edellä) ovat tutkineet, minkälaisia muistoja matkailuympäristöstä jää ja mikä merkitys muistoilla on seuraavan matkakohteen valintaan. Uusitalo (2017, s. 7; ks. luku 2 edellä) on tutkinut matkailuympäristön merkitystä matkailuelämyksen laadulle. Käsittelen tutkimukseni ensimmäistä osakysymystä, *miten koronapandemia vaikuttaa matkailuelämyksiin*, tarkastelemalla neljää vuonna 2020 paljon julkisuutta saanutta uutisaihetta, joita on runsaasti kommentoitu sosiaalisessa mediassa.

5.1 Tornion autopommi-isku

Sosiaalisessa mediassa käytävä keskustelu Tornion autopommi-iskusta heijastunee niihin merkityksiin, joita matkailijat antavat rajamatkailulle. Sosiaalisessa mediassa turvattomaksi kuvailtu ympäristö saanee monet empimään matkasuunnitelmiaan. Raja-alueen ohjelmapalveluyrityksissä ehkä pohditaan, miten järjestää positiivinen matkailuelämys koronakriisin ja terroriuhan varjostamassa ympäristössä.

Torniossa räjähti rajavartijoiden kulkuneuvon alla pommi 4.8.2020. Paikalliset asukkaat uumoilivat syyksi Ruotsin ja Suomen välillä aloitettua rajavalvontaa (Torniossa räjähti..., 2020). Minulla on tutkimusaineistona Tornion autopommi-iskuun liittyen sosiaalisen median viestiketjuja Ruotsista ja Suomesta. Sosiaalisen kieliopin teorian (Siljander, 1995; ks. alaluku 3.4 edellä) perusteella ajattelen, että viestiketjujen taustalla vaikuttaa kollektiivisen sosiaalisen todellisuuden tiedostamaton normisto eli sosiaalinen kielioppi. Lukiessani ruotsinkielisiä viestiketjuja havaitsin, että repliikkien yhteinen nimittäjä on syyllisyys. Syyllisyydestä ei varsinaisesti puhuttu, mutta repliikkien kontekstista välittyi syyllisyys, jossakin määrin pelko ja häpeä. Karkeasti yleistäen ruotsalaiset tunsivat syyllisyyttä terrorismin leviämisestä pohjoiseen, he pelkäävät terrorismin leviävän Ruotsista Suomeen ja häpeävät vallitsevaa yhteiskunnallista tilannetta Ruotsissa. Kaksi ruotsalaista kommenttia:

...jengirikollisuus on inspiraation lähde monille täällä ja [Suomessa] rajan takana...

K1T1V1R8

Isku oli sulaa hulluutta...toivottavasti ei ollut ruotsalaisen taulapään tekosia.

K1T1V1R9

Kollektiivinen syyllisyys pystytään tarvittaessa näyttämään toteen silloin, kun yhteisö on julkisesti ja avoimesti sitoutunut itse määrittelemäänsä elämäntapaan ja kulttuuriin. Kollektiivista syyllisyyttä täydentäen yksilöllä on vastuu omista tekemisistään. (Gylling, 2002, s. 140.) Tutkimusaineiston perusteella ruotsalaiset käyvät keskustelua ruotsalaisen kulttuurin arvoista. Syyllisyyden pommin räjäyttämistä ei mielletä redusoituvan pelkästään yksilöön, vaan koko yhteisö sallivine arvoineen on jollakin tavalla vastuussa. Voiko arvoliberaali yhteiskunta aiheuttaa matkailijoille turvattomuuden tunnetta?

Matkailuyrityksen toimintaympäristö vaikuttaa suoraan asiakkaan käsityksiin matkailukonseptin laadusta (Komppula, 2002, s. 67). Ohjelmapalveluyritysten asiakasmäärät todennäköisesti pienenevät, jos matkailun kohdealue muuttuu turvattomaksi. Ruotsalaisten mielestä alue on muuttunut turvattommaksi: esimerkiksi ruotsalaisista viestiketjuista on pääteltävissä ajatus, että korona lietsoo terrorismia. Vallitsevaan asiointilaan ei olla tyytyväisiä.

Haaparanta, Övertorneå ja Pajala ovat syyskuun puolivälissä hakeneet oikeutta aloittaa vapaakuntakokeilu ja osin irtautua Ruotsin laista. Lainsäädäntöä halutaan muokata samanlaiseksi kuin Suomessa. (Tornedalen wants..., 2020.) Teoreettisesti jäsennehtynä tämä uutinen ja tutkimusaineiston viestiketjut implikoivat ruotsin sosiaalisen kieliopin vaikuttavan siihen, miten terrorismista puhutaan. Tiedostetulla kielen tasolla yleinen keskustelu on johtanut hakemaan pääsyä osallistumaan vapaakuntakokeiluun, jolloin elinkeinotoiminnan edellytykset ja yleinen turvallisuuden tunne paranisivat. Näyttää siltä, että korona jouduttaa ruotsalaisen kulttuurin sirpaloitumista. Matkailun ulkoiset puitteet säilynevät Pohjois-Ruotsissa sellaisina kuin ne ovat tähänkin asti olleet, mutta Etelä-Ruotsiin menossa oleva matkamies joutunee varautumaan yöllisiin yhteenottoihin ja selkkauksiin.

Matkailun reunaehtojen hiljainen muutosprosessi tarkoittaa näkökulman muutosta, suojelualueilta ei esimerkiksi suojella pois matkailijoita, vaan etsitään toimintatapoja ihmisen ja luonnon vuorovaikutteisuuden lisäämiseksi (Karhu, Lähtenmäki, Ilmolahti &

Osipov, 2020, s. 18). Koronapandemia vauhdittaa matkailun reunaehtojen uudelleenarviointia. Ruotsalaisen sosiaalisen median keskusteluista saattoi päätellä, että turvallisuustilanne oli Ruotsissa tukala. Muutaman viikon kuluttua tämä konkretisoitui vapaakuntakokeilua koskevan aloitteen tekemisenä. Ruotsalaisista viestiketjuista näkyy, miten korona on vauhdittanut matkailun toimintaympäristön muutosprosessia. Koronapandemia muuttaa matkailuelämysten tuottamisen ja kokemisen kulttuurisia käytäntöjä: turvallisuusnäkökohdat ja erityinen varovaisuus korostuvat reunaehtoina.

Suomalaisilta edellytetään julkaisemisessaan huolellista argumentaatiota koskien viranomaistoimintaa (Hiltunen & Suuronen, 2020, s. 20; ks. luku 4 edellä). Suomalaisilla julkisilla keskustelupalstoilla Tornion autopommi-iskun kommentointi on pidättyväisempää kuin ruotsalaisilla keskustelupalstoilla. Suomalainen kommentoi nurinkuriseksi mieltämäänsä asetelmaa:

Eihän rikollisten nimiä saa nykyään julkaista. Uhrien saa. Se tietosuoja.

K1T1V2R2

Tiedostetulla sosiaalisen todellisuuden tasolla sananvapauden nykysuuntausta ei pidetä hyvänä, koska julkisessa keskustelussa pitäisi voida käsitellä avoimemmin yhteiskunnallisia ongelmia. Sosiaalinen kielioppi kertoo kollektiivisesta alistumisesta.

Moni tietää, ei uskalla edes nimettömänä vihjailla, keitä ovat...

K1T1V2R1

Elämykset eivät ole irrallisia siitä aikakaudesta ja ympäristöstä, jossa ne koetaan. Aikakauden ja tapahtumapaikan ilmapiiri väistämättä vaikuttaa elämyksiin (Kuivakari, 2002, s. 143). Autopommi-iskusta synkentyneet ilmapiiri ei voi olla heijastumatta matkailun kulttuurisiin käytäntöihin ja matkailuelämysten laatuun. Jos rajavyöhykettä ruvetaan pelkäämään turvattomana ympäristönä, sinne suuntautuva matkailu todennäköisesti hiipuu: ostosmatkalaiset pistäytyvät äkkiä pakollisilla ostoksillaan ja jättävät nähtävyydet väliin.

5.2 Festivaali peruttu

Ruotsin ja Suomen puolelle ulottuvalla matkailun kohdealueella on matkailutapahtumien järjestäjien otettava huomioon molempien maiden koronaohjeistukset. Ohjelmatarjonnassa kahden kulttuurin kohtaaminen on ollut keskeisenä sisältönä. On kyseenalaista, voidaanko yhteisiä tapahtumia järjestää korona-aikana. Miten matkailuelämysten laatu muuttuu?

Hetkelliset elämykset ovat kokijalleen puhuttelevia, unohtumattomia ja merkityksellisiä tapahtumia. Matka, hyvä kirja tai osallistuminen kulttuurifestivaaleille tuottavat tällaisia elämyksiä. (Kotkavirta, 2002, s. 16.) Festivaalijärjestäjät joutuivat perumaan jokakesäisen Twin City Festival -tapahtuman koronan takia (Tornion Twin..., 2020). Ruotsalais-suomalaisen viestiketjun kommentoijissa tämän yleisötapahtuman peruuttaminen herättää kollektiivista surua. Viestiketjussa näkyi paljon surullisia hymiöitä.

Suomalaiset kommentoijat harmittelevat festivaalin perumista: jotkut ovat ärtyneitä terveysviranomaisten osoittamasta painostuksesta perua tapahtuma, mutta joidenkin mielestä oli hyvä jättää festivaali järjestämättä, vaikka siihen oli aluehallintoviraston lupa.

Harvinaisen tyhmä päätös taipua suostutteluun. Kaikki muut viranomaiset olivat jo näyttäneet vihreää valoa! Jotain rajaa tuohon holhoamiseen. Toivottavasti älyää hakea vahingonkorvauksia! Tavallaan myös tuli tukeneeksi festariturismia ja porukka nyt suuntaa muualle.

K1T2V1R7

Paikallinen kulttuuritapahtuma voi olla yhtäältä oman väen perinne ja toisaalta suosittu matkailutapahtuma. Festivaalielämys merkitsee paikallisille asukkaille kulttuurielämystä, mutta matkailijoille festivaalielämys on tietenkin myös matkailuelämys. Paikallista kulttuurielämää tuetaan osallistumalla tapahtumiin, muistelemalla uusinnetaan elämys ja näin rakennetaan historiallinen jatkumo vahvistamaan paikallista identiteettiä.

Musiikkifestivaaleilla paikallisten kävijöiden ja matkailijoiden välille rakentuu sosiaalisia, yhteenkuuluvaisuudentunnetta vahvistavia siteitä, jotka lujittavat luottamusta tapahtuman järjestelyihin ja paikallisen kulttuurin elinvoimaisuuteen (Attanasi, Casoria, Centorrino & Urso, 2013, s. 243). Koronatoimet voivat paitsi aiheuttaa festivaalien peruuntumisen myös vaikuttaa seuraavan kesän festivaalien vakiokävijäkunnan kokoonpanoon. Matkailijoiden ja paikallisten yhdessä kokemisen elementti voi jäädä kokonaan pois tai tietynmaalaiset vakiokävijät eivät pääse matkustusrajoitusten takia festivaalikohteeseen.

Tutkimuksen suuntaaminen tapahtumamatkailun laajeneviin rooleihin ja byrokratian purkamiseen on tarpeen, sillä maakunnallinen matkailustrategia ja kuntatason yrityspolitiikka helposti limittyvät saattaen aiheuttaa sekaannusta tapahtumajärjestäjille (Getz, 2016, s. 620). Viranomaisten keskinäinen kiistely oikeista toimintatavoista yleisötapahtumien järjestämisessä hämmästyttää suomalaisessa sosiaalisessa mediassa:

huh huh menipä tipalle, onneksi järki voitti, ensi kesänä sitten biletetään turvallisesti.

K1T2V1R2

Festivaalin portilta on matkaa Ruotsin rajalle muutama metri." Miksi Ruotsista tulevilla se 14 vuorokauden karanteeni ei riittäisi? Portin paikan on järjestäjä, AVI ja poliisiviranomaiset tarkastaneet ja hyväksi havainneet.

K1T2V1R13

Suomalaisissa kommentteissa kehoitetaan olemaan varovaisia ja vastuullisia, jotta korona ei leviäisi. Matkailuelämyksistä ollaan valmiita tinkimään. Kommenttien erityinen päättäväisyys viittaa sairaussanastossa piilevään tiedostamattoman metatietoon.

Miksi ylipäättään miettivät järjestämistä, ei kai tarvitse olla raketinkeksijä, että ko. tilaisuuksia ei voi nyt järjestää.

K1T2V1R5

Osa sosiaalisen kieliopin merkitysrakenteista voi juontaa satojen vuosien taakse. Sairauksiin liittyvä suomenkielinen sanasto voi kätkeä piileviä merkityksiä, jotka hahmottuvat viestiketjujen repliikeissä. Sanaston ajallinen kerrostuneisuus viittaa merkitysten kerrostuneisuuteen, yksittäisellä sanalla voi olla paha kaiku, jota käyttäjät eivät tiedosta. Häkkinen (2007, s. 158, 1285) selventää, että itämerensuomalaisesta kielikerrostumasta – mahdollisesti tuhannen vuoden takaa – löytyy lainasana *tauti*, jonka germaaninen alkuperä *daudi* on muuntunut ruotsin kielen sanaksi *död* eli kuolema. Samaa kielikerrostumaa edustaa ihon pinnan rikkoutumaa tarkoittava sana *haava*. Sekin on germaaninen lainasana ja esiintyy nykyruotsissa muodossa *hugg* tarkoittaen iskua tai lyöntiä (vrt. haavoittunut).

Tartuntatauti (ruotsiksi infektionssjukdom) on suomenkielisenä sanana pysäyttävä, koska tauti-sanaan liittyy piilevä viittaus kuolemanvaaraan. Alitajuinen assosiaatio kuolemaan tekee ymmärrettäväksi suomalaisessa koronakeskustelussa esiintyvän varovaisuuden ja vastuullisuuden vaatimuksen. Nykyruotsin *sjuk*, pahoinvoiva, kipeä ja *sjukdom*, sairaus eivät sisällä konnotaatiota kuolemaan.

5.3 Matkustuskupla matkailuelämyksen varmistajana

Jos matkustajan lähtömaassa koronaviruksen ilmaantuvuusluku ylittää 25 vahvistettua tartuntaa 100 000:ta asukasta kohden kahden viikon seurantajakson aikana, on matkustajan esitettävä Suomeen saapuessaan negatiivinen koronavirustestitulokset ja maahan saapumisesta

kolmen päivän kuluttua osallistuttava uusintatestiin. Lapin matkailuyrittäjät pitävät hallituksessa valmisteilla olevan suunnitelmaa kohtuuttomana ja vastustavat näin ankaraa sääntelyä ulkomailta saapuville matkailijoille. Matkailuyrittäjät toivovat matkustuskuplan olevan ratkaisu käytännön järjestelyihin: pakettimatkalaisille räätälöitäisiin terveysturvallinen matkaohjelma yhteistyössä paikallisen tartuntatautiviranomaisen kanssa ja koronatestauksesta 72 tunnin kuluttua Suomeen saapumisesta luovuttaisiin. (Lapin matkailuala vetoaa..., 2020.) Tällä järjestelyllä ohjelmalvelut elämysaktiviteetteineen olisivat joustavasti matkailijoiden käytettävissä. Suurten lappilaisten matkailutoimijoiden aloite matkustuskuplan luomisesta Lappiin suuntautuvalla chartermatkailulle ei saa varauksetonta kannatusta sosiaalisessa mediassa. Suomalainen kommentti:

Kun tavallisia kansalaisia pyydetään yhä omaehtoiseen karanteeniin niin mikä etuoikeus matkailuyrityksillä on vaatia poikkeusta?

K1T3V1R3

Matkustuskuplan rakentaminen ulkomaisten matkailijoiden matkailuelämysten varmistamiseksi poikkeusoloissa käsitetään sosiaalisessa mediassa liialliseksi myönnytykseksi matkailuliiketoiminnalle. Sen sijaan ajatusta kansalaisten vastuusta koronan leviämisen estämisessä puolletaan suomalaisen sosiaalisen median kommentteissa. Koronapandemiasta johtuva elämysaktiviteetteihin osallistumisesta pidättäytyminen katsotaan oikeaksi menettelyksi. Perinteistä suomalaista arvomaailmaa tulkitseva lääketieteellisen etiikan dosentti Launis (2018, s. 222–223) huomauttaa, että tartuntataudeilta suojautuminen on eettisesti tarkasteltuna kansalaisvelvollisuus. Yksilö tai ryhmä toimii moraalisesti väärin, jos se jättää noudattamatta tartuntatautiviranomaisten ohjeita.

Diskriminaatio tarkoittaa yksilön tai ryhmän syrjintää ja eriarvoista kohtelua. Eriarvoisen kohtelun toimeenpanijat ovat valtasuhteessa syrjittäviin. (Launis, 2018, s. 184.) Mutta löytyykö merkkejä siitä, että Lapin suuret matkailutoimijat erottelisivat matkailijat erittäin toivottuihin ja vähemmän toivottuihin? Ovatko ohjelmalvelut kaikille tarkoitettuja? Suomalainen kommentti:

...nyt vain eurot etusijalla ja muistaakseni viime sesonkina tinkasivat työntekijöidensä palkoista, joten se huoli siitä... [ulkomainen ja aasialainen] "bulkkitarvara" jää nyt tulematta, eikä kotimainen reissaaja ala maksamaan pelkistä kylmistä katseista ja hoputtamisesta.

K1T3V2R2

Viestiketjuissa korostetaan ulkomaisten matkailijoiden olevan yrittäjille parempi tulonlähde kuin vähemmän kuluttavien kotimaisten matkailijoiden. Ulkomaisille matkailijoille ei keskustelukommenteissa silti suvaita erityiskohtelua koronarajoitusten osalta. Jonkinlaista polarisaatiokehitystä on havaittavissa: Lapin suuret matkailutoimijat erkanevat pienyrittäjistä ja tavallisesta kansasta. Lapin matkailuun muodostuneet kahden kerroksen markkinat saattavat kohta ulottua jopa terveystieteiden sisältöön. Kaikkien sosiaalisen median viestien taustalla on voimakas tasa-arvoisen kohtelun vaatimus. Suomalainen sosiaalinen kielioppi kannustaa vaatimaan samanlaisia karanteenimääräyksiä kaikille. Lüthje (2010, s. 35–36; ks. luku 1 edellä) huomauttaa, että sosiaalisen median keskusteluryhmästä helposti muodostuu samanmielisten yhteisö, eikä yhteisön mielipide aina edusta keskivertokansalaisten mielipidettä. Suomalaisia kommentteja:

...Nyt on globaali epidemia ja se sanelee tahdin ei Suomen hallitus, eikä Lapin liitto.

K1T3V2R3

Turhaa meteliä tyhjästä matkailuyrittäjiltä... Kun epidemia on ohi niin kyllä matkailu tulee lisääntymään.

K1T3V6R3

Lapin matkailulla on tässä tilanteessa oiva mahdollisuus kohdistaa tarjonta suomalaisille erilaisin tarjouksin. Hiukan kekseliäisyyttä kehiin.

K1T3V5R2

Ruotsalaisessa sosiaalisessa mediassa todetaan, että ruotsalaiset tietävät jäävänsä matkustuskuplan ulkopuolelle. Sisärajavälvonnan lopettamisesta syksyllä 2020 ollaan tyytyväisiä, mutta vapaan liikkuvuuden Ruotsin ja Suomen välillä arvellaan kestävän vain viikon verran syksyllä 2020, koska koronaviruksen ilmaantuvuusluku pyrkii Ruotsissa hiljalleen kohoamaan.

Ruotsin valtakunnanepidemiologi Tegnell ei usko, että syksyllä koettaisiin koronapandemian toista aaltoa, vaan pelkäänsä paikallisia koronaryppäitä (Tegnell: Troligare..., 2020). Tegnellin ihailijat kommentoivat:

...hänenästä huokuu asiallisuus, osaavuus, rauhallisuus...ja kärsivällisyys...

K1T3V8R1

...hän on tukemme ja toivomme...

K1T3V8R2

Tegnellin kielteinen kanta kasvomaskeihin miellyttää ruotsalaisia. Talouden pyörien halutaan pysyvän pyörimässä, eikä yhteiskunnan sulkemista pidetä tarkoituksenmukaisena. Ruotsalaisia kommentteja:

...kasvomaskit ovat hölynpölyä, pidetään turvavälit ja pestään käsiä...

K1T3V7R2

...terveyden ja hyvinvoinnin viranomaiset kyllä tietävät, miten kuuluu toimia...

K1T3V7R7

Sekä matkustuskuplan hyödyllisyyttä että matkustuskuplan hyödyttömyyttä voidaan perustella tieteellisesti. Sintonen (1996, s. 132) kiinnittää huomiota tiedeyhteisön sosiaaliseen vuorovaikutteisuuteen. Tehdessään tieteellistä työtä tutkijat ovat vuorovaikutuksessa tutkimuskohteensa kanssa. Se voi olla luonto, materiaallinen objekti tai vaikkapa kasvatuskysymys. Hyvin erilaisista tutkimuskohteistaan huolimatta kaikki yksittäiset tutkijat ja tutkimusryhmät kuuluvat tiedeyhteisöön. Sen jäsenille on inspiroivaa keskustella eri näkökulmista ja saada virikkeitä muilta jäseniltä omaan työhön. Tutkijat ovat myös vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan kanssa, jolle kukin tutkija esittää tulkintansa omasta tieteenalastaan. Tulkinnat voivat hieman poiketa toisistaan tai jopa olla merkitykseltään vastakkaisia.

Lev Šestovin luoma käsite 'elämismaailma' on se perusta, jolta hän, Husserl ja Dilthey katsovat tieteen versovan. Šestovilla tiede palautuu elämismaailmaan moniarvoisena ja ristiriitaisena. (Laine, 2019, s. 198–199.) Tieteen nimissä on siis mahdollista, että Ruotsin valtakunnanepidemiologi pitää kasvomaskeja tarpeettomina, kun taas Suomessa lääketieteen asiantuntijat ovat syksystä 2020 lähtien antaneet maskisuosituksia. Suomen sosiaalisessa kieliopissa näkyy varovaisuus ja eristäytymisen ihannoiminen, ruotsin sosiaalisessa kieliopissa taas yhteinen päivittäinen työ oman yhteisön hyväksi on tärkeää. Tutkimusaineistostani päätellen tieteellinen viestintä koronasta on ristiriitaista, lisäksi politiikka ja hallinto painavat koronakäytäntöihin omat puumerkkinsä.

5.4 Ohjelmapalvelujen eläimet

Koiravaljakkoyrittäjille talvikausi 2020–2021 jäänee varauskirjojen perusteella tulokseltaan ennätyskellisen heikoksi, koska suurin osa asiakkaista on yleensä tullut lentäen ulkomailta, mutta koronapandemia on lamauttanut matkailun. Kotimaisten matkailijoiden kysyntä ei

riitä korvaamaan ulkomaisia asiakkaita. Kaikkia huolettua eläinten hyvinvointi koronalimbon keskellä. Osa yrittäjistä pohtii eläinten lopettamista, tästä huolestuneina monet yksityishenkilöt ovat ryhtyneet koirien kummeiksi osallistuen koirien ruokintakustannuksiin. (Moottorikelkat..., 2020.) Suomalaisessa sosiaalisessa mediassa mietitään, miksi koiravaljakkoyrittäjät eivät saa kotimaisia asiakkaita:

Huskyajelu, opastettu revontuliretki ja yöpyminen lasi-iglussa ovat kaikki upeita elämyksiä. Kaikki he, jotka yleensä postaavat joulun-uudenvuoden aikoihin kuvia Thaimaasta ja muista eksoottisista paikoista, ovat varmasti otollista kohderyhmää lasikattomajoituksiinkin.

K1T4V2R1

Suomalainen ei maksa parin tunnin huskyajelusta 200 euroa henkilöltä, eikä nelihenkinen perhe 1 000 euroa yöltä lasi-iglussa. Olisiko aika luopua hinnoittelusta eksotiikkalisästä?

K1T4V2R5

Sosiaalisen median osin kipakoistakin kommentteista käy ilmi, että hallituksen avokätiseksi katsottua tukea eliittimatkailulle ei noin vain hyväksytä. Jos koiravaljakkoyrittäjiä tuetaan valtion varoilla, pitäisi ohjelmalvelujen hintoja laskea tavallisten kansalaisten kukkarolle sopiviksi. Sosiaalisen kieliopin yhteiseksi nimittäjäksi nousee yhdenvertaisuusajattelu.

Matkailuyrittäjien puheet koirien lopettamisesta ovat lietsoneet vaimeahkoksi laantunutta eläinoikeuskeskustelua. Vetokoirille ja poroille halutaan taata turvallinen ja mielekäs, niille lajityypillinen elämä. Eläinten asema matkailun vetovoimatekijänä ei miellytä kaikkia:

Matkailubisneksessä poroja käytetään niiden luonteen vastaisissa töissä ja pidetään olosuhteissa, jotka vastaavat eläinrääkkäystä...safariporoja pidetään talven (jolloin muut porot ovat vapaina luonnossa) aitauksissa, joista ne eivät pääse pois...

K1T4V3R1

Matkailumarkkinoinnissa hyödynnetään tunteisiin vetoavia eläinkuvia ja tarinallistetaan eläin ihailun, jopa palvonnan kohteeksi. Matkailuelämykseen kuuluu nähdä eläin matkailumainosten kuvailemassa ympäristössä, joka ei välttämättä ole eläimen luontaisin ja sille mieluisin ympäristö. Matkailijoille uskoteltu mielikuva eläimistä vääristää luonnon arvottamista ja voi kumuloitua yhteiskunnallisiksi vaatimuksiksi suosia tiettyjä lajeja. (Condit, 1997, s. 70.)

...kukaan tunteva ihminen ei lopeta perheenjäseniään koskaan, vaan ne hoidetaan asiallisesti loppuun saakka. Nyt on korkea aika lopettaa tämä eläinten törkeä hyväksikäyttö...

K1T4V4R4

Eläinoikeusliike vaatii eläinten vapauden kunnioittamista: on sopimatonta pitää lemmikkieläintä, kasvattaa karjaa, metsästää, saati tehdä eläinkokeita. Vastakkaisen näkemyksen mukaan tieteelliset eläinkokeet, metsästys, poronhoito ja pienten lemmikkieläinten pito häkissä ovat yhteiskunnallisesti hyväksyttäviä ja suositeltavia toimintatapoja. Eläinten moraalista arvosta ei ole päästy yksimielisyyteen. (Aaltola & Oksanen, 2002, s. 158.) Nykyään yhä useammin eläin hyväksytään perheenjäseneksi ja sitä kohdellaan sen mukaisesti. Eläimen tunteet otetaan huomioon. Yhteiskunnalliset arvostukset voivat muuttua niin paljon, että 2040-luvulla eläimille taataan ilmainen terveydenhuolto. (Lehtonen, 2020, s. 374, 394.) On mahdollista, että eläinaktivistien eläimiä inhimillistävän ajattelun saadessa jalansijaa koiravaljakkosafarit ja poroajelut alkavat menettää suosiotaan samalla tavalla kuin turkiksiin pukeutumisesta on tullut vanhanaikaista.

Olen onnellinen siitä, että koirille on saatu kummeja. Vielä löytyy pieni ripaus uskoa ihmiskuntaa kohtaan.

K1T4V4R8

Vallitseviin yhteiskunnallisen tietämyksen muotoihin kuuluvat perinteiset tavat ymmärtää maailmaa ja uskonnollinen ajattelu. Tiedotusvälineet muokkaavat käsityksiämme menneistä ja nykyisistä asiainiloista. (Kalela, 2002, s. 192.) Perinteisessä suomalaisessa eettisessä ajattelussa on korostettu ihmisen ja eläimen läheistä suhdetta, esimerkiksi tässä raamatunkohdassa, jossa Jeesus sanoo: *Minä olen hyvä paimen. Minä tunnen lampaani ja ne tuntevat minut, niin kuin Isä tuntee minut ja minä Isän. Minä panen henkeni alttiiksi lampaiden puolesta.* (Joh 10: 14–15.)

Vaihtoehtoiseksi työtehtäväksi vetokoirille esitetään niiden kouluttamista koronakoiriksi. Erinomaisella hajuistillaan koira pystyy tunnistamaan koronavirusta levittävän henkilön. Suomalaisia kommentteja:

Jospa osasta voisi kouluttaa koronakoiria. Ehkä siihenkin saisi tukea, jos koiratestit voisi validoida ja koirien koulutukseen saisi tukea. Voisiko koirien toimenkuvaa laajentaa?

K1T4V4R11

Alentamalla hintaa ja luopumalla ylimääräisestä moottorikalustosta, yrittäjät ja koirat pääsevät henkisen rospuuton yli.

K1T4V4R9

Ruotsalaisen sosiaalisen median perusteella ruotsalaisilla koiravaljakkoyrityksillä ei ole vastaavanlaisia ongelmia kuin Suomessa. Norrbottenin kauppakamari ja yrittäjät ovat saaneet esimerkiksi pörssiyhtiö Facebookilta viisi miljoonaa kruunua jaettavaksi koronatukina, 107 tukea saaneen yrityksen joukossa on myös koiravaljakkoyritys. (Luleå..., 2020.) Suomessa jaetut koronatuot eivät riitä takaamaan valjakkokoirien hyvinvointia.

5.5 Yhteenveto koronapandemian vaikutuksista matkailuelämyksiin

Ensimmäiseen osakysymykseen liittyvän aineiston luokittelu on esitetty kuviossa 9. Laatikkokuviossa esitetään ruotsalaisen ja suomalaisen sosiaalisen median keskusteluja uutisaiheittain.

uutisaihe	Ruotsi	Suomi
Tornion autopommi-isku	syllisyys ja pelot jengirikollisuuden leviämisestä Suomeen, osa Pohjois-Ruotsista haluaa irtautua Ruotsin laista ja ryhtyä noudattamaan osin Suomen lakeja	katkeruus sosiaalisen median sensuurista
Festivaali peruttu	pettymys	odotukset kohdistuvat kesään 2021
Matkustuskupla matkailuelämyksen varmistajana	luottamus Ruotsin valtakunnanepidemiologiin	karanteenilain pitää olla sama kaikille
Ohjelmapalvelujen eläimet	taloudellinen yhteistyö Facebookin kanssa alkaa	valjakkokoirien lopetusuhka surettaa

Kuvio 9. Koronapandemian vaikutukset matkailuelämyksiin.

Ruotsin ja Suomen pohjoisen valtakunnanrajan sulkeminen on koettu harmillisena, Suomen rajavartiolaitoksen käyttämän ajoneuvon alla on jopa räjäytetty pommi Torniossa. Giacomettin ja Wøien Meijerin näkemysten mukaan sosiaalisen median keskustelut yllyttävät vandalismiin (Giacometti & Wøien Meijer, 2021; ks. luku 2 edellä). Omien tutkimustulosteni mukaan sosiaalisessa mediassa ei suinkaan yllytetä vandalismiin, vaan

huolestuneina kommentoidaan vandalismia, jonka syy on kommentoijien mielestä kansalaisia ärsyttävä rajavalvonta.

Ruotsin ja Suomen yhteisellä matkailun kohdealueella on jouduttu peruuttamaan tapahtumia ja festivaaleja. Ruotsi jätettiin kesällä 2020 pohjoismaisen matkustuskuplan ulkopuolelle Ruotsin korkean koronaviruksen ilmaantuvuusluvun takia. Suomesta saattoi kesällä matkustaa esimerkiksi henkilöautolla Norjaan lomailemaan ilman vaatimusta omaehtoisesta karanteenista. Suomen puolella rajaa koiravaljakkoyritykset ovat olleet vaikeuksissa, koska ulkomaisia matkailijoita ei ole saatu Suomeen. Sen sijaan Ruotsissa on haettu jopa Facebookilta yritysavustuksia ja tuettu vahvasti kaikkien matkailuyritysten toimintaa.

Ruotsin sosiaalinen kielioppi viittaa pohjoisruotsalaisten olevan perin juurin kyllästyneitä keskushallintoonsa. Meneillään olevat muutokset ruotsalaisessa yhteiskunnassa herättävät heissä pelkoa ja syyllisyyttä. Tukea haetaan Suomen suunnasta. Turvaton ympäristö on erityisesti matkailulle elinkeinon toimintaedellytyksiä huonontava tekijä. Turvallisuuustilanteen epävarmuus heijastuu matkailuelämysten tuottamiseen ja kokemiseen.

Suomen sosiaalinen kielioppi viittaa eristäytymisen haluun. Tutkimusaineistossa on näyttöä siitä, että pohjoissuomalaiset haluavat elää osana luontoa ja pelkäävät matkailijamäärien enentämisen pilaavan heidän elinympäristönsä. Suomalaiset kokevat vieraaksi luksusmatkailun tuomisen Lappiin, jos heidät itsensä samalla alennetaan toisen luokan kansalaisiksi.

Ruotsin ja Suomen pohjoisen rajan sulkeminen on estänyt maiden yhteisten matkailutapahtumien järjestämisen, jolloin matkailuelämysten ylläpitäminen yhdessä kokeminen on jäänyt pois. Toistaiseksi rajamatkailun toimijat odottelevat kaikessa rauhassa, mutta pohjoismaista matkailuyhteistyötä livetapaamisineen halutaan jatkaa matkustusrajoitusten purkamisen jälkeen.

Koronan seurauksena matkailuelinkeino saattaa tyypistyä varakkaitten matkustajien palvelemiseksi. Matkailun kulttuurisista käytännöistä sukeutuu silloin eliitin kulttuurisia käytäntöjä. Eliitin lomanviettopaikan hintataso on tyypillisesti niin korkea, ettei paikkakuntalaisilla ole varaa virkistäytyä siellä. (Derek 2007, s. 116, 121–122; ks. luku 2 edellä.) Koronakriisin pitkittyessä menestyvät todennäköisesti vain ne matkailutoimijat, joilla on paras käyttökate eli erittäin kallista yksilöllistä lomanviettoa tarjoavat huippukohteet. Tulevaisuudessa eliitin matkustuskulttuuri on saattanut eriytyä muusta matkailusta niin kauas, että voimme puhua uusista eurooppalaisista ”ruhtinaista

hoviväkineen” lomailemassa omassa matkustuskuplassaan. Matkailuelämyksistä pääsevät osallisiksi ne, joilla on varaa maksaa kallis hinta.

Viimeistään koronapandemian jälkeen on aika keskustella muutoksista matkailijoiden filosofisissa käsityksissä eläinten arvosta. Valjakkokoirien lopetuspuheet ovat suistaneet tolaltaan monet sosiaalisen median kirjoittajat. Lapin matkailun markkinointi hellyttävillä koirien kuvilla ja samanaikaiset koirien lopetuspuheet kuulostavat ristiriitaiselta herättäen kysymyksiä eläinten asianmukaisesta kohtelusta ja eläinten oikeuksista. Ohjelmapalveluyrittäjät tarvitsevat ajantasaista tietoa matkailijoiden toiveista. Videoyhteyksillä asiakkaat pääsevät näkemään eläntilan arkea ja lähettämään terveisiä, jolloin ohjelmapalveluyrittäjillä säilyy tuntuma siihen, mitä asiakkaat eläintilavierailulta ja matkailuelämykseltä odottavat.

Koronapandemialla näyttää olevan odottamattomia seurauksia elämysteollisuuteen. Ohjelmapalveluyritysten on sopeuduttava matkailijoiden lähtöalueilla mahdollisesti käynnissä olevaan eläimiin kohdistuvaan suhtautumistavan muutokseen: lemmikkien ja ohjelmapalvelujen eläinten inhimillistämiseen. Rajamatkailun järjestäjien on matkailijoiden lähtömaiden kulttuurierojen lisäksi otettava huomioon naapurimaan kulttuurierot, jotta matkailuyhteistyö sujuisi kitkatta. Ruotsissa filosofisen arvokeskustelun jälkeen esitettävät vastaukset eläinten kohteluun saattavat poiketa muiden Pohjoismaiden linjasta. On mahdollista, että Ruotsista käsin ryhdytään kampanjoimaan suomalaista elämysteollisuutta vastaan.

6 KORONAVIRUKSEN LEVIÄMISEN KONTROLLOINNIN MERKITYS RAJANYLITYKSEN KULTTUURISILLE KÄYTÄNNÖILLE

Giacometti ja Wøien Meijer ovat tutkineet päivittäisiä rajanylityskäytäntöjä koronapandemian aikana Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla (Giacometti & Wøien Meijer, 2021; ks. luku 2 edellä). Prokkola on tutkinut Ruotsin ja Suomen yhteisiä matkailuhankkeita Tornionlaaksossa ja pyrkimystä alueelliseen rajattomuuteen (Prokkola, 2007, s. 121–135; ks. luku 2 edellä). Käsittelen tutkimukseni toista osakysymystä, *miten koronapandemian leviämisen kontrollointi muuttaa rajanylityksen kulttuurisia käytäntöjä*, tarkastelemalla ensin rajan merkitystä paikallisyhteisöille. Neljään alalukuun analyysin pohjaksi olen koonnut rajanylityskäytäntöihin liittyviä, vuonna 2020 paljon julkisuutta saaneita uutisaiheita, jotka ovat saaneet kosolti kommentteja sosiaalisessa mediassa. Näitä kommentteja ja keskusteluja analysoin sosiaalisen kieliopin teorian avulla.

6.1 Rajan merkitys paikallisyhteisöille ja muille toimijoille

Matkailun kohdealueella paikallisten kulttuurien vuorovaikutus voi tuntua latautuneena ilmapiirinä, mutta vuorovaikutus voi yhtä lailla olla dynaaminen, rakentava tekijä luoden seutukunnalle positiivista virettä. Paikallisyhteisön asenne matkailuelinkeinoon muuttuu helposti kielteiseksi, jos yhteisöä ei oteta mukaan matkailun suunnitteluun. (Žilinskas, 2011, s. 278; ks. luku 2 edellä.) Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla Haaparanta ja Tornio lähialueineen muodostavat kahden valtion alueelle ulottuvan matkailun kohdealueen. Koronapandemian leviämisen ehkäisemiseksi Suomi kontrolloi ulkomaalaisten pääsyä maahan harjoittamalla sisärajavaltontaa. Lievennyksenä karanteenisuositukseen Sosiaali- ja terveysministeriö (STM, 2020, Maahantulon rajoituksia tiukennetaan...) sallii rajayhteisön jäsenten ylittää valtionrajan normaalin päivittäisen asioinnin hoitamiseksi. Valtionrajan molemmin puolin sijaitsevien kuntien asukkaat kuuluvat rajayhteisöön.

Sosiaalisen median keskusteluista on poimittavissa vastauksia kysymykseen, millaiseksi raja hahmottuu rajayhteisön jäsenten kokemuksissa ja mielikuvissa koronapandemian hoidosta. Suomalaisen keskustelun kommentti:

Mikä pelottaa on se, että suomen ja ruotsin välille on nyt politikkojen toimesta täällä pohjoisessa syntymässä, ellei jo ole syntynyt korkea ja ylitsepääsemätön raja... Sulkea yhteiskunta ja julistaa diktatuuri.

K2T1V2R10

Monista kommenteista välittyy epäluottamus valtiollisen keskushallinnon päättäjien kykyyn ottaa selvää pohjoisen yhteiskunnallisista rakenteista. Sosiaalisessa mediassa kysytään, millä perusteella esimerkiksi Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri ja Lapin sairaanhoitopiiri niputetaan yhteen ja määrätään täsmälleen samat rajoitukset molemmille alueille, vaikka toinen piiri olisi koronapandemian leviämisen perustasolla ja toinen kiihtymisvaiheessa. Jos raja nähdään ylimalkaisesti viivana paperilla, ovat päätökset sen mukaisesti jäykkiä ja kaavamaisia. Derek (2007, s. 121–122; ks. luku 2 edellä) toteaa keskushallinnon päättäjien usein suhtautuvan matkailun kohdealueisiin resurssina, jota alueen ulkopuoliset suuret toimijat saavat suurpiirteisesti ja vapaasti hyödyntää.

Ruotsin puolella Suomen harjoittama rajavalvonta herättää hämmennystä. Ruotsalaisen keskustelun kommentti:

Kun kävin tänään Suomessa, tullimiehet huomauttivat minulle kohteliaasti, että seuraavalla rajanylityskerralla minulla pitää olla mukana todistus verottajalta...

K2T1V1R2

Ruotsalaiset ja suomalaiset ovat tottuneet ylittämään valtionrajan rajamuodollisuuksitta, sillä Schengen-alueella EU-kansalaiset saavat matkustaa vapaasti ilman passia (EU-kansalaisten matkustusasiakirjat, 2020). Pohjoismainen passivapaus on ollut voimassa vuodesta 1954 eli Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan kansalaiset eivät tarvitse passia liikkeussaan sopimuksen allekirjoittaneissa maissa (Valtiosopimus 17/1954). Suomen apulaisoikeusasiamiehen lausunnossa sanotaan, että tiedotus sisärajavallonnasta on ollut epäselvää. Rajanylittäjille ei ole riittävän selvästi kerrottu, mitkä ovat velvoittavia määräyksiä ja mitkä ohjeet ovat pelkästään suosituksia. (Apulaisoikeusasiamies: Rajavallonnassa..., 2020.) Ruotsin sosiaalisessa kieliopissa ei nähtävästi ole varauduttu tällaiseen tilanteeseen, vaan asetelma on niin uusi, että se herättää lähinnä vain hämmennystä. Suomen sosiaalisessa kieliopissa on olemassa valmis malli tällaisiin tilanteisiin: paikalliset asukkaat kokevat olevansa ylhäältä tulevan käskytyksen uhreja. Suomalaisen keskustelun kommentti:

Eihän kysymys ollut vain tavasta tai tottumuksesta vaan perustuslain mukaisista oikeuksistamme Suomen kansalaisina. Niiden polkeminen vie diktatuurin tielle.

K2T1V3R2

Euroopan unionin Interreg-ohjelmissa toimitaan rajat ylittävän yhteistyön edistämiseksi. Itämeren matkailualueella kahden valtion rajalla sijaitsevien matkailun kohdealueiden

ajatellaan olevan vetovoimaisia vahvistaen rajaseudun elinkeinoelämää, niinpä yhteiset kehittämishankkeet saavat Euroopan unionilta tukea. Hanketyöskentelyn puitteissa valtionrajoista puhuminen jarruttaa yhteistyötä ja voi nostaa pintaan vanhoja kiistoja. Rajakysymyksistä on siksi keskusteltava tahdikkaasti. (Nilsson, Eskilsson & Ek, 2010, s. 160–161, 167; ks. luku 2 edellä.) Suomalaisen keskustelun kommentti:

...täällä vaan rajoja avataan ja kutsutaan avosylin ruotsalaiset levittämään tautia meille...

K2T1V2R1

Kollektiivinen sosiaalinen todellisuus ei tarkoita sitä, että kaikki olisivat kaikista asioista samaa mieltä. Vaientuneet mielipiteet pääsevät kuuluville sopivan tilaisuuden tullen. Ruotsalaisia lähtökohtaisesti kritisoivat mielipiteet saavat pontta vaikkapa ruotsalaisten huonosta koronapandemian hoidosta, kuten edellä esitetystä kommentista näkyy.

Suomalaisten tiedostamattomaan kollektiiviseen sosiaaliseen todellisuuteen kuuluu sympatia ja arvonto pohjoisruotsalaiselle elämäntavalle. Suomalaisen keskustelun kommentti:

Ei kukaan vihaa ruotsalaisia, vaan kyse on siitä, että ne levittää tautia kiitos ruotsin valtion saamattomuuden.

K2T1V2R8

Sosiaalisen kieliopin perusteella pohjoisruotsalaisten ja pohjoissuomalaisten välillä on havaittavissa tiedostamatonta löyhää liittoutumista ja yhteistä vastarintaa valtiollista keskusjohtoisuutta vastaan. Valtioiden aluehallinnollinen rakenne ei koronakriisin aikana näytä pystyvän tyydyttävästi palvelemaan rajamatkailua. Oman alueen matkailua haluttaisiin rajalla kehittää omista lähtökohdista käsin ja purkaa kansallisvaltioiden keskusalueilta lähteneen kolonisaation jäänteitä. Tutkimuskirjallisuudessa tästä ilmiöstä käytetään nimitystä globalisaatio. Lakso ja Kainulainen (2001, s. 36) luonnehtivat globalisaatiota prosessiksi, jossa elinkeinoelämän verkostot alkavat irrottautua kansallisvaltiosta, mutta samanaikaisesti paikallisyhteisön sosiokulttuuriset käytännöt lujittuvat.

Sosiaalista kielioppia analysoimalla voi päätellä, että tulevaisuudessa suomalaisuus ja ruotsalaisuus saatetaan määritellä uudelleen pohjoisilla alueilla korostaen EU-kansalaisuutta. Tutkimusaineistosta löytyy viittauksia halusta muodostaa yhtenäinen ruotsalais-suomalainen maakunta, jolla olisi suoraan Euroopan unionin alainen oma

hallintonsa. Realisoituuko tämä sosiaalisen kieliopin kautta hahmottuva kehityskaari, on jo aivan toinen kysymys. On hyvä muistaa, että (Increasing convergence..., 2020) esimerkiksi 18.12.2020–26.3.2021 oli meneillään julkisen kuulemisen palautejakso Euroopan unionissa käsiteltävälle lakialoitteelle, jossa ehdotetaan kansallisten lakien virtaviivaistamista helpottamaan rajat ylittävää yritystoimintaa investointeineen. Euroopan siviilioikeudellinen lainsäädäntö *ius commune Europaeum* ei ole jäämässä entiselleen.

6.2 Ulkomaisten matkailijoiden testaus Lapissa

Sosiaali- ja terveysministeriön alaisen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilta löytyvissä ohjeissa kehoitetaan Suomeen ulkomailta saapuvia matkailijoita pysyttelemään omaehtoisessa kymmenen päivän karanteenissa Suomessa ennen lomakohteen aktiviteetteihin ja nähtävyyksiin tutustumista. Omaehtoisen karanteenin kesto lyhenee, kun matkailijalla on esittää kaksi negatiivista koronatestitulosta. On suositeltavaa, että matkailijalle tehdään koronatesti välittömästi rajavalvonnan yhteydessä Suomeen saavuttaessa ja toinen testi 72 tunnin kuluttua. (THL, Infektiotaudit ja rokotukset, 2020.) Vuoden 2020 Lapin matkailuparlamentin kokoontumisessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen valtakunnallinen ohjeistus koettiin epäoikeudenmukaiseksi: paikalliset lääkärit ja matkailutoimijat toivoivat enemmän painoarvoa alueelliselle epidemiologiselle päätöksenteolle, koska tautitilanne on ollut pohjoisessa paremmin hallinnassa kuin pääkaupunkiseudulla.

Matkailuyrittäjä Yliniemen kannanotto: Suomessa koronatestit suoritetaan eteläsuomalaisten sairaalalääkäreiden laatimilla ehdoilla siten, että testitulokset saadaan vasta kahden päivän kuluttua. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS) rakentaa PCR-testauslaitteistoja ja laboratorioita kiireen vilkkaa, kun rahoitusta tällaiseen toimintaan on nyt poikkeuksellisen anteliaasti saatavissa. Sosiaali- ja terveysministeriö viivyttelää viivyttelimestään koronapikatestien hyväksymistä, vaikka yleisesti on tiedossa, että laivayhtiöt, Euroopan unioni, Saksa ja Amerikka ovat omaksuneet antigeenipikatestit käyttöön. Sosiaali- ja terveysministeriön hidastelu on vastoin kaikkia Euroopan unionin sääntöjä, esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivuilla ehdotetut kotimaisten asiantuntijalausuntojen taudinmäärittelyihin perustuvat koronakaranteenit ovat laittomia. (Yliniemi, Lapin matkailuparlamentti, 2020.)

Lapin sairaanhoitopiiriin ylilääkäri Broas pitää antigeenipikatestiä parempana kuin PCR-testiä (polymerase chain reaction), koska testitulos on valmis tunnissa. Testin voi uusaa, jos lääkäri epäilee väärää negatiivista tulosta. Koronaviruksen leviämisen estämiseksi olisi virukselle altistuneet identifioitava ripeästi. Antigeenitestin luotettavuus on 77 %, PCR-testin 80 %, mutta PCR-testi voi antaa positiivisen tuloksen kahdeksan viikon ajan, vaikka altistunut ei olisi enää tartuttava. Yhden PCR-testin hinta on kymmenen kertaa kalliimpi kuin antigeenipikatestin. On aiheellista kysyä, onko investoiminen kalliisiin PCR-laboratorioihin kestävä valinta. Lapissa koronariskit ovat pysyneet hyvin hallussa, tartuntaketjut kyetään jäljittämään ja koronan ilmaantuvuusluku on toistaiseksi alhainen. Näin ollen Lapin koronaturvallisuusohjeet sopivat malliksi kaikkialle Suomeen. (Broas, Lapin matkailuparlamentti, 2020.)

Ulkomaisten matkailijoiden koronatestauksen säännöt hiertävät rajayhteisössä. Onko Ruotsista Suomen puolelle pistäytyvät ostosmatkailijat testattava ja laitettava karanteeniin, pitääkö Ruotsissa kirjoilla olevien sukulaisten pääsy ikääntyneiden omaistensa luokse Suomeen estää? Myös hallinnossa on pohdittava rajayhteisön jäsenten erioikeuksia. Vuoristo (2003, s. 121) mainitsee, että monilla kansallisvaltioilla on ongelmia autonomisten alueiden hallitsemisessa. Maan sisäisen erikoisaseman saavuttaneella alueella syntyy helposti levottomuuksia kulttuurisista syistä. Kuitenkin kansainvälisesti tarkasteltuna juuri omaleimainen paikalliskulttuuri on huomattava matkailullinen vetovoimatekijä.

Muiden Pohjoismaiden nihkeä suhtautuminen Ruotsin salliviin koronalinjauksiin ja Suomen sisärajavaltvonta ovat puhuttaneet sosiaalisessa mediassa. Suomalaiset ovat tiedostamattomasti enimmäkseen hyvillään siitä, että voivat itse käydä Ruotsin puolella ja että samanaikaisesti ruotsalaisia on estetty tulemasta Suomeen. Tyypillinen suomalainen kommentti on ollut esimerkiksi seuraavanlainen:

No miten siellä Haaparannalla olisi mitään tartuntoja voitu todetakaan, kun maalis-huhtikuussa edes hoitohenkilökunta ei päässyt testeihin???

K2T2V2R8

Suomen puolella Meri-Lapissa on oltu eri mieltä kuin Etelä-Suomessa PCR-testien järkevyydestä ja toisaalta kauhisteltu ruotsalaisten huoletonta asennetta koronapandemiaa kohtaan. Ruotsalaisessa sosiaalisessa mediassa ihmetellään, noudatetaanko Suomessa karanteenia ollenkaan. Ruotsalainen kommentti:

Tietyt samat autot Suomen kilvissä ajaa tänne Haaparantaan joka päivä, ei siellä puolella rajaa noudateta karanteenia.

K2T2V1R12

Suomessa rajanylityksen käytännöt luokitellaan sen mukaan, onko rajanylittäjä suomalainen vai ulkomaalainen, ja kuuluuko rajanylittäjä rajayhteisöön vai ei. Suomalaisen yhteiskunnan sulkeutuminen ja ulkomaalaisten maahanpääsyn rajoittaminen koettelee etenkin niitä matkailuyrittäjiä, joiden asiakkaista valtaosa on ollut ulkomaalaisia. Matkailuyrittäjät ovat esittäneet ulkomaisille matkailijoille erityiskohtelua rajanylityksessä, mutta esitystä ei ole hyväksytty. Kun matkailu- ja ravintola-alalta edellytetään joustavuutta (resilience), on luontevaa, että poikkeusajan lainsäädännöltä edellytetään vastavuoroisesti joustonvaraa (flexibility).

6.3 Matkailun tyrehtyminen Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla

Ruotsin muusta Euroopasta poikkeavat koronarajoitukset ovat olleet kova kolaus Ruotsin matkailualalle. Kesäsesongin aikana norjalaisten ja tanskalaisten matkailijoiden yöpymiset ovat perinteisesti vastanneet lähes puolta kaikista yöpymisistä. Kesällä 2020 Ruotsin naapurimaat kehottivat kansalaisiaan jättämään Ruotsin-matkat tekemättä. (Korona vieny..., 2020.) Tartuntojen leviämistä Ruotsista Suomeen on pohdittu sosiaalisessa mediassa. Ruotsalaisen rajayhteisön jäsenen kommentti:

...tällä hetkellä Suomen tapa rajoittaa koronan leviämistä vaikuttaa luotettavammalta kuin Ruotsin vastaavat toimet...

K2T3V1R11

Vaikka matkailu on Ruotsille tärkeä tulonlähde, tärkeämpää näyttää sosiaalisen median keskustelijoille olevan terveysturvallisuus. Ymmärtävä ja arvostava asenne suomalaisia kohtaan välittyy monella tavalla, sillä ruotsalaiset itse nuhtelevat Suomen koronarajoitustoimista närkästyneitä toisia ruotsalaisia, jotka näyttävät jäävän vähemmistöksi keskustelussa. Ruotsalaisen rajayhteisön jäsenen kommentti:

...samat henkilöt, jotka kirkuivat täällä Ruotsissa koronan leviävän Italiasta ja Itävallasta, valittavat nyt Suomen tekemistä matkustusrajoituksista...

K2T3V1R26

Ruotsin sosiaalisessa kieliopissa näyttäisi olevan voimakas kollektiivinen lataus tehdä yhteistyötä ihailtujen suomalaisten kanssa.

Toisaalta ruotsalaisessa sosiaalisessa mediassa ihmetellään, miksi valtio-omisteisen Finnairin sallitaan tehdä yhteistyötä aasialaisten matkailumogulien kanssa ja miksi Suomen Lappi on ajautumassa kansainvälisten matkailuyritysten hallitsemaksi luontomatkailun resurssialueeksi. Finnairin katsotaan olevan osaltaan vastuussa koronan leviämisestä Ruotsiin, koska matkailijoita kuljetetaan linja-autolasteittain Rovaniemen lentokentältä ruotsalaiselle jäänmurtajalle risteilemään ja tekemään nuuskaostoksia Haaparantaan. Ruotsalainen kommentti:

... viime talvenakin Suomen Lappiin lennätettiin 10000 aasialaista, joista osa tuotiin linja-autoilla ruotsalaiselle jäänmurtajalle...mutta suomalaiset matkanjärjestäjät eivät ole tässä osallisia, vaan kansainväliset ketjut...

K2T3V1R2

Ruotsalaiset ymmärtävät, miksi Suomi on ryhtynyt harjoittamaan sisäraja- ja sisärajavalvontaa: Suomessa on maanpuolustustahtoa ja halua suojella omaa maata kulkutaudeilta, mutta sitä ei ymmärretä, miksi Suomi ei suojele omaa talouttaan eikä Suomen Lappia kansainvälisten matkailutoimijoiden hyödyntämiseltä. Ruotsalaisten mielestä suomalaisten pitäisi paremmin kontrolloida matkailuyritysten toimintatapoja ja siirtää Lapin matkailuliiketoiminta suomalaisiin käsiin. Ruotsissa myös pelätään, että kansainväliset matkailutoimijat ottavat Rovaniemen tukikohdakseen ja ryhtyvät sieltä käsin levittämään vaikutusvaltaansa Norrbotteniin.

Voin todeta, että aineiston analyysin edetessä olen havahtunut huomaamaan vääräksi ja pintapuoliseksi monia ennakkokäsityksiäni ruotsalaisten sosiaalisesta todellisuudesta. Tämä ilahduttava ajattelussani tapahtuva muutos työskennellessäni hermeneuttisella kehällä vahvistaa sosiaalisen kieliopin teoriaan pohjautuvan hermeneuttisen metodin toimivan. Hermeneutiikassa tutkijan subjektiivisten käsitysten odotetaan muuttuvan ja syvenevän tutkimuksen kuluessa (Haaparanta & Niiniluoto, 2016, s. 110, 114–115; ks. luku 4 edellä).

Ostosmatkailijoita ympäri Suomea kiinnostaa Suomen länsirajan tilanne, esimerkiksi saako Ruotsin puolella käydä ostoksilla ja kuinka todennäköisesti shoppailija saa sieltä koronatartunnan. Suomalainen kommentti:

Kun Itä-Suomen shoppailija menee Ikeaan, niin se vetelehtii siellä koko päivän ja kerää elimistöönsä viruksia vaikka kuinka paljon ja kuljettaa ne sitten sinne Itä-Suomeen...

K2T3V2R7

Yleensä suomalaisen sosiaalisen median kommentteissa kehoitetaan jättämään perinteinen Ruotsiin suuntautuva jouluostosmatkailu tänä vuonna väliin, koska koronan ilmaantuvuusluku on Ruotsissa korkeampi kuin Suomessa. Suomen kansalaisen oikeutta poistua maasta ja palata takaisin ei kiistetä, mutta sitä pidetään vastuuttomana, vaikka hyvästä yskimishygieniasta ja turvavälikäyttäytymisestä huolehdittaisiin. Suomalainen kommentti:

...Tornion surkealla Koronatilanteella ja Ruotsin läheisyydellä on yhteys, ja useat tartuntaketjut yltyvät rajan taakse. Joten pysykää nyt kotonanne, ja se mitä et lähikaupastasi saa (maskien käyttöä, turva-välejä, ja käsihygieniää noudattaen) niin sitä et tarvitse.

K2T3V2R18

Suomalaisessa sosiaalisessa kieliopissa korostuu vastuullisuus, harkinta ja kärsivällisyys odottaa parempia aikoja. Suomalaiset suosittelvat toinen toisilleen vetäytymistä omiin oloihin, suojautumista maskeilla ja kaikenlaisten kontaktien välttämistä.

6.4 Koronavilkku

Matkapuhelimiin on ladattavissa koronavilkkusovellus, joka avulla koronatartunnan saaneen henkilön matkapuhelimen lähellä olleisiin matkapuhelimiin tulee automaattinen viesti potentiaalisesta altistumisesta. Koronavilkkuun on valmistumassa englanninkielinen versio Suomeen saapuvia ulkomaisia matkailijoita varten. Sovellus lähettää mahdollisia altistusvaroituksia vielä matkan päättymisen jälkeen, joten matkailijoita suositellaan pitämään koronavilkku aktiivisena parin viikon ajan Suomesta poistuttua. (Ratkaisuja koronaturvalliseen matkailuun, 2020.)

Suomessa koronavilkkusovellus on saanut innokkaan vastaanoton, mutta näin ei ole Ruotsissa. PC för alla -julkaisun mukaan sovellus ei tallenna henkilö- eikä paikkatietoja. Amnesty Internationalin taholta on esitetty kuitenkin epäilyksiä, että esimerkiksi norjalainen Norska Smittestopp -sovellus saattaa loukata yksityisyyden suojaa, siksi sen asentaminen keskeytettiin. Suomessa Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos on suositellut koronavilkkun

käyttämistä, Ruotsissa taas valtakunnanepidemiologi Tegnell pitää koronavilkkusovellusta turhana. (Kom igen..., 2020.)

Ruotsalaisessa sosiaalisessa mediassa enimmäkseen ihmetellään Ruotsin valitsemaa linjaa koronalle altistuneiden jäljityksessä. Ruotsalainen kommentti:

kaikilla tukholmalaisilla pitäisi olla jäljityssovellus käytössä...

K2T4V1R11

Pitämällä yhteiskunta auki voidaan vaimentaa koronapandemiasta aiheutuvia menetyksiä palvelualueille. Mutta entä koronan kitkeminen yhteiskunnasta? Pitäisikö vain odottaa koronan häviävän itsestään tautikartalta? Sosiaalisessa mediassa arvellaan, että Ruotsilla on suuria vaikeuksia saada testauskapasiteetti riittämään, joten kaikkia koronatestauksen jonottavia tuskin ehditään testata, eivätkä koronasovelluksen kautta altistuksestaan tiedon saaneet hevillä pääsisi testeihin.

Yksityisyyden suojan vaaliminen on merkittävässä osassa ruotsin sosiaalisessa kieliopissa. Tarkka jako yksityiseen elämänalueeseen versus yhteiseen sosiaaliseen elämään näkyy kommentteissa:

Monet selittävät, että koronasovellus varjostaisi heidän kulkemisiaan...

K2T4V1R1

Suomessa asetettiin suuria toiveita koronavilkkusovelluksen kyvyille löytää altistuneita. Korona-altistusvaroituksen saaneitten matkapuhelimen käyttäjien on todettu noudattavan ohjetta hakeutua koronatestiin, kun oireet ilmaantuvat. Sairaanhoidopiireissä tehtävässä korona-altistuneiden jäljitystyössä koronavilkkusovelluksen hyödyt jäävät silti vaatimattomiksi, koska sovellus ei kerro altistumisen ajankohtaa. (Uutissuomalaisen kysely..., 2020.) Suomalaisessa sosiaalisessa kieliopissa suhtaudutaan myönteisesti pyrkimyksiin kohentaa terveysturvallisuutta teknologisilla innovaatioilla. Teknologia koetaan ystävänä, jonka kanssa lähdetään toimimaan yhteisenä rintamana kaikki voimat yhdistäen vihollisen nujertamiseksi. Suomalainen kommentti:

Olen asentanut koronavilkun, koska välitän niin omasta kuin muidenkin elämästä...

K2T4V2R8

Nykyisenkaltaisena sovelluksena koronavilkku ei näytä pelastavan matkailua. Tartuntaketjujen kiinni saamiseksi kehitetty älypuhelimeen ladattava sovellus ei kerro riittävän täsmällistä tietoa, jotta siitä olisi hyötyä pandemian kuriin saamisessa.

Pohjoismaisen matkailuyhteistyön kannalta ongelmallista on, että teknologian merkitys poikkeaa toisistaan eri maissa. Suomessa on jäljellä modernismin aikakauden teknologiauskoa. Suomalaisessa sosiaalisessa kieliopissa otaksutaan teknisten laitteiden tuovan hyvää oikein käytettyinä. Ruotsalaisessa sosiaalisessa kieliopissa kyseenalaistetaan teknisten laitteiden luotettavuus: niiden arvellaan voivan kääntyä käyttäjänsä vastaan ja esimerkiksi vakoilla. Suomalaisten haaveissa mahdollisesti ollut yhteispohjoismainen matkailun koronavilkkusovellus tuskin saa laajaa kannatusta Ruotsissa.

6.5 Yhteenveto koronaviruksen leviämisen kontrolloinnin vaikutuksista

Toiseen osakysymykseen liittyvän aineiston luokittelu on esitetty kuviossa 10. Laatikkokuviossa esitetään ruotsalaisen ja suomalaisen sosiaalisen median keskusteluja uutisaiheittain.

uutisaihe	Ruotsi	Suomi
Rajan merkitys paikallisyhteisöille ja muille toimijoille	liikkuvuuden rajoittaminen ja Suomen sekavat ohjeistukset aiheuttavat hämmennystä	Suomen keskushallinnon määräämää rajavalvontaa pidetään diktatuurina, toisaalta ruotsalaisia ei haluta päästää levittämään tautia Suomeen
Ulkomaisten matkailijoiden testaus Lapissa	ihmettelyä, miksi Suomen keskushallinnon karanteenisuosituksia ei noudateta	ihmettelyä Ruotsin hitaudesta aloittaa koronatestaus
Matkailun tyrehtyminen Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla	Suomen matkustusrajoituksia kiitellään	muualta Suomesta tulevia ostosmatkailijoita ei haluta Meri-Lappiin
Koronavilkku	taudin jäljittämisessä ehkä hyvä väline, mutta vaarana, että koronavilkkusovellus vakoilee käyttäjänsä	innokas vastaanotto

Kuvio 10. Koronaviruksen leviämisen kontrolloinnin vaikutukset.

Koronaviruksen leviämisen kontrolloinnin vaikutukset rajanylityksen kulttuurisiin käytäntöihin aktualisoituvat valtiorajan merkityksessä paikallisille asukkaille. Heidän on pohdittava identiteettiään samoin kuin matkailuyritysten on linjattava brändi-identiteettinsä uudelleen.

Vuonna 2020 Ruotsi on sallinut rajanylitykset kuten ennen koronapandemiaa, mutta Suomi estää ruotsalaisten pääsyn maahan muissa paitsi välttämättömissä tapauksissa. Suomessa on otettu käyttöön koronavilkku-sovellus ilmoittamaan omistajansa älypuhelimien mahdollisesta korona-altistuksesta. Tällainen käytäntö loukkaa ruotsalaisten mielestä yksityisyyden suojaa.

Ruotsin sosiaalisen kieliopin perusteella Suomen terveysturvallisuusstrategia saa hyväksyntää ja arvontoa osakseen Pohjois-Ruotsissa. Rajavalvontaa pidetään mielekkäänä, mutta Suomen päivittyvään koronastrategiaan kuuluvaa nuuskan- ja alkoholinostomatkojen sallimista suomalaisille ihmetellään. Ilmeisesti tämä rajavalvonnan käytäntö entisestään vahvistaa ruotsalaisten käsityksiä suomalaisesta juomiskulttuurista.

Giacomettin ja Wøien Meijerin tutkimustulosten mukaan valtiolliset keskushallinnot eivät ole riittävästi perehtyneet raja-alueiden erityiskysymyksiin (Giacometti & Wøien Meijer, 2021; ks. luku 2 edellä). Tämä tulos on samansuuntainen omien tutkimustulosteni kanssa. Rajayhteisön jäsenten sekä matkailuyrittäjien kannanotot viittaavat siihen, että rajavalvonnasta haluttaisiin päättää paikallisella tasolla. Rajan merkitys on yhteneväinen molemmilla puolilla Ruotsin ja Suomen pohjoista rajaa: aikaisemmin raja on ollut hyvin pitkälti muodollisuus, mutta koronapandemian takia on nyt pystytetty suorastaan käsinkosketeltava raja-aita halkaisemaan yhtenäistä talousaluetta. Näyttää siltä, että rajavalvonnasta ja muista matkailun esteistä päästäisiin eroon vahvistamalla Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Suomen asemaa yhteisalueena, jolla olisi osin yhteiset lait käytössään. Tämän suuntaisia ehdotuksia on Ruotsin puoleisista rajakunnista jo tehtykin.

Tutkimusaineiston tarkastelu oman aikakautemme yhteiskunnallisten aatteiden näkökulmasta on johdattanut hahmottamaan pinnalla näkyvien rajamatkailun kulttuuristen käytäntöjen taustarakenteita, esimerkiksi Euroopan unionin, Ruotsin ja Suomen nykylinjauksia Euroopan integraatiosta. Sosiaalisen kieliopin teorian avulla voisi jatkaa osakysymyksen tutkimusta tähän suuntaan, mutta pro gradu -tutkielman puitteissa tyydyn vain kirjaamaan lukijalle tiedoksi havaitsemani taustarakenteet. Siljander (1988, s. 115–116; ks. luku 4 edellä) muistuttaa, että hermeneuttisessa menetelmässä tutkija voi syventäviä kysymyksiä esittäessään löytää odottamattomia kytköksiä ja piilossa olevia rakenteita.

7 KORONAPANDEMIASTA JOHTUVIA PYSYVIÄ MUUTOKSIA MATKAILUN KULTTUURISIIN KÄYTÄNTÖIHIN

Tässä analyysiluvussa käsittelem tutkimukseni kolmatta osakysymystä, *miten koronapandemia voi muuttaa pysyvästi matkailun kulttuurisia käytäntöjä*. Tarkastelen matkailun äkillisiä koettelemuksia kriittisinä pisteinä, joissa matkailuala on tienhaarassa ja joutuu valitsemaan tai lähtee kulkeutumaan uudenlaista polkua. Jatkan samalla tutkimuslinjalla kuin Buultjens, Ratnayake ja Gnanapala (2016, s. 361–364; ks. luku 2 edellä) heidän tarkastellessaan matkailualan elvyttämisen tapoja Sri Lankassa. Arvioin Shereshevan (2020, s. 73–75; ks. luku 2 edellä) tavoin, miten matkailusta voisi tulla koronakriisin jälkeen hyvinvoinnin veturi. Kiinnitän Ioannideen ja Gyimóthyin (2020, s. 630; ks. luku 2 edellä) lailla huomiota matkailuvelvyytyksen ekologiseen näkökulmaan. Analysoin sosiaalisen median keskusteluja uutisaiheiden mukaan ryhmiteltyinä eri alaluvuissa.

7.1 Matkailualan ahdinko

Koronarajoitusten takia matkailu- ja ravintola-ala on elänyt hiljaiseloa keväästä 2020 lähtien. Suomessa matkailun lopahtaminen on johtanut lomautuksiin ja yt-neuvotteluihin. Irtisanomisuhan alla on tuhansia matkailualan työntekijöitä. Matkailuyrittäjiä on tuettu hallituksen ottamalla velkarahalla, mutta liikevaihdon jyrkkä pudotus on johtamassa konkursseihin. (”Vastustajamme on korona”..., 2020.) Suomalaisessa sosiaalisessa mediassa matkailun ahdinkoa tarkastellaan paljolti luonnon kulumisen näkökulmasta. Matkailualan kasvua pidetään Lapin luonnolle haitallisena. Hiljaiset suomalaiset uskaltavat koronan aiheuttamassa poikkeustilanteessa ilmaista julkisesti vastahankaisuutensa matkailuelinkeinoa kohtaan. Suomalainen kommentti:

...Jokainen täysjärkinen ymmärtää, ettei valtava turistiryntäys voi jatkua, nyt Korona suojaa luontoamme...

K3T1V1R3

Kommenteissa myös ihmetellään, miksi matkailuyrityksiä on viime vuosina pullahdellut kuin sieniä sateella. Koronapandemian arvioidaan olevan vain osasy matkailualan konkursseihin.

Syy on siinä, että Lappiin on tehty liikaa matkailuyrityksiä. Ei kaikille riitä enää asiakkaita. Lisäksi hintataso on hinattu niin kalliiksi...

K3T1V1R5

Niin kauan kun Ruotsin rajan yli ei pääse yksinkertaisesti, se on vapaata pudotusta Lapin elinkeinoelämälle. Asian olisi voinut ratkaista, mutta ei, Nyt alkaa näkymään päätöksien vaikutukset.

K3T2V3R19

Vieraanvaraisuus joutuu koetukselle, kun paikallisten asukkaiden omaan tilaan tulvii matkailijoita. Massaturismia koskevassa tieteellisessä tarkastelussa on saatu tulokseksi, että matkailuelinkeinon työllistävä vaikutus on vaientanut luontoa puolustavia kriittisiä äänenpainoja Kreikassa, Espanjassa ja Portugalissa. Massaturismia siedetään, koska se tuo vaurautta, mutta ympäristöaktivismi on nouseva trendi. (Kousis, 2000, s. 485.) Eteläeurooppalainen ympäristöaktivismi on paikallistasolla yhtä vireää kuin Pohjois-Euroopassa, erona mainittakoon eteläeurooppalaisen ympäristöaktivismiin tavoittelevan myös yhteiskunnan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistumista (Kousis, Porta & Jiménez, 2008, s. 1642). Jos koronapandemian jälkeisenä aikana massaturismi jatkaa Lapissa kasvuaan, on täälläkin odotettavissa ympäristöaktivistien mielenilmauksia, kuten suurissa matkailumaissa. Näissä mielenilmauksissa paikallisväestö asettunee ympäristöaktivistien puolelle matkailuväkeä vastaan. Sosiaalisessa kieliopissa suomalaisuus on ennen kaikkea rauhaisaa rinnakkaineloa luonnon kanssa. On selvää, että tiedostamatta tai pohtimatta asennetaan sen tarkemmin, suomalainen puolustaa oikeuttaan hyvään luontosuhteeseen.

Ruotsalaisessa sosiaalisessa mediassa käyty keskustelu työpaikkojen tarjonnasta on luottavaista. Koronapandemia on toki jarruttanut työllistymistä, mutta ei kuitenkaan niin paljon, että sosiaalisen median keskusteluissa olisi ryhdytty pelkäämään massatyöttömyyttä. Ruotsalainen kommentti:

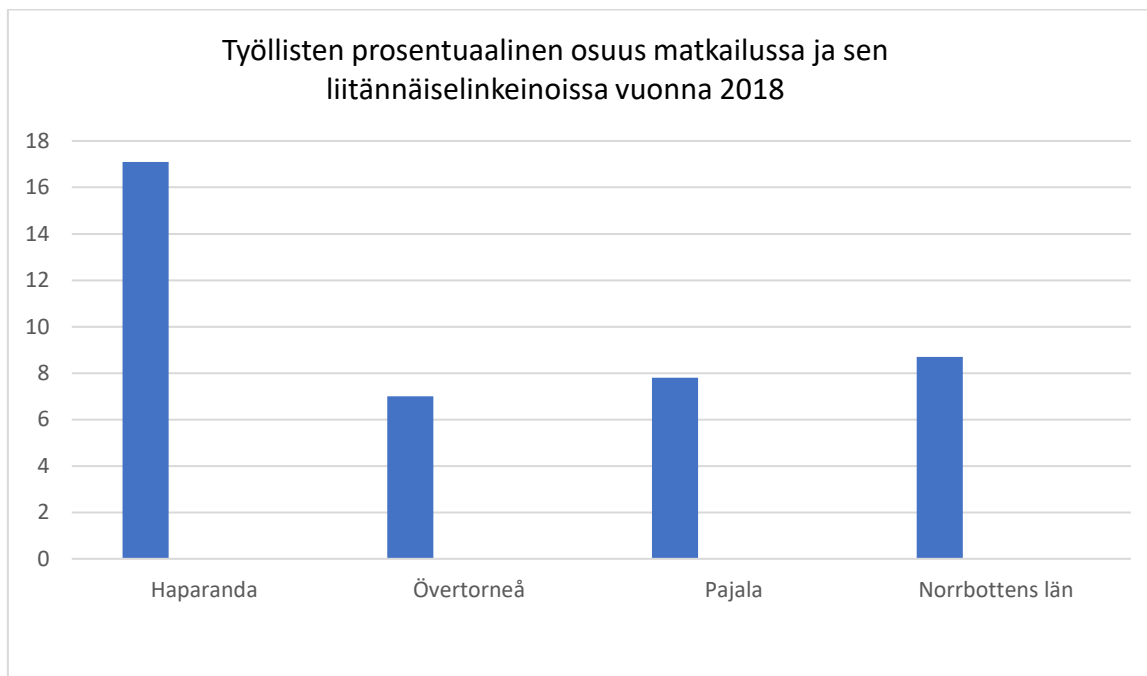
...Haaparannalta on tällä hetkellä hieman hankala löytää työpaikkaa, mutta tässä lähellä Kiirunassa ja Jällivaarassa on tarjolla työpaikkoja...

K3T1V2R2

Ruotsalaiseen sosiaaliseen kielioppiin on juurtunut luottamus maan vakaaseen talouteen. Koronapandemian vaikutukset matkailualan tai muiden elinkeinojen toimintaan eivät näytä huolettavan ruotsalaisia.

Matkailualan työpaikkojen osuus kaikista työpaikoista oli Suomen Lapissa kahdeksan prosenttia vuonna 2018 (TEM, 2020, Matkailu lukuina). Kuviossa 11. on havainnollistettu, miten matkailualan työpaikkojen osuus kaikista työpaikoista oli myös Ruotsin puolella

Norrbotenin läänissä noin kahdeksan prosenttia vuonna 2018. Haaparannassa matkailun ja sen liitännäiselinkeinojen palveluksessa oli 17 % työllisistä vuonna 2018.

Kuvio 11. Matkailualan työpaikat kaikista työpaikoista Norrbottenissa. Lähde: Regionfakta, 2020.

7.2 Luksusmatkailu

Kovin on Lappi kallis kohde lapsiperheille täältä kotimaasta. Mutta toivottavasti paksulompsaiset turistit(ulkomailta) tulevat/pääsevät lomailemaan.

K3T2V3R17

Edes vuoden 2008 finanssikriisistä johtunut taantuma ei taitanut luksusmatkailun jatkuvaa kasvua (Iloranta, 2019, s.6). Lapin toivotaan täyttyvän maailman superrikkaiden vuokraamista piilopirteistä. Luksusmatkailijat eivät näy paikallisten arjessa, jopa lentokentille he tulevat yksityislentokoneilla kenenkään tietämättä. Novotná ja Kunc (2019, s. 90) toteavat, että luksusmatkailusta on tulossa maailmanlaajuisesti yhä suositumpaa. Tyypillisen luksusmatkailijan profiilin selvittäminen auttaisi matkanjärjestäjiä ja matkan kohdealueen suunnittelijoita laatimaan onnistuneita ohjelmapaketteja mieluisine ostosmahdollisuuksineen.

Suomen Lapissa ounastellaan, että koronapandemian kautta normaaliksi käytännöksi muodostunut ”social distancing” eli sosiaalisen etäisyyden ottaminen jää luksusmatkailuun pysyväksi piirteeksi. Jos koronaturvallisuudesta huolehditaan ensiluokkaisesti, niin varovaisiksi tiedetyt superrikkaat matkailijat uskaltavat tulla yhä uudestaan Lappiin. (Lapissa investoidaan..., 2020.) Suomalaiseen sosiaaliseen kielioppiin sosiaalisen etäisyyden ottaminen sopii erittäin hyvin. Jos matkailijat eivät näy paikallisessa arjessa, niin matkailuvolyymien kasvattaminen tuntuu hyväksyttävämältä.

Hermeneuttista metodologiaa käyttävä tutkija voi esittää tulkinnan tekstimuodossa tai formaalin logiikan lauseina Aristoteleen esikuvan mukaisesti (Oesch, 2005, s. 15; ks. luku 1 edellä).

Aikovatko suomalaiset toistuvien ja laajoin mielenilmauksin puuttua luksusmatkailun kasvuun Lapissa? Todennäköisesti eivät, vaan paikalliset asukkaat antavat sosiaalisen toimiluvan luksusmatkailun kasvattamiselle. Esitän tämän propositiologiikan lauseena:

$$((A \wedge B) \rightarrow C)$$

A = kulttuuriyhteisön tiedostettu kollektiivinen sosiaalinen todellisuus, luksusmatkailua ja massaturismia vastustetaan sosiaalisessa mediassa, ärhäkkäitä kommentteja, osa paikallisista asettuneet ympäristöaktivistien puolelle ja osallistuu mielenilmauksiin

B = kulttuuriyhteisön sosiaalinen kielioppi, luksusmatkailun pysyminen piilossa paikallisesta arjesta kelpaa suurimmalle osalle suomalaisista, suurin osa paikallisista ”ei jaksa lähteä” mielenilmaukseen

$(A \wedge B)$ = tietoisten ja tiedostamattomien normien ohjaama sosiaalinen todellisuus

C = matkailun kulttuurinen käytäntö, matkailun ”uusi normaali”

$((A \wedge B) \rightarrow C)$ tarkoittaa, että sosiaalisen median ärhäkkäät kommentit (A) tarvitsevat tuekseen piilossa olevat tekijät (B), jotta kokonaiskuva matkailun tilanteesta (C) olisi todenmukainen

Jos sosiaalisen median julkisilta keskustelupalstoilta haetaan viestejä ja arvioidaan niistä matkailun ja ympäristöliikkeiden välienselvittelyn todennäköisyyttä ottamatta huomioon sosiaalisen kieliopin merkityksenantoa, joudutaan tilanteeseen, jossa $A \rightarrow C$. Vastaavasti vaalien ovensuukyselyissä kannatusluvut voivat vääristyä, koska äänestäjät eivät uskalla paljastaa, ketä ovat äänestäneet.

7.3 Tornion ja Haaparannan matkakeskuksen kohtalo

Ruotsalainen Bussgods (matkahuolto) ja suomalainen Matkahuolto ovat toimineet samalla asemalla, jonka pihalla ovat sijainneet molempien maiden kaukoliikenteen päätepyssäkit. Fyysisesti Matkakeskus paikantuu juuri ja juuri Ruotsin puolelle alle sadan metrin päähän Suomen rajasta. Koronapandemiasta johtuvan rajavalvonnan takia suomalaiset palvelut on siirretty rakennuksesta Suomen puolelle. (Korona hankaloitti..., 2020.) Esteetön asiointi ja matkailu on jäänyt koronarajoitusten vuoksi tauolle. Surulliset hymiöt kertovat suomalaisessa sosiaalisessa mediassa pettymyksestä, mutta sanallistettu kommentti selventää suomalaisten ymmärtävän koronarajoitusten tärkeyden:

Terveys ensisijaisena...

K3T2V4R1

Norrbotenissa seurataan matkailun tilannetta Suomen puolella. Ruotsalainen kommentti:

...on hyvä olla selvillä siitä, mitä Suomen puolella matkailualalla tapahtuu, koska talousalueemme ovat kietoutuneet yhteen...

K3T2V1R2

Minkälainen merkitys kahden maan yhteisellä matkakeskuksella on rajayhteisön jäsenille? Matkakeskuksen johtoryhmän on lähiaikoina määrä kokoontua päättämään rakennuksen tulevasta käytöstä (Korona hankaloitti..., 2020). Kiinteistöjä omistavien tahojen näkemys on, että naapurimaan kiinnostus heijastuu rajan läheisyydessä sijaitsevien kiinteistöjen arvoon (Honkanen, Pitkänen & Hall, 2016, s. 152–153; ks. luku 2 edellä).

Giacomettin ja Wøien Meijerin tutkimustulosten mukaan pohjoismaiset korkean tason ammattihenkilöt ovat ryhtyneet koronakriisin ravistelemina puolustamaan kukin oman maansa kansallista ja valtiollista identiteettiä (Giacometti & Wøien Meijer, 2021; ks. luku 2 edellä). Olisiko niin, että matkakeskuksesta on kehkeytymässä kansallisvaltioatteen kiistakapula? Tornion ja Haaparannan yhteisen matkakeskuksen on ollut tarkoitus yhdistää Ruotsin ja Suomen linja-autojen kaukoliikenteen reitit saumattomasti. Kansallisvaltiot pitävät luonnollisesti kiinni verotusoikeudestaan omalla maantieteellisellä alueellaan. Nähdäkseni Euroopan integraation seuraava askel on verotuksen uudistaminen. Suomen pitäisi omaksua aktiivinen rooli Euroopan unionin lainvalmistelussa ja valvoa Ruotsin ja Suomen pohjoisen rajan etuja laadittaessa lainsäädännöllistä pohjaa verouudistuksille. Kahden valtion rajalla toimivat rakennuskompleksit voisi määrätä verotuksellisesti

neutraaleiksi alueiksi, joilta kerätyt verot käytettäisiin yhteisesti paikallisen alueen kehittämiseen.

7.4 Kemi-Tornion lentokentän lopetusuhka

Matkailuelinkeinon kasvu kiistämättä edellyttää hyviä liikenneyhteyksiä ja johtaa usein lentoliikenteen kasvuun. Matkailuyrittäjät asiakkaineen ovat tietoisia lentoliikenteen päästöjen vaikutuksesta ilmastonmuutokseen ja odottavat siksi ratkaisua lentokoneiden päästöongelmaan. (Kantola, 2019, s. 101.) Vuonna 2019 Kansainvälinen ilmakuljetusliitto (International Air Transport Association) luokitteli lentohäpeän pahimmaksi uhaksi eurooppalaiselle lentoliikenteelle (Gössling, Humpe & Bausch, 2020, s. 8). Suomessa alkoi kiiivas ilmastokeskustelu ja ilmaston lämpenemistä jouduttavan lentomatkustuksen arvostelu hieman ennen koronapandemian puhkeamista. Kansainvälisesti yhä suosituimpi tapa matkustella kaukomatkakohteisiin on suomalaisten mielestä kyseenalainen lomanviettotapa. Suomalainen sosiaalisen median kommentti:

Suomeen toivotaan paljon matkailijoita. Niitä tulee muun muassa Kiinasta, varsinkin lentämällä. Ihmetyttää tuollainen, koska lentämistä monet Suomessa pitävät pahana asiana. Eikö tällaisten matkailijoiden tulo pitäisi kieltää?

K3T3V2R15

Tulkitsen suomalaista sosiaalista kielioppia niin, että suomalaisille on luonnon monimuotoisuuden säilyttämisellä ja omasta elinympäristöstä huolehtimisella suuri merkitys. Matkailukin on suomalaisten mielestä sinänsä kannatettava asia, mutta ei millä tahansa ehdoilla. Nämä suomalaisen sosiaalisen kieliopin sisällölliset piirteet ovat moraalisesti hyväksyttäviä ja esikuvallisiakin nyky maailmassa, jossa ympäristökeskustelu vasta hakee muotoaan. Toisaalta sosiaalisessa kieliopissa näkyy, että on sallittua ärsyyntyä ylhäältä päin tulevasta syyllistämisestä:

Kun kiinalainen lentää suomeen lomalle, se on hyvä ja kannatettava asia. Kun suomalainen lentää kiinaan, suomalaisen toiminta pilaa koko maapallon ilmaston ja aiheuttaa ruotsalaisille sietämätöntä lentohäpeää.

K3T3V2R16

Julkinen keskustelu lentohäpeästä ei ole vielä Suomessa saavuttanut sellaisia mittasuhteita kuin Ruotsissa. Ruotsalainen kommentti:

Yksinkertainen ratkaisu olisi rakentaa luotijunaverkosto...

K3T3V1R2

Ruotsalaisessa sosiaalisessa kieliopissa lentämisen ongelmaa lähestytään taloudellisesta näkökulmasta. Kannatusta näyttäisi saavan lentojen luokittelu lomalentoihin ja muuhun liikkumiseen, jolloin lomalentoja voitaisiin verottaa muuta liikkumista ankarammin. Ruotsalainen kommentti:

Kaikki lentomatkat eivät ole turhia lomailumatkoja. Työmatkat ja sukulaisvierailut on joskus pakko tehdä lentämällä, mutta Euroopan mittakaavassa juna olisi hyvä vaihtoehto...

K3T3V1R7

Suomalaisessa sosiaalisessa kieliopissa lentohäpeäkeskusteluun liittyy syvälinen ja alakuloinen moraalinen vire. Sanan lentohäpeä merkitys on ruotsalaisille erilainen: harmillisesta tilanteesta ryhdytään yhdessä etsimään poispääsyä, aktivoidutaan taloudelliseen toimeliaisuuteen. Ratkaisuksi Engström ym. (2020, s. 791) suosittelevat yhtenäisen hiilidioksidipäästötariffin ottamista käyttöön ensin Euroopassa ja sitten maailmanlaajuisesti, jotta lasku hiilidioksidipäästöistä jakautuisi oikeudenmukaisesti. Koronan aiheuttaman taantuman aikana on tilaisuus järjestellä energiapolitiikkaa entistä ympäristöystävällisemmäksi.

Lentojen peruminen näivettää rajamatkailua. Koronarajoitukset ovat supistaneet Kemi-Tornion lentokentän toimintaa niin paljon, että säännöllinen lentoliikenne saatetaan lopettaa kokonaan. (Meri-Lapissa odotetaan..., 2020.) Ruotsin puolella lähimmät lentokentät ovat Luulajassa ja Pajalassa (Välkommen till..., 2020). Matkanjärjestäjät joutuvat pohtimaan Rovaniemen ja Oulun lentokenttien käyttöä suunnitellessaan matkapaketteja jäänmurtajille ja muihin kohteisiin Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla.

Suomessa maakunnalliset kentät palvelevat kukin oman alueensa matkustustarpeita, mutta Kemi-Tornion lentokenttää käyttävät ruotsalaisetkin. Ruotsalainen sosiaalisen median kommentti:

...viihdyn Haaparannalla, koska täältä pääsee helposti maailmalle: lentäen Luulajasta ja junalla tai lentäen Kemistä...

K3T3V4R1

Kemin lentojen harva aikataulu enteilee monien suomalaisten sosiaalisen median keskustelijoiden mielestä lentojen loppumista kokonaan. Suomalainen kommentti:

Kuka uskoo, että lennot Kemiin lisääntyvät? Itse uskon että muutaman vuoden päästä Kemiin ei lennä yhtään konetta...

K3T3V3R1

Lentokentän tai muun suuren, maakunnalliseen matkailustrategiaan kuuluvan hankkeen ennakoarvioinnissa olisi hyödyllistä ottaa sosiaalisen kieliopin vaikutus huomioon. Ruotsalaisen sosiaalisen kieliopin perusteella ruotsalaiset ymmärtävät lentohäpeän käytännön järjestelyillä ratkaistavaksi taloudelliseksi ongelmaksi. Suomalaisen sosiaalisen kieliopin perusteella lentohäpeä taas liittyy yksilön identiteettiin: ei voi olla uskottavasti luontoihminen, jos jatkaa lentämistä kuten ennen. Suomalainen yhteisö on taipuvainen kollektiivisesti paheksumaan ”väärää” elämäntapaa. Gössling, Humpe ja Bausch (2020, s. 2) tähdentävät moraalisten ja sosiaalisten normien vaikutusvaltaa yksilöön tämän muodostaessa käsitystä hyväksyttävistä ja luonnolle ystävällisistä matkustustavoista.

Jos ennakoarvioinnissa otetaan huomioon sekä ruotsalaisen että suomalaisen sosiaalisen kieliopin vaikutus lentohalukkuuteen ja siten lentokentän tulevaan suosioon, niin kentän kannattavuuden ennakointi paranee. Esitän tämän propositiologiikan lauseena:

$((A \wedge B \wedge C) \rightarrow D)$

A = sekä ruotsalaisen että suomalaisen rajayhteisön tiedostettu kollektiivinen sosiaalinen todellisuus

B = ruotsalaisen rajayhteisön sosiaalinen kielioppi

C = suomalaisen rajayhteisön sosiaalinen kielioppi

D = lentokentän kannattavuus

Ennakoarvioinnin tekeminen ottamatta huomioon sosiaalisen kieliopin merkityksenantoa johtaa tilanteeseen, jossa $A \rightarrow D$.

Eryisesti suomalaista sosiaalista kielioppia (C) pitäisi tutkia tarkemmin. Kuinka haluttomia suomalaiset ovat käyttämään lentokoneita lähitulevaisuudessa? Koronatartunnan pelko ja lentohäpeä saavat matkustajat empimään. Kun aihe on sensitiivinen, informantit saattavat jättää jotakin oleellista kertomatta vastatessaan lomaketutkimuksen haastattelukysymyksiin, siksi epäsuora tiedon hankkiminen sosiaalisen kieliopin välityksellä puolustaa paikkaansa.

7.5 Matkailuteollisuudesta virtuaalitapahtumateollisuudeksi

Koronapandemian poikkeusvuonna 2020 Finnair järjestää virtuaalisia lentoja Rovaniemelle. Lentämisen tunnelmaan pääseminen onnistuu internetselaimia käyttävillä VR-laseilla (virtual reality) tai tavallisella älypuhelimella. (Finnair järjestää..., 2020.) Lentäminen itsessään on ihmismieltä kiehtova elämys, Lapin joululennotkin alkoivat halusta lentää yliäänikoneella sopivaan päiväretkikohteeseen. Concorde laskeutui Rovaniemen lentokentälle ensimmäisen kerran jouluna 1984 kymmentuhatpäisen yleisön seurattuna tapahtumaa. (Sarni, 1984, Hakulisen, Kompulan & Saraniemen, 2007, s. 29 mukaan.) Lentämisen kokeileminen virtuaalisena on vielä varsin uutta ja houkuttelevaa, koska VR-lasit ovat vasta yleistymässä uutena viihdeteknologisena laitteena. Lentoyhtiö voi pitää yllä tunnettuuttaan ja yhteyttä asiakkaisiinsa tarjoamalla virtuaalimatkoja.

Sekä ruotsalaisessa että suomalaisessa sosiaalisessa mediassa on VR-tekniikkaan orientoituneita keskusteluryhmiä. Suomalaisessa sosiaalisessa kieliopissa on havaittavissa uteliaisuutta virtuaalimaailmaa kohtaan. Tietokonepelaamista harrastavista osa haluaa kokeilla virtuaalipelejä, mutta VR-lasien kalleus on toistaiseksi hidastanut tähän digitaaliseen ympäristöön tutustumista. Suomalainen kommentti:

...Kaukosiirtymä suoraan tapahtumapaikalle ilman pakollista virtuaalilentoa olisi oma valintani. Mutta ketä virtuaalilentäminen kiinnostaa, se hänelle suotakoon...

K3T4V2R3

Virtuaalimaailmassa on kattava tarjonta fantasiatapahtumia ja erilaisia pelejä. Ruotsalaiset osallistuvat globaalien virtuaalisyhteisöjen tapahtumiin. Ruotsalaisessa sosiaalisessa kieliopissa näkyy, että verkostoitumista kansainvälisille virtuaalialustoille pidetään mielekkäänä ja suotavana. Ruotsalainen kommentti:

...nyt on menossa VR-festarit, jossa näytetään 360-filmejä...

K3T4V3R6

Yhteiskunnan sulun aikana on pohdittu, miten alueellinen aineellinen kulttuuriperintö tuotaisiin matkailijoiden ulottuville. Matkailuyrittäjien tuottamat videot palveluistaan ja virtuaaliset kaupunkikierrokset herättävät toki mielenkiintoa, mutta on otettava selkoa, ovatko asiakkaat valmiita maksamaan virtuaalimatkoista niin paljon, että se olisi liiketaloudellisesti kannattavaa toimintaa. Virtuaalisen kaupunki- tai museokierroksen järjestäjälle riittänee, että virtuaalimatkasta maksetaan elokuvalipun hinta. Nanni ja

Ulqinaku (2020, s. 102942) ovat selvittäneet, että virtuaalikierron museossa saa osallistujat tukemaan museota rahallisesti.

Rajamatkailussa kaupunkikierrokset ja kuntien esittelyt voisi yhdistää kattamaan molemmin puolin valtakunnanrajaa sijaitsevat paikkakunnat. Opastuskieleksi voisi valita ruotsin, suomen tai muun kielen. Mukaansatempaava virtuaalikierron todennäköisesti innostaisi tulemaan paikan päälle koronapandemian jälkeen. Matkailuyrittäjiä ja muita virtuaalikierrosten suunnittelijoita auttaisi, jos käytettävissä olisi rajapaikkakuntien yhteinen digitaalinen arkisto, johon olisi koottu materiaalia kelanauhureilta, kaitafilmeiltä ja CD-ROM-levyiltä.

7.6 Yhteenveto koronapandemian pysyvistä vaikutuksista rajamatkailuun

Kolmanteen osakysymykseen liittyvän aineiston luokittelu on esitetty kuviossa 12. Laatikkokuviossa esitetään ruotsalaisen ja suomalaisen sosiaalisen median keskusteluja uutisaiheittain.

uutisaihe	Ruotsi	Suomi
Matkailun ahdinko	matkailualalta työttömiksi jääville löytyy helposti muita työpaikkoja	Lapissa on liikaa matkailuyrityksiä
Luksusmatkailu	luksusmatkailun ei haluta kasvavan massaturismiksi	säännöistä sovittava
Matkakeskuksen ja lentokentän kohtalo	matkakeskusta ja lentokenttää tarvitaan, lentohäpeä taloudellinen ongelma	lentohäpeä moraalinen kysymys
Virtuaalimatkailu	kansainväliset virtuaalialustat kiinnostavat	alustava innokas vastaanotto

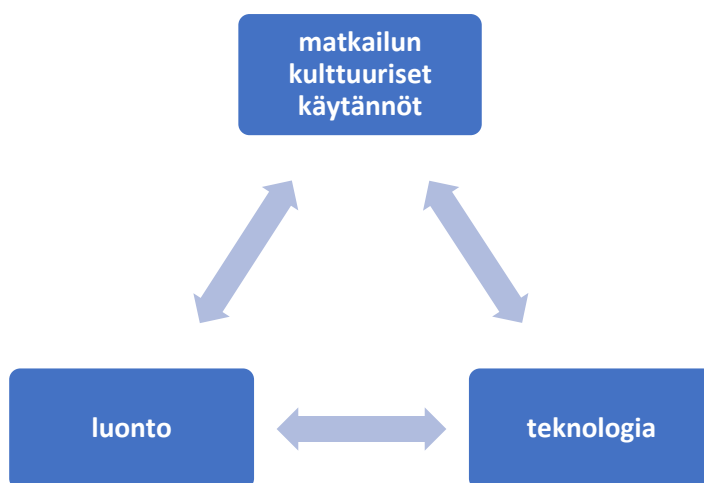
Kuvio 12. Koronapandemian mahdollisia pysyviä vaikutuksia rajamatkailuun.

Suomessa kasvomaskien käyttö, turvavälien pitäminen ja käsien desinfiointi ovat tulleet tutuiksi käytännöiksi yleisötapahtumissa ja liikennevälineissä. Näistä käytännöistä on tullut ”uusi normaali”, joka jatkunee hyvän aikaa koronapandemian päättymisen jälkeen. Liikenne tuskin palaa entiselleen, sillä koronapandemia on antanut pontta Kemi-Tornion lentokentän lopetushalle, ja Tornio-Haaparannan yhteinen matkakeskus on jo lopettanut toimintansa kahden valtion yhteisenä linja-autoasemana.

Ruotsin sosiaalisessa kieliopissa kuvastuu positiivinen, toiminnallinen vire ja usko talouden elpymiseen. Suomen sosiaalisessa kieliopissa näkyy ajatus koronapandemiasta

luonnonympäristölle huojennusta tuovana hengähdystaukuna ilmaston ääri-ilmiöiden ja elinympäristön muutosten laajentuessa. Sosiaalisen kieliopin hiljaiset äänenpainot kertovat, että matkailun kasvun toivotaan pysähtyvän lopullisesti näihin mittoihin, jotka se on viime vuosina saavuttanut. Suomesta ei haluta massaturismin kohdemaata, ei varsinkaan lentohäpeän takia. Pohjois- Suomen saavutettavuushan on ollut hyvin pitkälti lentoliikenteen varassa.

Ruotsin ja Suomen rajamatkailun yhteinen kohdealue on tutkimusaineiston perusteella kulttuurisesti rakentunut niin, että alueella kukoistaa sulassa sovussa kaksi vahvaa pohjoista kulttuuria: rajaseudun pohjoisruotsalaisuus omine erityispiirteineen ja rajaseudun pohjoissuomalaisuus. Matkailuyhteistyön tiivistämiselle on olemassa hyvät edellytykset, koska alueella on jo perinteisesti tehty paljon yhdessä. Lentoyhteyksien avaaminen Kemi-Tornion ja Pajalan lentokentän välillä vahvistaisi alueen imagoa ja olisi konkreettinen näyttö alueen itsenäisesti johdetusta matkailupolitiikasta. Lentoliikenteen Interreg-tukea lienee saatavissa rajamatkailun kehittämiseksi, varsinkin jos tehtäisiin yhteistyötä alueen akkuteollisuuden kanssa. Kokeiluluontoinen lentoliikenne Kemistä Pajalaan sähkölentokoneilla lisäisi alueen vetovoimaa. Jyväskylän yliopiston tiedeutisten mukaan (Suomessa potentiaalia..., 2020) sähkölentokoneen akkujen lataus riittää 400 kilometrin pituisen lennon suorittamiseen jo vuonna 2025. Koelentäminen lyhyemmillä matkoilla voitaisiin aloittaa aikaisemmin. Giacometti ja Wøien Meijer (2021; ks. luku 2 edellä) suosittelvat tekemään rohkeasti uusia avauksia koronaelvytyksen tehostamiseksi.

Kuvio 13. Matkailun kulttuuristen käytäntöjen, luonnon ja teknologian välinen voimakenttä.

Tutkimusaineiston perusteella näyttää siltä, että matkailun kulttuuriset käytännöt ovat kiinteästi sidoksissa sekä luontoon että teknologiaan. Tämä yhteys on havainnollistettu kuviossa 13. Rajamatkailussakin kulttuuriset käytännöt, luonto ja teknologia tarvitsevat keskinäistä tasapainoa. Kun liikenneteknologian avulla on kasvatettu matkailijamääriä, luonto ja ilmasto ovat joutuneet ahdinkoon, mikä taas on johtanut matkailun kulttuuristen käytäntöjen uudelleenarviointiin. Suomalainen sosiaalinen kielioppi kertoo vakaasta aikomuksesta puolustaa luontoa, mutta myös teknologiauskosta. Ruotsin sosiaalisessa kieliopissa näkyy luottamus taloudelliseen kasvuun. Nordin (1999, s. 376–377; ks. luku 4 edellä) korostaa, että hermeneuttista menetelmää käyttävien tutkijoiden odotetaan arvioivan teknistieteellisten innovaatioiden vaikutusta yhteiskuntaan.

Koronapandemian aikana matkailuyrittäjät ovat lisänneet digitaalisia interaktiivisia palveluja. Entistä ajankohtaisemmaksi nousee kysymys, kuinka hyvin Ruotsin puolelta pystytään palvelemaan suomeksi ja kuinka hyvin Suomen puolella matkailuyrittäjät osaavat viestiä digitaalisessa ympäristössä skandinaavisilla kielillä. Virtuaalimatkailu on piristävää lisä matkailulle ja kunhan VR-lasit halpenevat on varmasti odotettavissa enemmän kysyntää virtuaalikerroksille. Virtuaalimatkailu ei silti voi korvata normaalia hotelli- ja ravintolatoimintaa, joka on ollut rajoitustoimien takia suurissa vaikeuksissa. Sosiaalisen kieliopin perusteella ruotsalaiset ja suomalaiset odottavat paluuta entisiin kulttuurisiin käytäntöihin rajamatkailussa. Molemmissa sosiaalisissa kieliopeissa näkyy valmius tarvittaessa uudistaa kulttuurisia käytäntöjä.

Koronapandemia on lisännyt kiinnostusta virtuaalimatkailuun. Rajamatkailulle olisi hyödyksi yhteinen digiarkisto, johon koottaisiin aineistoa molemmin puolin rajaa. Painotuotteet, kaitafilmit ja vanhat CD-ROM -levyt olisi syytä digitoida matkailuväen käyttöön, jotta voitaisiin monipuolisesti laatia opastettuja rajamatkailun virtuaalikerroksia.

8 PÄÄTÄNTÖ

8.1 Tutkimustulosten yhteenveto

Pro gradu -tutkielmani pääkysymykseen, *miten koronapandemia vaikuttaa matkailun kulttuurisiin käytäntöihin Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla*, olen etsinyt vastauksia hermeneuttiseen traditioon kuuluvan sosiaalisen kieliopin teorian avulla. Tutkimusmetodinä olen käyttänyt sisällönanalyysia ja hermeneuttista metodia pyrkien hahmottamaan ruotsin ja suomen sosiaalisten kielioppien antamat merkitykset matkailun kulttuurisille käytännöille. Tutkimusaineiston olen kerännyt sosiaalisen median julkisilta keskustelupalstoilta.

Ensimmäiseen osakysymykseen, *miten koronapandemia vaikuttaa matkailuelämyksiin*, liittyvät tutkimustulokset tukevat Uusitalon (2017, s. 7; ks. luku 2 edellä) ja Jorgensonin ym. (2019, s. 566–570; ks. luku 2 edellä) elämynäkökulmasta tehtyjä matkailututkimuksia, joiden mukaan matkailuympäristössä vallitsevilla olosuhteilla on huomattava merkitys elämyksen laatuun. Tämän pro gradu -tutkielman tuloksista käy myös ilmi, että koronakriisi on heikentänyt turvallisuustilannetta rajamatkailussa. Koronakriisi on kiihdyttänyt matkailun toimintaympäristön muutosprosessia, esimerkiksi Ruotsin puolelta joukko kuntia on hakenut pääsyä vapaakuntakokeiluun noudattaakseen osin Suomen lakia.

Rajamatkailun kulttuurisiin käytäntöihin kohdistuu muutospaineita molemmilta puolilta valtakunnanrajaa. Festivaalijärjestäjät ovat saattaneet tottua siihen, että yleisö koostuu matkailijoiden lisäksi paikallisista ruotsalaisista ja suomalaisista vakiokävijöistä. Koronakriisin pitkittyessä seuraavat festivaalit joudutaan ehkä järjestämään erityisiä terveys suosituksia noudattaen ja kieltämään tiettyjen maiden kansalaisten pääsy tapahtumaan.

Ruotsin puolella matkailuyrittäjät ovat saaneet monipuolisemmin rahallista tukea koronakriisissä kuin Suomen puolella, etenkin ohjelmapalveluyritysten toiminta on ollut Suomen puolella suurissa vaikeuksissa, ja yrittäjät ovat alkaneet puhua koirien lopettamisesta. Sosiaalisessa mediassa koirien lopettamista on ankarasti vastustettu, mutta joissakin puheenvuoroissa on kyseenalaistettu ihmisten oikeus valjastaa porot ja koirat elämysteollisuuden palvelukseen. Taustalla vaikuttava filosofinen keskustelu eläinten oikeuksista heijastunee ennemmin tai myöhemmin eläinsafarien kysyntään.

Toiseen osakysymykseen, *miten koronapandemian leviämisen kontrollointi muuttaa rajanylityksen kulttuurisia käytäntöjä*, kytkeytyen Timothy (1999, s. 187, 201; ks. luku 2

edellä), Nilsson, Eskilsson ja Ek (2010, s. 160–161, 167; ks. luku 2 edellä), Honkanen, Pitkänen ja Hall (2016, s. 152–153; ks. luku 2 edellä) sekä Prokkola (2007, s. 121–135; ks. luku 2 edellä) ovat tutkineet rajojen avautumisen ja lisääntyvän liikkuvuuden merkitystä. Olen jatkanut samalla tutkimuslinjalla, mutta päinvastaisesta näkökulmasta, kuten Giacometti ja Wøien Meijer (2021; ks. luku 2 edellä), hahmottaen rajojen sulkeutumisen ja liikkumisen rajoittamisen merkitystä rajamatkailulle.

Kysymys ulkomaisten matkailijoiden koronatestauksesta Lapissa on kirvoittanut sosiaalisesta mediasta paljon kommentteja: testauskäytäntöjä vaaditaan samanlaisiksi kaikille, eikä mitään erivapauksia ulkomaisille matkailijoille haluta sallia, kuten matkailuyrittäjät olivat toivoneet. Pohjoisen sairaanhoitopiirit haluaisivat vedoten paikallistuntemukseensa päättää itse koronakäytännöistä ilman valtiollisen keskushallinnon ohjausta. Euroopan unionin alaisen Euroopan komission integraatiolinjaukset ja valtiollisten keskushallintojen rajoille määräämät koronakontrollit näyttäytyvät vastakkaisina pyrkimyksinä paljastaen Euroopan unionin hauraan rakenteen.

Tutkimustulokseni tukevat Giacomettin ja Wøien Meijerin (2021; ks. luku 2 edellä) saamia tuloksia näiltä osin: rajanylitys kulttuurisena käytäntönä saa koronapandemian myötä uusia merkityksiä Ruotsin ja Suomen pohjoisella rajalla, koska paikalliset asukkaat joutuvat määrittelemään uudelleen identiteettinsä. Tutkimusaineiston perusteella paikalliset raja-alueen asukkaat ovat hämmästyneitä valtiollisen keskushallinnon rajavalvontaa koskevista määräyksistä. Raja-alueen matkailuyrittäjät joutuvat tasapainoilemaan kahden eri valtion koronaohjeistuksien varassa. Kahden valtion alueelle ulottuvan matkailun kohdealueen kehittämisestä ja rajanylityksen käytännöistä tahdottaisiin päättää itse paikallisella tasolla.

Kolmanteen osakysymykseen, *miten koronapandemia voi muuttaa pysyvästi matkailun kulttuurisia käytäntöjä*, nivoutuvat tutkimustulokset vahvistavat Buultjensin, Ratnayaken ja Gnanapalan (2016, s. 361–364) elvytysnäkökulmasta suoritettujen matkailututkimuksen tuloksia siitä, että kriisitilanne voi johtaa uudenlaisiin matkailun avauksiin. Tarkastelemastani tutkimusaineistosta välittyy jatkuvan talouskasvun vastapainona ajatus koronapandemiasta luonnonympäristölle huojennusta tuovana hengähdystaukuna ilmaston ääri-ilmiöiden ja elinympäristön muutosten laajentuessa. Matkailun kasvun toivotaan pysähtyvän lopullisesti näihin mittoihin, jotka se on viime vuosina saavuttanut. Matkailun teknologisiin innovaatioihin kohdistuu paljon odotuksia, mutta ”slit och släng” -mentaliteetista ollaan siirtymässä luontoa säästävän teknologian suosimiseen. Toivon

tutkimustulosteni palvelevan syventäen ymmärrystä suunnasta, johon rajamatkailun halutaan ruotsin ja suomen sosiaalisen kieliopin perusteella koronapandemian jälkeen kehittyvän.

8.2 Johtopäätökset

Vastaukset pro gradu -tutkielmani tutkimuskysymyksiin selostin edellisessä alaluvussa. Johtopäätöksinä esitän tässä alaluvussa pohjoismaisen matkailuyhteistyön kehittämisen kannalta varteenotettavia toimintamalleja ja hanke-ehdotuksia.

Rajamatkailun liiketoiminta on nähtävä kokonaisuutena, vaikka kansallinen lainsäädäntö osin pilkkoo sitä. Pohjoismaisen matkailuyhteistyön elvyttämiseksi sopiva suurhanke olisi lentoliikenteen aloittaminen Kemi-Tornion ja Pajalan lentokenttien välillä. Kaupalliset koelennot sähkölentokoneilla vahvistaisivat alueen imagoa hiilineutraalina ja edistyksekkäänä matkakohteena. Matkailualan kannattaisi lisätä yhteyksiä teknologia-alan yrityksiin, esimerkiksi Euroopan unionin tukirahoitusta Kemi-Tornion ja Pajalan välisten lentojen aloittamiseen matkailu voisi hakea yhdessä alueen akkuteollisuuden kanssa.

Tutkimusaineistoni avulla olen kerryttänyt sosiaalisen kieliopin tietämyskantaa. Sosiaalinen kielioppi yhdistettynä seuraavalla tavalla propositiologiikkaan on hyödyllinen malli, joka auttaa arvioimaan esimerkiksi paikallisten hyväksyntää ja sosiaalista toimilupaa uusille matkailuhankkeille:

$$((A \wedge B \wedge C) \rightarrow D)$$

A = sekä ruotsalaisten että suomalaisten tiedostettu kollektiivinen sosiaalinen todellisuus

B = ruotsalaisten sosiaalinen kielioppi, tiedostamattomat ja piilevät tekijät

C = suomalaisten sosiaalinen kielioppi, tiedostamattomat ja piilevät tekijät

D = uusi matkailuhanke

Ennakoarvioinnin tekeminen ottamatta huomioon sosiaalisen kieliopin merkityksenantoa johtaa tilanteeseen, jossa $A \rightarrow D$. Lomakekyselyillä ja haastatteluilla saadut tulokset ovat muotoa $A \rightarrow D$ eli ne saattavat olla kaunisteltuja tai eivät muuten esitä kokonaiskuvaa.

Seuraavaksi esittelen rajamatkailun digitalisaatiohankkeen, jonka on tarkoitus puhutella virtuaalimatkailun kohderyhmää. Virtuaalimatkailusta on tullut yhä suositumpaa, kun matkailijat ovat koronarajoitusten takia pysytelleet kotipaikkakunnillaan. Rajamatkailun

opastettujen virtuaalikierrosten laatimisen avuksi olisi hyvä koota molempien maiden yhteinen digiarkisto. Kaikki vanhat kaitafilmit, painotuotteet, kelanauhoitteet ja vanhat CD-ROM -levyt pitäisi digitoida nykyään käytössä oleville formaateille. Aineistoa olisi syytä kerätä eri vuosikymmeniltä molemmin puolin rajaa. Esimerkiksi tietyn rantamaiseman pitkän aikavälin muutos videolta nähtynä olisi matkailijoista kiinnostavaa katsottavaa ja houkuttelisi yleisöä paikan päälle tutustumaan.

Pohdin lopuksi pro gradu -tutkielmani tuloksia elinkeinoelämälähtöisesti:

Tutkimustulosteni perusteella rajamatkailu on kärsinyt koronakriisistä ja yhteiskunnan sulkemisesta enemmän kuin sisämaassa harjoitettu matkailun liiketoiminta, siksi elvytys pitäisi kohdentaa ennen muuta raja-alueille. Rajayhteisöjen oman edun mukaista olisi osallistua toimeliaasti ja täysivaltaisesti elvytyksen sisällöstä tehtäviin päätöksiin. Samalla olisi keskusteltava julkishallinnon rakenneuudistuksista raja-alueilla. Koronakriisi on osoittanut, että aluehallintoa täytyisi räätälöidä paremmin vastaamaan rajamatkailun käytännöllisiä tarpeita. Matkailu- ja ravintola-alan toimijat pitäisi ottaa mukaan rajamatkailun ja rajanylityskäytäntöjen kansallisten suositusten valmistelutyöhön. Keinoja rajamatkailun kulttuuristen käytäntöjen muuttamiseksi ei saisi päästää karkaamaan ulkopuolisiin käsiin, vaan Suomen edustajien olisi oltava aktiivisesti mukana Euroopan unionin lainvalmistelussa kansainvälisten toimintamallien luomiseksi.

Jatkotutkimuksia ajatellen tutkimusaineistosta akateemisen mielenkiinnon kohteeksi nousi suomalaisten lentohäpeä. Asia, jonka ruotsalaiset mieltävät teknisesti ratkaistavaksi ongelmaksi, saa suomalaiset pohtimaan moraalisia arvojaan. Suomalaisten lentohäpeä olisi hyvä jatkotutkimuksen aihe.

Tutkimustyössäni sain arvokkaita neuvoja prosessiohjaajaltani YTT Monika Lüthjeltä ja Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutin johtaja Antti Honkaselta, joille esitän parhaat kiitokseni.

LÄHTEET

- Aaltola, E. & Oksanen, M. (2002). Eläinten käyttö tutkimuksessa. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.), *Tutkijan eettiset valinnat* (s. 148–164). Helsinki: Gaudeamus.
- Apulaisoikeusasiamies: Rajavalvonnassa suositukset ja määräykset menivät sekaisin, eikä tietoa annettu tarpeeksi. (2020). Haettu 12.11.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11644189>
- Attanasi, G., Casoria, F., Centorrino, S. & Urso, G. (2013). Cultural investment, local development and instantaneous social capital: A case study of a gathering festival in the South of Italy. *Journal of Socio-Economics*, 47(C), 228–247. doi: 10.1016/j.socec.2013.05.014
- Broas, M. (2020). Puheenvuoro 29.10.2020 Lapin matkailuparlamentissa Muoniossa.
- Buultjens, J., Ratnayake, I. & Gnanapala, W. (2016). Post-conflict tourism development in Sri Lanka: implications for building resilience. *Current Issues In Tourism* 19(4), 355–372. doi: 10.1080/13683500.2014.1002760
- Chang, C., McAleer, M. & Ramos, V. (2020). A charter for sustainable tourism after COVID-19. *Sustainability* 12(9), 3671. doi: 10.3390/su12093671
- Condit, S. (1997). Luontomatkailu ja luonnon ontologia. Teoksessa P. Borg, S. Condit & P. Suikkanen (toim.), *Kestävä matkailu* (s. 62–88). Savonlinna: Matkailun osaamiskeskus ja Matkailun verkostoyliopisto, Joensuun yliopisto.
- Derek, M. (2007). Od wioski rybackiej do turystycznej enklawy? Turystyka a rozwój lokalny na przykładzie Mikołajek. *Studia Regionalne i Lokalne* 2(28), 112–127. Haettu 12.6.2020 osoitteesta <http://studreg.uw.edu.pl/en/archive,od-wioski-rybackiej-do-turystycznej-enklawy-turystyka-a-rozwoj-lokalny-na-przykladzie-mikolajek>
- Engström, G., Gars, J., Jaakkola, N., Lindahl, T., Spiro, D. & van Benthem, A. A. (2020). What policies address both the coronavirus crisis and the climate crisis? *Environmental & Resource Economics*, 76(4), 789–810. doi:10.1007/s10640-020-00451-y
- EU-kansalaisten matkustusasiakirjat. (2020). Haettu 27.11.2020 osoitteesta https://europa.eu/youreurope/citizens/travel/entry-exit/eu-citizen/index_fi.htm
- EU:n tietosuojaja – Tietosuojavaaluttetun toimisto (2020). Tieteellinen tutkimus ja tietosuojaja. Haettu 5.8.2020 osoitteesta <https://tietosuojaja.fi/gdpr>
- Fingerroos, O. (2010). Muisti, kertomus ja Oral History -liike. Teoksessa P. Grönholm & A. Sivula (toim.), *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* (s. 60–81). Historia mirabilis 6. Turun historiallisen yhdistyksen referee-sarja. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Turun yliopisto.
- Finnair järjestää virtuaalilentoja Rovaniemelle – lennolle tarvitset tietokoneen, älypuhelimien tai VR-lasit. (2020). Haettu 10.12.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11686898>
- Fornäs, J. (1998). *Kulttuuriteoria*. Tampere: vastapaino.

- Getz, D. & Page, S. J. (2016). Progress and prospects for event tourism research. *Tourism management (1982)*, 52, 593–631. doi: 10.1016/j.tourman.2015.03.007
- Giacometti, A. & Wøien Meijer, M. (2021). Closed borders and divided communities: status report and lessons from Covid-19 in cross-border areas. *Nordregio Report 2021:6*, Stockholm: Nordregio. doi: <http://doi.org/10.6027/R2021:6.1403-2503>
- Grönroos, M. (2003). *Johdatus tilastotieteeseen. Kuvailu, mallit ja päättely*. Helsinki: Finn Lectura.
- Gylling, H. (2002). Kollektiivinen syyllisyys. Teoksessa L. Haaparanta & E. Oesch (toim.), *Kokemus* (s.131–142). Acta Philosophica Tampere Vol. 1. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Gössling, S., Humpe, A. & Bausch, T. (2020). Does ‘flight shame’ affect social norms? Changing perspectives on the desirability of air travel in Germany. *Journal of Cleaner Production*, 266, 1–10. doi: 10.1016/j.jclepro.2020.122015
- Gössling, S., Lohmann, M., Grimm, B. & Scott, D. (2017). Leisure travel distribution patterns of Germans: Insights for climate policy. *Case Studies on Transport Policy* 5(4), 596–603. Haettu 12.6.2020 osoitteesta <https://doi.org/10.1016/j.cstp.2017.10.001>
- Haaparanta, L. & Niiniluoto, I. (2016). *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hakkarainen, M. (2017). *Matkailutyön ehdot syrjäisessä kylässä*. Acta Universitatis Lapponiensis 357. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Hakulinen, S., Komppula, R. & Saraniemi, S. (2007). *Lapin joulumatkailutuotteen elinkaari: Concorde-lennoista laajamittaiseen joulumatkailuun*. Haettu 10.12.2020 osoitteesta https://docplayer.fi/3834419-Lapin-joulumatkailutuotteen-elinkaari-concorde-lennoista-laajamittaiseen-joulumatkailuun.html#show_full_text
- Harra, T. (2003). Filosofinen tieto – asiantuntijatieto ja käytännöllinen harkinta. Teoksessa P. Räsänen & M. Tuohimaa (toim.), *Filosofinen tieto ja filosofin taito* (s. 233–246). Acta Philosophica Tampere Vol. 2. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Heimo, A. (2020). Digitaalinen käänne, oral history ja muistitietotutkimus. Artikkeliselonteko. 8.10.2020 Jyväskylän yliopiston etäseminaari Digital History IV.
- Hemánus, P. (1991). Journalismi, journalistiikka ja historia. Teoksessa E.-L. Aalto, L. Landgren, P. Leino-Kaukiainen, K.-E. Michelsen & A. Uino (toim.), *Suomalainen Päiviö Tommila 60 vuotta* (s. 169–177). Helsinki: Otava.
- Hiltunen, I. & Suuronen, A. (2020). Differences based on individual- and organizational-level factors in experiences of external interference among Finnish journalists. *Journalism Practice*, 1–23. doi:10.1080/17512786.2020.1815558
- Hintikka, J. (2001). Filosofian tila ja tulevaisuus. Teoksessa J. Hiipakka & R. Vilkkonen (toim.), *Filosofian köyhyys ja rikkaus. Nykyfilosofian kartoitusta* (s. 21–52). Helsinki: Art House.
- Hofstede, G. (1993). *Kulttuurit ja organisaatiot. Mielen ohjelmointi*. Helsinki: Geert Hofstede ja WSOY.

- Honkanen, A., Pitkänen, K. & Hall, M. C. (2016). A local perspective on cross-border tourism. Russian second home ownership in eastern Finland. *The International Journal of Tourism Research*, 18(2), 149–158. doi: 10.1002/jtr.2041
- Honkanen, A. (2009). Menneitä muistellen kohti tulevaisuutta. *Matkailututkimus*, 5(1), 3–4. Haettu 10.2.2021 osoitteesta <https://journal.fi/matkailututkimus/article/view/90835>
- Häkkinen, K. (2007). *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. 4. painos. Helsinki: Kaisa Häkkinen ja WSOY.
- Höckert, E., Lüthje, M., Ilola, H. & Stewart, E. (2018). Gazes and faces in tourist photography. *Annals of Tourism Research* 73, 131–140. doi: 10.1016/j.annals.2018.09.007
- Iivari, P. (2017). Matkailun turvallisuus. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 188–192). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Iloranta, R. (2019). Luksusmarkkinat ja niiden muutos. *Mitä on suomalainen luksusmatkailu?*, 6–9. Haettu 26.1.2021 osoitteesta https://www.businessfinland.fi/49aac3/globalassets/julkaisut/visit-finland/vfluksusmatkailuesite_final.pdf
- Increasing convergence of national laws to encourage cross-border investment. (2020). Haettu 9.2.2021 osoitteesta https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/civil-justice/civil-and-commercial-law/insolvency-proceedings_en
- Ioannides, D. & Gyimóthy, S. (2020). The COVID-19 crisis as an opportunity for escaping the unsustainable global tourism path. *Tourism Geographies*, 22(3), 624–632. doi:10.1080/14616688.2020.1763445
- Jorgenson, J., Nickerson, N., Dalenberg, D., Angle, J., Metcalf, E. & Freimund, W. (2019). Measuring visitor experiences: creating and testing the tourism autobiographical memory scale. *Journal of Travel Research*, 58(4), 566–578. doi:10.1177/0047287518764344
- Järviluoma, J. (2006). *Turistin luonto. Tutkimus luonnon merkityksestä matkailun vetovoimatekijänä neljässä Lapin matkailukeskuksessa*. Acta Universitatis Lapponiensis 96. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Järvinen-Tassopoulos, J. (2011). Pelaavien naisten nettikeskustelujen käytön ja analyysin eettiset haasteet. Teoksessa S. Lakomäki, P. Latvala & K. Laurén (toim.), *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin* (s. 202–232). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kalela, J. (2010). Historian rakentamisen mieli ja tutkijan valinnat. Teoksessa P. Grönholm & A. Sivula (toim.), *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?* (s. 40–59). Historia mirabilis 6. Turun historiallisen yhdistyksen referee-sarja. Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Turun yliopisto.
- Kalela, J. (2002). Tutkijan vapaus historiantutkimuksessa. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen (toim.), *Tutkijan eettiset valinnat* (s. 177–194). Helsinki: Gaudeamus.
- Kalela, J. (2000). *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.

- Kallio, T. & Palomäki, J. (2020). Teoria, empiria ja käytäntö. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 86–98). Helsinki: Gaudeamus.
- Kantola, S. (2019). ”Suurin haaste on ihmisen nopeuttaman ilmastonmuutoksen myöntäminen”. *Matkailututkimus*, 15(1), 97–102. doi: <https://doi.org/10.33351/mt.84343>
- Karhu, J., Lähteenmäki, M., Ilmolahti, O. & Osipov, A. (2020). From threat to opportunity: Sustainability and tourism in Koli National Park. *Tourism Geographies*, 1–20. doi:10.1080/14616688.2020.1812112
- Karjalainen, A. (2009). Poimintoja objektiivisesta hermeneutiikasta. Teoksessa A. Kivelä & A. Sutinen (toim.), *Teoria ja traditio – juhla kirja Pauli Siljanderille* (s. 235–252). Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Kekäle, J. & Puusa, A. (2020). Tiedesodat. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 41–55). Helsinki: Gaudeamus.
- Kesätervehdys. (2020). Haettu 3.12.2020 osoitteesta https://ec.europa.eu/finland/news/mid-summer_200618_fi
- Kiiskinen, H. (2010). Talous, käytäntö ja kvantitatiivinen analyysi kulttuurihistoriallisesti suuntautuneessa tutkimuksessa. Teoksessa H. Rantala & S. Ollitervo (toim.), *Kulttuurihistoriallinen katse* (s. 80–97). Turku: Kustantaja k&h, kulttuurihistoria, Turun yliopisto.
- Klami, H. (1977). *Länsimaisen oikeusfilosofian historia*. Turun yliopiston yksityisoikeuden laitoksen julkaisuja A:1.
- Kom igen, Tegnell – även Sverige behöver en coronaapp! (2020). Haettu 7.12.2020 osoitteesta <https://pcforalla.idg.se/2.1054/1.738843/sverige-behover-en-corona-app>
- Komppula, R. (2002). Voiko matkailuyritys tuottaa elämyksiä? Keskustelua matkailutuotteesta ja tuotekehityksestä. Teoksessa J. Saarinen (toim.), *Elämys. Teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta?* (s. 55–72). Lapin yliopiston menetelmätieteellisiä julkaisuja 2. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Konu, H., Pesonen, J. & Reijonen, H. (2020). *Matkailuyritykset ja matkailuliiketoiminta*. Teoksessa H. Konu, J. Pesonen & H. Reijonen (toim.), *Matkailuliiketoimintaa teoriasta käytäntöön* (s. 17–19). Tampere: Vastapaino.
- Korona hankaloitti Tornion ja Haaparannan yhteisen matkakeskuksen toimintaa. (2020). Haettu 9.12.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11684660>
- Korona vienyt Ruotsin turismin katastrofin partaalle. (2020). Haettu 4.12.2020 osoitteesta <https://www.verkkouutiset.fi/katastrofi-korona-koettelee-ruotsin-turismialaa/#a2516d08>
- Kotkavirta, J. (2002). Kokemuksen ehdot ja hahmot: Kritik der reinen Vernunft ja Phänomenologie des Geistes. Teoksessa L. Haaparanta & E. Oesch (toim.), *Kokemus* (s. 15–36). Acta Philosophica Tampereensis Vol. 1. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Kousis, M., Porta, D. & Jiménez, M. (2008). Southern European environmental movements in comparative perspective. *The American Behavioral Scientist (Beverly Hills)*, 51(11), 1627–1647. doi:10.1177/0002764208316361

- Kousis, M. (2000). Tourism and the environment: a social movements perspective. *Annals of Tourism Research*, 27(2), 468–489. doi:10.1016/S0160-7383(99)00083-3
- Kuivakari, S. (2002). Median poietiikka. Teoksessa J. Saarinen (toim.), *Elämys. Teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta?* (s. 135–157). Lapin yliopiston menetelmätieteellisiä julkaisuja 2. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Kurki, L. (2008). *Innostava matkailu. Sosiokulttuurinen innostaminen ja vapaa aika*. Helsinki: Finn Lectura.
- Kuusela, H. & Venäläinen, J. (2019). Kulttuurintutkimusta koronan aikaan. *Kulttuurintutkimus* 36, 3–4. Haettu 2.10.2020 osoitteesta <https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/95997/54393>
- Laine, T. (2019). Jälkisanat. Lev Šestov, antifilosofia ja elämä. Teoksessa L. Šestov, *Tolstoin ja Nietzschen käsitys hyvästä* (s. 185–200). Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry.
- Lakso, T. & Kainulainen, K. (2001). Sivusta aluekehityksen ytimeen! Teoksessa S. Riukulehto (toim.), *Perinnettä vai bisnestä? Kulttuurin paikalliset ulottuvuudet* (s. 32–51). Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Lamberg, M. (2018). Ylirajainen Suomi 1300–2000. Teoksessa P. Haapala (toim.), *Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)* (s. 31–66). Tampere: Vastapaino.
- Lapin matkailuala vetoaa hallitukseen ryhmämatkailusääntöjen höllentämiseksi – "Tämä saattaa olla kuolinisku Lapin matkailulle". (2020). Haettu 14.10.2020 osoitteesta <https://www.lapinkansa.fi/lapin-matkailuala-vetoaa-hallitukseen-ryhnamatkail/2874105>
- Lapissa investoidaan nyt korkeatasoiseen ja kestäväan matkailuun. (2020). Haettu 9.12.2020 osoitteesta <https://www.lapland.fi/fi/business/lapissa-investoidaan-nyt-kekeatasoiseen-ja-kestavaan-matkailuun/>
- Launis, V. (2018). *Ihmisarvo*. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, J. (2020). Avustajaeläimet ja ikäihmiset tulevaisuudessa. Skenaarioita 2040-luvulle. Teoksessa T. Räsänen & N. Schuurman (toim.), *Kanssakulkijat. Monilajisten kohtaamisten jäljillä* (s. 374–394). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lemmetyinen, A. (2020). Liiketoimintaverkostot ja niiden hallinta kulttuurimatkailussa. Teoksessa H. Konu, J. Pesonen & H. Reijonen (toim.), *Matkailuliiketoimintaa teoriasta käytäntöön* (s. 277–304). Tampere: Vastapaino.
- Linnanmäki, E. (2005). *Espanjantauti Suomessa. Influenssapandemia 1918–1920*. (Bibliotheca Historica 95). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Litvin, S. W. (2019). Hofstede, cultural differences, and TripAdvisor hotel reviews. *The International Journal of Tourism Research*, 21(5), 712–717. doi:10.1002/jtr.2298
- Luleå – 107 företag delar på Facebook-pengarna. (2020). Haettu 16.10.2020 osoitteesta <http://www.affarerinorr.se/nyheter/2020/juni/107-foeretag-delar-paa-facebook-pengarna/>
- Lüthje, M. (2010). Miten matkailijat hankkivat elämyksiä? Havainnot matkailijoiden toimintaperiaatteista internetin keskusteluryhmissä. *Matkailututkimus* 6 (1–2), 30–49. Haettu 9.11.2020 osoitteesta <https://www.researchgate.net/publication/334549519>

- Lüthje, M. (2005). *Se mukava maaseutu siellä jossain: Maaseutumatkailu kokemusten, mielikuvien ja markkinoinnin kohteena*. Acta Universitatis Lapponiensis 91. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Marinetti, F. (1909). Le Futurisme. *Le Figaro*, 20.2.1909. Haettu 27.10.2020 osoitteesta <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k2883730/f1.image>
- Mey, G. & Dietrich, M. (2016). Vom Text zum Bild – Überlegungen zu einer visuellen Grounded-Theory-Methodologie. *Qualitative Sozialforschung* 17(2). Haettu 17.10. 2020 osoitteesta <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/viewFile/2535/3977>; Vom
- Moottorikelkat voi laittaa seisontaan, koiria ei – Alfred ja Asseri tarvitsevat ruokaa ja ovat tottuneet kymmenien kilometrien päiväretkiin. (2020). Haettu 16.10.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11570493>
- Määttänen, P. (1996). Popperin maailmat. Teoksessa I. Kieseppä, S. Pihlström & P. Raatikainen (toim.), *Tieto, totuus ja todellisuus* (s. 53–56). Helsinki: Gaudeamus.
- Nanni, A. & Ulqinaku, A. (2020). Mortality threats and technology effects on tourism. *Annals of Tourism Research*, 102942. doi: 10.1016/j.annals.2020.102942
- Nilsson, J., Eskilsson, L. & Ek, R. (2010). Creating cross-border destinations: Interreg programmes and regionalisation in the Baltic Sea area. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 10(2), 153–172. doi: 10.1080/15022250903561978
- Nordin, S. (1999). *Filosofian historia*. Jyväskylä: Gummerus.
- Nordström, G. (1989). *Bilden i det postmoderna samhället*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Novotná, M. & Kunc, J. (2019). Luxury tourists and their preferences: perspectives in the Czech Republic. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 67(1), 90–92. Haettu 9.12.2020 osoitteesta <http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.ulapland.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=a7bfcca7-1e70-4b50-bfac-00703d1339f0%40session>
- Oesch, E. (2005). Hermeneutiikka tiedonalueiden järjestelmässä – ”Sydämen sanasta” ymmärtämisen kehälle. Teoksessa J. Tontti (toim.), *Tulkinnasta toiseen. Esseitä hermeneutiikasta* (s. 13–34). Tampere: Vastapaino.
- Oesch, E. (1994). *Tulkinnasta. Tulkinnan tiedolliset perusteet modernissa ja filosofisessa hermeneutiikassa*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Paraskevas, A., Altinay, L., McLean, J. & Cooper, C. (2013). Crisis knowledge in tourism: types, flows and governance. *Annals of Tourism Research* 41(C), 130–152. doi: 10.1016/j.annals.2012.12.005
- Perttula, J. (2002). Kiintopisteitä, ydinteemoja ja prototyyppisiä: luonnos matkailun ja matkailuelämyksen psykologiaksi. Teoksessa J. Saarinen (toim.), *Elämys. Teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta?* (s. 31–54). Lapin yliopiston menetelmätieteellisiä julkaisuja 2. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Petrisalo, K. (2001). *Menneisyys matkakohteena*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Porcaro, T. (2017). Turismo y fronteras: revision de la produccion academica y los aportes conceptuales desde la geografia. *Cuadernos de Geografia: Revista Colombiana de Geografia* 26(2), 13–29. doi: 10.154467rcdg.v26n2.59234.
- Prokkola, E.-K. (2007). Cross-border regionalization and tourism development at the Swedish-Finnish border: "Destination Arctic Circle". *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 7(2), 120–138. doi:10.1080/15022250701226022
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 145–156). Helsinki: Gaudeamus.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). Organisaatiokulttuurinäkökulma esimerkkinä laadullisen tutkimuksen yleistymisestä. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 61–74). Helsinki: Gaudeamus.
- Putnam, H. (1997). ”Merkityksen” merkitys. Teoksessa P. Raatikainen (toim.), *Ajattelu, kieli, merkitys. Analyyttisen filosofian avainkirjoituksia* (s. 359–414). Helsinki: Gaudeamus.
- Raamattu. Johanneksen evankeliumi 10:14–15. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen Piipiseura.
- Ratkaisuja koronaturvalliseen matkailuun. (2020). Haettu 7.12.2020 osoitteesta <https://www.businessfinland.fi/ajankohtaista/uutiset/2020-visit-finland/ratkaisuja-koronaturvalliseen-matkailuun>
- Rauhala, L. (2005). *Hermeneuttisen tieteenfilosofian analyseja ja sovelluksia*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Regionfakta. (2020). Haettu 26.8.2020 osoitteesta <http://www.regionfakta.com/norrbottens-lan/naringsliv/sysselsatta/sysselsatta-inom-turismberoende-branscher/>
- Räikkönen, J. (2017). Elämykset. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 153–157). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Saarinen, J. (2017). Matkailun maantiede. Teoksessa J. Edelheim & H. Ilola (toim.), *Matkailututkimuksen avainkäsitteet* (s. 42–47). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Sandu, G. (2009). Totuus, pelit ja universalismi. Teoksessa J. Manninen & R. Vilkkonen (toim.), *Ajattelun välineet ja maailmat. Kirjoituksia Jaakko Hintikan filosofiasta* (s. 156–176). Helsinki: Gaudeamus.
- Santasalo, T. (1995). Kaupunkimatkailu taloudellisena ilmiönä. Teoksessa S. Aho & H. Ilola (toim.), *Matkailu alueellisena ilmiönä*. Virroilla 23.–24.5.1994 pidetyn matkailun tutkijasymposiumin alustuksista koottu julkaisu. Oulun yliopisto. Pohjois-Suomen tutkimuslaitos.
- Semenova, L., Zaitseva, N., Korneevets, V. & Dragileva, I. (2017). Ensuring the competitiveness of the tourist product of the Kaliningrad region as part of the strategy cross-border cooperation. *Eurasian Journal of Analytical Chemistry* 12(7b), 1555–1562. doi: 10.12973/ejac.2017.00285a

- Sheresheva, M. Y. (2020). Coronavirus and tourism. *Население и экономика* 4(2), 72–76. doi: 10.3897/popecon.4.e53574
- Siljander, P. (1995). Teksti ja todellisuus – laadullisten aineistojen tulkintojen edellytyksistä. Teoksessa J. Eskola, J. Mäkelä & J. Suoranta (toim.), *Ihmistieteiden 1990-luvun metodologiaa etsimässä. Keskustelua kasvatustieteiden 1990-luvun metodologiasta* (s. 111–130). Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 8, Katsauksia ja puheenvuoroja.
- Siivonen, K. (2009). Osallistava kulttuurituotanto. Pohdintaa kulttuurisesta kestävydestä. Teoksessa M. Grahn & M. Häyrynen (toim.), *Kulttuurituotanto. Kehykset, käytäntö ja prosessit* (s. 62–81). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Siljander, P. (1988). *Hermeneuttisen pedagogiikan pääsuuntauksset*. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 55/1988.
- Sintonen, M. (2009). Alussa oli kysymys! Teoksessa J. Manninen & R. Vilkkonen (toim.), *Ajattelun välineet ja maailmat. Kirjoituksia Jaakko Hintikan filosofiasta* (s. 97–116). Helsinki: Gaudeamus.
- Sintonen, M. (1996). Kuinka realististi rakentaa. Teoksessa I. Kieseppä, S. Pihlström & P. Raatikainen (toim.), *Tieto, totuus ja todellisuus* (s. 127–133). Helsinki: Gaudeamus.
- STM, Maahantulon rajoituksia tiukennetaan uudelleen sisä- ja ulkorajoilla. (2020). Haettu 25.8.2020 osoitteesta <https://stm.fi/-/1410869/maahantulon-rajoituksia-tiukennetaan-uudelleen-sisa-ja-ulkorajoilla>
- Studzieniecki, T. & Palmowski, T. (2018). Delimitacja destynacji turystycznej na przykładzie Regionu Morza Bałtyckiego. In E. Wszendybył-Skulska & M. Dębski (Eds.) *Marketing turystyczny*, 91–108. Łódź - Warszawa: Społeczna Akademia Nauk. Haettu 12.6.2020 osoitteesta <http://piz.san.edu.pl/docs/e-XX-2-1.pdf>
- Suomessa potentiaalia sähköisen lentämisen edelläkävijämaaksi. (2020). Haettu 4.3.2021 osoitteesta <https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/2020/05/suomessa-potentiaalia-sahkoisen-lentamisen-edellakavijamaaksi>
- Syväjärvi, A. (2020). Puheenvuoro 30.10.2020 Lapin matkailuparlamentissa Muoniossa.
- Tarssanen, S. & Kylänen, M. (2006). A theoretical model for producing experiences – a touristic perspective. Teoksessa M. Kylänen (toim.), *Articles on Experiences 2* (s. 134–150). Rovaniemi: Lapland Centre of Expertise for the Experience Industry.
- Tarvainen, K. (1977). *Dependenssioppi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tegnell: Troligare med lokala utbrott än andra smittväg. (2020). Haettu 14.10.2020 osoitteesta <https://www.fplus.se/tegnell-troligare-med-lokala-utbrott-an-andra-smittvag/a/K3QGpe>
- TEM (2020). Matkailu lukuina. Haettu 26.1.2021 osoitteesta <https://tem.fi/matkailu-lukuina>
- THL, Infektioaudit ja rokotukset. (2020). Haettu 29.10.2020 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/matkustaminen-ja-koronaviruspandemi>

- Tikkanen, V. (1991). Aluetaso kansainvälisessä yhteistyössä – häirikkö vai tervetullut? Teoksessa L. Heininen (toim.), *Jäämeren ja integroituvan Euroopan välissä* (s. 84–92). Kuhmo: Kuhmon kansalaisopisto ja Suomen Rauhanpuolustajat ry.
- Timothy, D. (1999). Cross-border partnership in tourism resource management: international parks along the US-Canada border. *Journal of Sustainable Tourism* 7(3–4), 182–205. doi: 10.1080/09669589908667336
- Tornedalen wants to be freer - avoid certain Swedish rules. (2020). Haettu 10.10.2020 osoitteesta <https://www.tellerreport.com/news/2020-09-27-tornedalen-wants-to-be-freer---avoid-certain-swedish-rules.Hy5hoQRbv.html>
- Tornion Twin City Festival peruttu. (2020). Haettu 12.10.2020 osoitteesta <https://www.radiopooki.fi/uutiset/lappi/a-196517>
- Torniossa räjähti yöllä Rajavartiolaitoksen vuokra-auton alle sijoitettu pommi – lähiasukas: "Kuului jätävä pamaus, talojen välistä tuli savupilvi". (2020). Haettu 10.10.2020 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-11478492>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- UM (2020). *Koronavirustilanne Ruotsissa – usein kysytyjä kysymyksiä*. Haettu 29.6.2020 osoitteesta https://um.fi/koronavirusuutiset/-/asset_publisher/GRSnUwaHDPv5/content/koronavirustilanne-ruotsissa-usein-kysytytj-c3-a4-kysymyksi-c3-a4/384951
- Uusitalo, M. (2017). *How to maintain naturalness in nature-based tourism resorts?: Approaches to assessments of landscape quality for tourism planning*. Acta Universitatis Lapponiensis 351. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Utissuomalaisen kysely: Koronatartuntojen lähteitä jäljittää nyt monin paikoin ennätysmäärä ihmisiä – Koronavilkusta ei merkittävää apua jäljityksessä, useasta sairaanhoitopiiristä kerrotaan. (2020). Haettu 7.12.2020 osoitteesta <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/kotimaa/artikkeli-1.1246377>
- Valtiosopimus 17/1954. Asetus Suomen, Tanskan, Norjan ja Ruotsin kansalaisten vapauttamisesta velvollisuudesta omata passi sekä oleskelulupa muussa pohjoismaassa kuin kotimaassa oleskellessaan tehdyn pöytäkirjan voimaansaattamisesta. Haettu 17.12.2020 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1954/19540017>
- Varto, J. (1992). *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Tampere: Kirjayhtymä.
- ”Vastustajamme on korona” – Elinkeinoministeri Lintilä yhtyi Lapin kansanedustajien huoleen matkailualan työpaikoista. (2020). Haettu 8.12.2020 osoitteesta <https://demokraatti.fi/vastustajamme-on-korona-elinkeinoministeri-lintila-yhtyi-lapin-kansanedustajien-huoleen-matkailualan-tyopaikoista/>
- Vattimo, G. (1999). *Tulkinnan etiikka*. Helsinki: Tutkijaliitto.

- Viljanen, V. (2008). Etnografinen tutkimusprosessi. *Terra : Suomen maantieteellisen seuran aikakauskirja*, 120(2), 9.
- Vuoristo, K. (2003). *Matkailun maailma: Kansainvälisen matkailun maantiede*. Helsinki: WSOY.
- Välkommen till Luleå Airport. (2020). Haettu 11.12.2020 osoitteesta <https://www.swedavia.se/lulea/#gref>
- Yliniemi, P. (2020). Puheenvuoro 29.10.2020 Lapin matkailuparlamentissa Muoniossa.
- Žilinskas, V. (2011). Turizmo sociokultūrinio poveikio aktualijos. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development* 1(25), 272–275. Haettu 12.6.2020 osoitteesta <http://vadyba.asu.lt/25/271.pdf>